

РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ
ВЪРХОВЕН КАСАЦИОНЕН СЪД

БЮЛЕТИН НА ВЪРХОВНИЯ КАСАЦИОНЕН СЪД

НАКАЗАТЕЛНА КОЛЕГИЯ
ГРАЖДАНСКА КОЛЕГИЯ
ТЪРГОВСКА КОЛЕГИЯ

БРОЙ 9/2021

СЪДЪРЖАНИЕ

I. РЕШЕНИЯ НА НАКАЗАТЕЛНАТА КОЛЕГИЯ	4
Решение № 199 от 9.02.2021 г. на ВКС по н. д. № 913/2020 г., П н. о., докладчик съдията Петя Шишкова	4
II. РЕШЕНИЯ НА ГРАЖДАНСКАТА КОЛЕГИЯ	7
Решение № 60086 от 15.06.2021 г. на ВКС по гр. д. № 3629/2020 г., I г. о., докладчик съдията Теодора Гроздева	7
Решение № 2 от 17.06.2021 г. на ВКС по гр. д. № 383/2020 г., I г. о., докладчик председателят Дияна Ценева	10
Решение № 2 от 22.04.2019 г. на ВКС по гр. д. № 326/2018 г., I г. о., докладчик председателят Дияна Ценева	12
Решение № 60090 от 1.07.2021 г. на ВКС по гр. д. № 4068/2020 г., II г. о., ГК, докладчик съдията Веселка Марева.	13
Решение № 60087 от 28.06.2021 г. на ВКС по гр. д. № 3984/2020 г., II г. о., докладчик председателят Камелия Маринова.....	17
Решение № 39 от 26.02.2021 г. на ВКС по гр. д. № 3860/2020 г., IV г. о., докладчик председателят Борислав Белазелков	22
Решение № 48 от 9.03.2021 г. на ВКС по гр. д. № 2142/2020 г., III г. о., ГК, докладчик съдията Даниела Стоянова	23
Решение № 16 от 2.03.2021 г. на ВКС по гр. д. № 1914/2020 г., IV г. о., ГК, докладчик председателят Борислав Белазелков	32
Решение № 133 от 15.03.2021 г. на ВКС по гр. д. № 3595/2019 г., III г. о., ГК, докладчик съдията Жива Декова	43
Решение № 37 от 23.03.2021 г. на ВКС по гр. д. № 2189/2020 г., III г. о., ГК, докладчик съдията Майя Русева	48
Решение № 44 от 26.03.2021 г. на ВКС по гр. д. № 1822/2020 г., III г. о., ГК, докладчик съдията Маргарита Георгиева	51
Решение № 45 от 8.04.2021 г. на ВКС по гр. д. № 1580/2020 г., III г. о., докладчик председателят Светла Димитрова	55
Решение № 75 от 13.04.2021 г. на ВКС по гр. д. № 2206/2020 г., IV г. о., докладчик председателят Борислав Белазелков	61
Решение № 64 от 7.05.2021 г. на ВКС по гр. д. № 2549/2020 г., IV г. о., ГК, докладчик съдията Геника Михайлова	66
III. РЕШЕНИЯ НА ТЪРГОВСКАТА КОЛЕГИЯ	69
Решение № 107 от 15.02.2021 г. на ВКС по т. д. № 1666/2019 г., I т. о., ТК, докладчик съдията Вероника Николова.....	69

Решение № 169 от 16.02.2021 г. на ВКС по т. д. № 1916/2019 г., II т. о., ТК, докладчик председателят Емилия Василева	71
Решение № 175 от 23.02.2021 г. на ВКС по т. д. № 1896/2019 г., II т. о., ТК, докладчик съдията Бонка Йонкова	81
Решение № 4 от 25.02.2021 г. на ВКС по т. д. № 2910/2019 г., I т. о., ТК, докладчик съдията Анжелина Христова	86
Решение № 171 от 16.03.2021 г. на ВКС по т. д. № 1273/2019 г., II т. о., ТК, докладчик съдията Анна Баева	89
Решение № 2 от 17.03.2021 г. на ВКС по т. д. № 2364/2019 г., II т. о., ТК, докладчик съдията Галина Иванова	93

I. РЕШЕНИЯ НА НАКАЗАТЕЛНАТА КОЛЕГИЯ

1. Не може да бъде споделено виждането, че в негативен план следва да се цени обстоятелството, че спрямо подсъдимия е водено друго наказателно производство. [...] При липсата на влязла в законна сила осъдителна присъда, неприключилото наказателно производство не следва да се съобразява като отегчаващо обстоятелство, тъй като по този начин се нарушава презумпцията за невинност. Що се отнася до механизмите с възпиращ ефект, тяхното въздействие би следвало да се преценява към датата на извършване на престъпното деяние, а не към датата на постановяване на присъдата.

Възрастта би могла да е смекчаващо обстоятелство при младите пълнолетни лица, но [име] не попада в тази категория. Българските съдилища следва да съобразяват разпоредбите на Директива (ЕС) 2016/800 на Европейския парламент и на Съвета от 11 май 2016 година относно процесуалните гаранции за децата, които са заподозрени или обвиняеми в рамките на наказателното производство, която насърчава държавите-членки да предвидят, че лица над 24 години не могат да се смятат за млади пълнолетни.

Съдът неправилно е приложил чл. 67, ал. 3 НК. Нормата предвижда "когато отложеното наказание лишаване от свобода е не по-малко от шест месеца, съдът може да постанови една от пробационните мерки по чл. 42а, ал. 2, т. 1 – 4 през изпитателния срок". От редакцията на текста е видно, че законодателят е фиксирал срока на изпълнение на пробационната мярка, като го е приравнил на изпитателния срок. Разпоредбата е императивна и като е ограничил свободното придвижване на подсъдимия за една година, апелативният съд е допуснал нарушение на материалния закон. Единственият процесуален способ за отстраняването му, при липса на съответен протест, е отмяна на пробационната мярка.

Чл. 54 НК

Директива (ЕС) 2016/800 – съобр. 50

Чл. 10 НПК

Чл. 67, ал. 3 НК

Решение № 199 от 9.02.2021 г. на ВКС по н. д. № 913/2020 г., II н. о., докладчик съдията Петя Шишкова

Производството е по реда на чл. 346, т. 1 от НПК.

Образувано е по повод на постъпила касационна жалба с допълнение към нея от подсъдимия Г. В. Г. срещу решение № 260011 от 20.08.2020 г., постановено по ВНОХД № 158/20 г. по описа на Варненския апелативен съд, с което е изменена присъда № 5 от 24.02.2020 г. по НАХД № 420/19 г. на Добричкия окръжен съд. Въззивната инстанция е увеличила с шест месеца срока на наказанието "лишаване от свобода" за престъплението по чл. 354а от НК, съответно и на наложеното общо наказание, и е приложила разпоредбата на чл. 67, ал. 3 от НК.

Г. е признат за виновен в това, че на 31.08.2018 г. в гр. Добрич, без надлежно разрешително държал с цел разпространение високорискови наркотични вещества – марихуана и метамфетамин на обща стойност 1078. 06 лв, и на основание чл. 354а, ал. 1, вр. чл. 58а, ал. 1 от НК е осъден на лишаване от свобода за срок от две години и глоба в размер на 5000 лв. Признат е за виновен и в това, че за времето от 15 до 31.08.2018 г. в гр. Добрич, без надлежно разрешение, държал огнестрелно оръжие – пистолет, и боеприпаси – три патрона, и на основание чл. 339, ал. 1 от НК, вр. чл. 58а, ал. 1 от НК е осъден на лишаване от свобода за срок от една година и четири месеца. На основание чл. 23, ал. 1 и ал. 3 от НК съдът е наложил най-тежкото от определените наказания – лишаване от свобода за срок от две години, като към него е присъединил изцяло наказанието глоба в размер на 5000 лв. Отложил е изпълнението на лишаването от свобода за четиригодишен изпитателен срок. За срок от една година е постановил по отношение на него да се изпълнява пробационна мярка "ограничение в свободното придвижване".

С жалбата се релевира касационното основание по чл. 348, ал. 1, т. 3 от НПК. Иска се намаляване на срока на наложеното наказание лишаване от свобода и отмяна или намаляване размера на глобата. Твърди се, че санкцията не е съобразена с тежестта на престъплението по чл. 354а, ал. 1 от НК, която не е голяма с оглед вида и количеството наркотични вещества, както и с чистото съдебно минало, възрастта на подсъдимия и признанието на вината. Изтъква се, че наложената забрана да напуска населеното място, в което живее, ограничава възможността да си намери работа.

В съдебно заседание представителят на Върховна касационна прокуратура изразява становище, че наказанието е справедливо и моли жалбата да бъде оставена без уважение.

Върховният касационен съд, след като се запозна с доводите на страните, и извърши проверка в пределите по чл. 347, ал. 1 от НПК, намери следното:

Жалбата е частично основателна.

За престъпленията по чл. 339, ал. 1 от НК и по чл. 354а, ал. 1 от НК законодателят е предвидил наказание "лишаване от свобода" за срок от две до осем години. Преди редуцията по чл. 58а, ал. 1 от НК, апелативният съд е отмерил като справедлива санкцията "лишаване от свобода" за срок от три години по чл. 354а, ал. 1 от НК, и по чл. 339, ал. 1 от НК – лишаване от свобода за срок от две години. Двете определени наказания са съответно значително под средния размер, и в размер равен на специалния минимум. Кумулативното наказание "глоба" е в най-ниския размер от 5000 лв., при предвиден диапазон от 5 000 до 20 000 лв. Срокът на лишаването от свобода не е увеличен по реда на чл. 24 от НК. Наказателно-правното положение на подсъдимия е облекчено и чрез освобождаването от ефективно изтърпяване с изпитателен срок в среден размер.

Начинът, по който са индивидуализирани санкциите кореспондира на извод за почти пълна липса на отегчаващи обстоятелства, каквато в случая не е налице. Допълнителното намаляване на наказанието би било необосновано снизходително и не би спомогнало за постигане на целите по чл. 36, ал. 1 от НК.

Въззивният съд е отчел изчерпателно установените смекчаващи обстоятелства. Правилно като такова е оценено чистото съдебно минало. В полза на подсъдимия следва да се съобрази и изразеното в последната му дума дълбоко съжаление за извършеното. Позицията на въззивния съд по този въпрос търпи сериозна критика. Подсъдимият е споделил, че е преосмислил поведението си, заради негативното въздействие върху него и

близките му на престоя в ареста, а съдът е отговорил, че "не приема за безспорни" изразената самокритичност и съжаление. Липсата на ясна позиция дали счита критичното отношение за формално и неискрено, и по какви причини, провокира съмнение в обвинителен уклон и представлява нарушение на чл. 303, ал. 1 от НПК, доколкото размерът на наказанието е част от присъдата и решението по отношение на него следва да почива на безспорни данни.

На смекчаващите обстоятелства противостои фактът, че Г. е осъществил две различни самостоятелни престъпления в условията на реална съвкупност. Сериозно отегчаващо обстоятелство, което е сред признатите по реда на чл. 371, т. 2 от НПК е, че извън осъщественото противоправно държане на конкретната инкриминирана дата, преди това през продължителен период от време подсъдимият системно е разпространявал на различни лица високорискови наркотични вещества.

Не може да бъде споделено виждането, че в негативен план следва да се цени обстоятелството, че спрямо подсъдимия е водено друго наказателно производство и че "Съпоставяйки датите на двете производства е видно, че вземането на мярката за неотклонение е предшествовала постановяването на осъдителната присъда, предмет на проверка по настоящото производство, т. е. наличието на повдигнато вече обвинение по чл. 354а от НК не е било възпиращ фактор за извършването на друго престъпление от същия вид". При липсата на влязла в законна сила осъдителна присъда, неприключилото наказателно производство не следва да се съобразява като отегчаващо обстоятелство, тъй като по този начин се нарушава презумпцията за невиновност. Що се отнася до механизмите с възпиращ ефект, тяхното въздействие би следвало да се преценява към датата на извършване на престъпното деяние, а не към датата на постановяване на присъдата.

Претенцията на жалбоподателя за намаляване на наказанието поради направеното самопризнание и с оглед възрастта на извършителя, е неоснователна. Към извършване на деянията подсъдимият е бил на 29 г., т. е. напълно зрял психически и физически индивид, при който липсата на социален опит не е улесняващ фактор, и няма причина за специално третиране. Възрастта би могла да е смекчаващо обстоятелство при младите пълнолетни лица, но Г. не попада в тази категория. Българските съдилища следва да съобразяват разпоредбите на Директива (ЕС) 2016/800 на Европейския парламент и на Съвета от 11 май 2016 година относно процесуалните гаранции за децата, които са заподозрени или обвиняеми в рамките на наказателното производство, която насърчава държавите-членки да предвидят, че лица над 24 години не могат да се смятат за млади пълнолетни.

Направеното признание също не смекчава вината му. То е депозирано за нуждите на съкратеното съдебно следствие, за да се възползва подсъдимият от редукция на наказанието. В хода на досъдебното производство не е давал обяснения във връзка с обвинението. Самопризнанието следва да се отчита с положителен знак единствено в случаите, когато е допринесло за разкриване на обективната истина.

Глобата е адекватна и справедлива санкция и искането за пълната ѝ отмяна или намаляване не следва да бъде уважено. /Формулировката е неточна, тъй като по начало такова изменение е процесуално недопустимо, извън приложението на чл. 55 от НК, каквото не се претендира. Вероятно жалбоподателят атакува присъединяването изцяло към най-тежкото наказание. / Изяснено е, че Г. е печелел средства от продажбата на

метамфетамин и марихуана. Не е бил трудово ангажиран. Имуществените наказания са особено ефикасно възпиращо средство срещу престъпленията с користна цел, каквото е осъществено по чл. 354а, ал. 1 от НК, а глобата е в минимален размер, поради което и в тази му част решението следва да бъде оставено в сила.

По отношение на оплакването срещу постановената пробационна мярка, жалбата е основателна. Съдът неправилно е приложил чл. 67, ал. 3 от НК. Нормата предвижда "когато отложеното наказание лишаване от свобода е не по-малко от шест месеца, съдът може да постанови една от пробационните мерки по чл. 42а, ал. 2, т. 1-4 през изпитателния срок". От редакцията на текста е видно, че законодателят е фиксирал срока на изпълнение на пробационната мярка, като го е приравнил на изпитателния срок. Разпоредбата е императивна и като е ограничил свободното придвижване на подсъдимия за една година, апелативният съд е допуснал нарушение на материалния закон. Единственият процесуален способ за отстраняването му, при липса на съответен протест, е отмяна на пробационната мярка. Решението следва да бъде изменено в посочения смисъл.

II. РЕШЕНИЯ НА ГРАЖДАНСКАТА КОЛЕГИЯ

2. Ако искът за прогласяване нищожността на сделката, от която учредителят на ипотеката черпи правото си на собственост върху ипотекирания имот, е предявен след учредяване на ипотеката, решението по този иск може да се противопостави на ипотекарния кредитор само ако искът е бил насочен и срещу него или ако установеният порок може да му бъде противопоставен, независимо от поредността на вписванията

Чл. 298 ГПК

Решение № 60086 от 15.06.2021 г. на ВКС по гр. д. № 3629/2020 г., I г. о., докладчик съдията Теодора Гроздева

Касационното обжалване е допуснато по поставения от касатора правен въпрос: Противопоставимо ли е на ипотекарния кредитор решение по дело, по което е прогласена за нищожна сделката, с която учредителят на ипотеката е придобил ипотекирания имот, ако ипотекарният кредитор не е бил страна по това дело ?

По този въпрос в решение № 173 от 18.07.2019 г. по гр. д. № 2906 от 2018 г. на ВКС, ГК, IV г. о. е прието, че ако искът за прогласяване нищожността на сделката, от която учредителят на ипотеката черпи правото си на собственост върху ипотекирания имот, е предявен след учредяване на ипотеката, решението по този иск може да се противопостави на ипотекарния кредитор само ако искът е бил насочен и срещу него или ако установеният порок може да му бъде противопоставен, независимо от поредността на вписванията.

Настоящият състав на ВКС споделя изложеното в решение № 173 от 18.07.2019 г. по гр. д. № 2906 от 2018 г. на ВКС, ГК, IV г. о. по следните съображения: Субективните предели на силата на пресъдено нещо определят кръга от лицата, които са обвързани от констатациите в съдебното решение относно съществуването или несъществуването на спорното право. Поначало сила на пресъдено нещо се поражда само между страните по

делото- чл. 298, ал. 1 ГПК. Третите лица не са обвързани от силата на пресъдено нещо на съдебното решение, освен в изрично предвидените от закона случаи: например чл. 298, ал. 2 ГПК, съгласно който влязлото в сила решение има действие и за наследниците на страните, както и за техните правоприменници и чл. 298, ал. 3 ГПК, съгласно който решението, постановено по искове за гражданско състояние, включително по брачни искове, има действие по отношение на всички. Кредиторът на страна по делото не е неин правоприменник, поради което постановеното по отношение на длъжника съдебно решение не се ползва със сила на пресъдено нещо по отношение на неучаствалия като страна по това дело кредитор. Съдебното решение за прогласяване нищожността на сделка не е и измежду изрично посочените в закона съдебни решения, които имат сила на пресъдено нещо по отношение на неограничен кръг лица, каквото действие съгласно чл. 298, ал. 3 ГПК имат решенията по искове за гражданско състояние, включително по брачни искове. Поради това, ако искът за недействителност на сделката, от която длъжникът по изпълнението черпи правото си на собственост върху ипотекиран имот, е бил предявен само срещу другата страна по сделката, но не и срещу ипотекарния кредитор, решението по този иск не може да бъде противопоставено на ипотекарния кредитор в последващ процес по иск за собственост между тях. В такъв последващ процес, за да може собственикът да докаже правото си на собственост, той на общо основание следва да докаже конкретните опорочаващи юридически факти, които водят до нищожност на сделката. Ако не стори това, по отношение на ипотекарния кредитор сделката следва да се счита за действителна. Следователно не е допустимо съдът да приеме, че е доказана нищожност на договор въз основа на установена нищожност на този договор по друго дело, решението по което не се ползва със сила на пресъдено нещо между страните по настоящето дело. Решението по това предходно дело не може да се ползва и като доказателство за юридическите факти, проявяването на които е обусловило нищожността.

В противоречие с така дадения отговор на поставения въпрос, в обжалваното решение въззивният съд е основал изводът си за основателност на предявения от И. П. отрицателен установителен иск по чл. 440 ГПК спрямо ответника "Райфайзенбанк /България/" ЕАД на силата на пресъдено нещо на решението по гр. д. № 1132 от 2017 г. на Троянския районен съд за прогласяване на нищожността на договор за дарение от 27.10.1981 г., въпреки че "Райфайзенбанк /България/" ЕАД не е била страна по гр. д. № 1132 от 2017 г.

Поради това обжалваното решение на Ловешкия окръжен съд е неправилно като постановено в нарушение на закона /чл. 298 ГПК/ и като такова следва да бъде отменено.

След отмяна на решението, на основание чл. 293, ал. 3 ГПК делото следва да бъде върнато за ново разглеждане от друг състав на въззивния съд, тъй като се налага извършването на нови съдопроизводствени действия: Предвид изложеното в отговора на исковата молба от "Райфайзенбанк /България/" АД, че имотът е собственост на К. И. на основание договора за дарение от 27.10.1981 г. и писменото становище на ищцата, че този договор е нищожен, което е установено с решението по гр. д. № 1132 от 2017 г. и предвид на това, че решението по гр. д. № 1132 от 2017 г. на Троянския районен съд не се ползва със сила на пресъдено нещо по отношение на "Райфайзенбанк /България/" ЕАД, съдът следва да даде указания на ищцата да уточни твърдението си относно това на какво основание счита договора за дарение от 27.10.1981 г. за нищожен и да й даде възможност да представи доказателства за установяване на фактите, от които произтича тази нищожност, съответно- да даде възможност на ответниците да ангажират доказателства, оборващи твърдението на ищцата за нищожност на този договор.

Събирането на доказателства за нищожността на договора за дарение от 27.10.1981 г. от въззивния съд е допустимо съгласно чл. 266, ал. 3 ГПК, тъй като тези доказателства не са били събрани от първоинстанционния съд поради допуснати от него процесуални нарушения: Видно от доклада на първоинстанционния съд, в него съдът не е дал указания

за конкретните подлежащи на доказване факти и разпределението на доказателствената тежест. Дадени са най-общи указания, че всяка страна носи доказателствена тежест относно фактите, от които извлича за себе си изгодни правни последици, без конкретно да е указано на ищцата И. П., че нейна е доказателствената тежест за доказване нищожността на договора за дарение от 27.10.1981 г. Същевременно във въззивната жалба като доводи за неправилност на първоинстанционното решение изрично са посочени както нарушението на чл. 298 ГПК /неправилно приетото от първоинстанционния съд, че решението по гр. д. № 1132 от 2017 г. на Троянския районен съд обвързва неучаствалата като страна по това дело банка/, така и допуснатото процесуално нарушение на чл. 146, ал. 1, т. 5 ГПК /недаването на конкретни указания в доклада за разпределението на доказателствената тежест и подлежащите на доказване факти/.

За пълнота на изложеното следва да се посочи, че неоснователно е твърдението на касатора за недопустимост на въззивното решение. Посочената практика на ВКС /решение № 127 от 26.10.2018 г. по гр. д. № 897 от 2017 г. на ВКС, ГК, II г. о., определение № 509 от 13.12.2019 г. по гр. д. № 2493 от 2019 г. на ВКС, ГК, II г. о., определение № 240 от 27.05.2018 г. по ч. гр. д. № 1772 от 2019 г. на ВКС, ГК, IV г. о., решение № 65 от 01.08.2017 г. по гр. д. № 4046 от 2016 г. на ВКС, ГК, II г. о., решение № 133 от 07.01.2020 г. по гр. д. № 3439 от 2018 г. на ВКС, ГК, II г. о., решение № 114 от 17.09.2018 г. по гр. д. № 1950 от 2017 г. на ВКС, ГК, IV г. о. / касае случаи, при които ищецът по иск с правно основание чл. 440 ГПК е придобил правото си на собственост върху ипотекирания имот след вписване на възбраната по изпълнителното дело или след вписване на ипотека. Настоящият случай не е такъв- ищцата твърди, че е придобила 1/2 ид. ч. от процесния апартамент много преди вписването на ипотека с нотариален акт №.... от 13.04.2007 г. и преди вписването на възбраната по изпълнително дело № 432 от 2010 г. /още през 1975 г., веднага след прекратяване на брака ѝ с другия купувач на имота по нотариален акт №.... от 22.07.1975 г. /. Неоснователно пълномощникът на касатора "Райфайзенбанк /България/" ЕАД счита, че правопораждащ правото на собственост на ищцата факт е решението по гр. д. № 1132 от 2017 г. на Троянския районен съд. По силата на това решение ищцата не е придобила собственост върху процесния имот, тъй като това решение не е постановено по конститутивен иск, а по установителен иск за нищожност на сделка. С това решение е прогласена нищожността на договора за дарение от 27.10.1981 г., тоест в отношенията между страните по това дело /ищцата по настоящото дело И. П. и ответника по настоящото дело К. И. / е прието, че въз основа на договора за дарение от 27.10.1981 г. И. П. не е загубила притежаваното от нея още от 1975 г. право на собственост върху 1/2 ид. ч. от процесния апартамент.

3. Местата за паркиране, разположени в незастроената част от урегулиран поземлен имот, не представляват самостоятелна недвижима вещ, различна и отделена от земята, върху която се намират.

Когато с нотариалния акт за учредяване на право на строеж за построяване на жилищна сграда е предвиден и надземен паркинг, включващ паркоместа, съобразно одобрен инвестиционен проект, страните са уговорили друго по смисъла на чл. 64 ЗС относно ползването на частта от терена, незаета от сградата, като са се съгласили тази част да се ползва от суперфициарните етажни собственици за паркиране.

Чл. 108 ЗС

§ 5, т. 39 ЗУТ

Решение № 2 от 17.06.2021 г. на ВКС по гр. д. № 383/2020 г., I г. о., докладчик председателят Дияна Ценева

Допуснато до касационно обжалване на основание чл. 280, ал. 1, т. 1 ГПК в частта по исковете по чл. 108 ЗС по въпроса представлява ли мястото за паркиране, когато не е изградено като гараж, отделен обект по смисъла на § 5, т. 39 от ДР на ЗУТ, като е констатирано разрешаването на този въпрос в противоречие с практиката на ВКС.

Установено от фактическа страна, че ищецът М. М. е бил собственик на УПИ... в кв.... по плана на [населено място], м. " К. ", с площ на имота от 231 кв. м. През 2007 г. учредил на "Балкански-2000" ООД със седалище и адрес на управление гр. София, право на строеж за построяване в дворното място на жилищна сграда със застроена площ 1 157. 39 кв. м, състояща се от сутеренен етаж, съдържащ мазета, стълбищна клетка, асансьор, машинно помещение, абонатна станция; партерен етаж от два гаража, офис, проход с вход на сградата, помещение за главно ел. табло, стълбищна клетка и асансьор; от първия до четвъртия етаж-апартаменти; подпокривно пространство на две нива с по две ателиета на всяко ниво; както и надземен паркинг с три паркоместа с обща площ около 50 кв. м в дъното на дворното място, съгласно одобрен архитектурен проект, като си запазил правото на строеж за апартамент №... на третия жилищен етаж, ведно с избено помещение №...; апартамент №... на третия етаж, ведно с избено помещение №..., апартамент №... на четвъртия жилищен етаж, ведно с избено помещение №..., и гараж №... на ката 0. 00, със застроена площ от 32. 46 кв. м.

През 2008 г. суперфициарят-строител "Балкански-2000" ООД продал на Д. Ц. апартамент №... на втори /първи жилищен/ етаж, заедно с мазе №..., и паркомясто №... със застроена площ 11. 21 кв. м. През 2013 г. Д. Ц. и съпругата му Л. А. -Ц. продали на Д. Ц. паркомястото.

През 2008 г. "Балкански -2000" ООД продал на ответниците В. М. и И. М. апартамент №... на четвърти жилищен етаж, ведно с избено помещение №..., както и паркомясто №... със застроена площ 16. 77 кв. м.

Назначената по делото съдебно-техническа експертиза е установила, че жилищната сграда е изградена в съответствие с одобрените проекти и разрешение за строеж. Процесните паркоместа се намират в дъното на парцела, представляват част от двора, покрити са с перфорирани бетонови плочи на тревна fuga.

От правна страна въззивният съд е приел, че предвиденият с одобрения проект надземен паркинг с обособени в него 3 бр. паркоместа се включва в обема на учреденото на суперфициаря право на строеж, за което е изразена изрична и несъмнена воля от учредителя-собственик на терена. Доколкото в договора не е било предвидено, че надземният паркинг ще принадлежи след изграждането му на собственика на земята, същият, като несамостоятелен обект, принадлежност към сградата или самостоятелните обекти в нея, е станал собственост на суперфициаря-строител. За да обоснове извод, че паркоместата са принадлежност към самостоятелните обекти в сградата, въззивният съд се е позовал на разпоредбата на чл. 37, ал. 4 ЗУТ/ ДВ бр. 101 от 22.11.2015 г. В обобщение е направил извод, че ищецът не е установил правото си на собственост върху процесните реални части, поради което предявеният иск по чл. 108 ЗС се явява неоснователен.

Въззивното решение е неправилно в частта, с която предявеният ревандикационен иск по чл. 108 ЗС е отхвърлен в установителната му част, като е отречено правото на собственост на ищеца върху спорните реални части от урегулирания поземлен имот.

В решение № 171 от 08.08.2014 г. по гр. д. № 4175/2013 г. на IV г. о; решение № 189 от 22.12.2014 г. по гр. д. № 2640/2014 г. на I г. о.; решение № 199 от 10.08.2015 г. по гр. д. № 5955/2014 г. на IV г. о. и др., послужили за допускане на касационно обжалване на въззивното решение, е прието, че паркомястото, ако не е изградено като гараж – с оградни стени и покрив, не е самостоятелен обект на правото на собственост, а представлява

необособена и несамостоятелна част от друг, самостоятелен обект на правото на собственост – УПИ, сграда или част от сграда.

Въззивният съд формално се е позовал на тази практика, но при постановяване на своето решение не се е съобразил с нея.

Съгласно чл. 63, ал. 1 ЗС собственикът на земята може да отстъпи на друго лице правото да построи сграда върху неговата земя. По силата на това ограничено вещно право суперфициарът става собственик на построеното, но не става собственик на земята. С отстъпване на правото на строеж собствеността върху земята не се прехвърля и тя остава в притежание на собственика-учредител на правото на строеж.

Местата за паркиране, разположени в незастроената част от урегулиран поземлен имот, не представляват самостоятелна недвижима вещ, различна и отделена от земята, върху която се намират. Не е такава вещ и тази част от поземления имот, върху която те са ситуирани. Независимо от придаденото с одобрения инвестиционен проект специално предназначение на незастроената част от дворното място да служи за паркиране на автомобили, тя не придобива качеството на самостоятелна вещ, правото на собственост върху която да бъде юридически отделено от правото на собственост върху урежувания поземлен имот като цяло.

В случая по силата на учреденото в полза на Балкански-2000" ООД право на строеж за построяване жилищна сграда със застроена площ 1 157. 39 кв. м, и надземен паркинг с три паркоместа, ищецът М. М. не е загубил правото си на собственост върху земята. Целият терен, включително и тази част от него, предназначена за паркиране на автомобили, е останал собственост на ищеца, в какъвто смисъл са и били изразените от ответниците становища по иска в подадените отговори на исковата молба.

Като е достигнал извод, че ищецът не се легитимира като собственик на процесните реални части и е отхвърлил предявения ревандикационен иск в установителната му част, въззивният съд е допуснал нарушение на материалния закон- чл. 63, ал. 1, чл. 99 ЗС, което е основание по смисъла на чл. 281, т. 3 ГПК въззивното решение да бъде отменено като неправилно в тази част. Тъй като делото е изяснено от фактическа страна и не се налага извършване на нови съдопроизводствени действия, в отменената част следва да бъде постановено решение по същество от настоящата инстанция, с което бъде признато по отношение на ответниците Д. Ц. Ц., В. И. М. и И. М. Д., че М. М. М. и М. М. М. -процесуални правоприемници на ищеца М. Б. М., са собственици на процесните реални части от УПИ... в кв.... по плана на [населено място], м. " К. ".

Въззивното решение е правилно в частта, с която ревандикационният иск против ответниците е отхвърлен в осъдителната му част за предаване на владението върху спорните реални части от имота. Като собственици на самостоятелни обекти в сграда в режим на етажна собственост, построена върху чужда земя, ответниците имат правото да се ползват от земята. Това тяхно право е гарантирано до предвиденото в чл. 64 ЗС- да ползват такава част от мястото, която е необходима за нормален достъп до сградата, включително до входа ѝ, и за поддържането ѝ в нормално и годно за ползване по предназначение състояние. В общия случай правото да се паркира в незастроената част от дворното място не се включва в обема на правомощията по чл. 64 ЗС на суперфициарния собственик, но законът допуска с акта за учредяване на суперфицията страните да уговорят друго, с което да разширят това ползване, като предвидят допълнителна възможност земята да се ползва и за такива дейности, надхвърлящи обема на типичното право на строеж.

Настоящият състав приема, че в случая с нотариалния акт за учредяване на право на строеж за построяване на жилищна сграда и надземен паркинг, включващ три паркоместа, съобразно одобрен инвестиционен проект, страните са уговорили друго по смисъла на чл. 64 ЗС относно ползването на частта от терена, незаета от сградата, като са се съгласили тази част да се ползва от суперфициарните етажни собственици за

паркиране. Затова, макар последните да не са придобили право на собственост върху реалните части от земята, обозначени като паркомясто 1 и 2, те държат тези части на правно основание-договор със собственика на земята, което изключва уважаването на предявения от последния ревандикационен иск в осъдителната му част за предаване на владението върху тези части.

4. В тежест на този, който оспорва констатациите в акта за държавна, респ. за общинска собственост, е да установи, че към момента на актуването имотът е имал собственик. Ако успее да докаже това, имотът не се придобива от държавата, респ. от общината, и за него не действа забраната за придобиване по давност, установена с нормата на чл. 86 ЗС, във всичките ѝ редакции и не се прилага § 1 от Закона за допълнение на Закона за собствеността.

Чл. 6, ал. 2 ЗС

Чл. 86 ЗС

§ 1 ЗД на ЗС

Чл. 59 ЗТСУ /отм./

Чл. 2, ал. 2, т. 5 ЗОС /ред. ДВ, бр. 44/1996 г./

Решение № 2 от 22.04.2019 г. на ВКС по гр. д. № 326/2018 г., I г. о., докладчик председателят Дияна Ценева

Допуснато до касационно обжалване по въпроса как следва да бъде доказан фактът, че "имотът няма друг собственик" по смисъла на чл. 6, ал. 2 ЗС в редакция ДВ бр. 92/1951 г.

Върховният касационен съд, състав на първо гражданско отделение, за да се произнесе, взе предвид следното:

За да постанови обжалваното решение въззивният съд е направил извод, че ищцата не е придобила правото на собственост върху процесния имот - дворно място и сгради, на основание придобивна давност, тъй като имотът през 1966 г. е бил актуван като държавна собственост, а през 1997 г. за него е съставен Акт за частна общинска собственост, поради което по отношение на него този придобивен способ е неприложим с оглед разпоредбата на чл. 86 ЗС и § 1 от ПЗР на ЗИДЗС, независимо от периода на упражняваното владение. Приел е, че доказателствената сила на съставените актове за държавна, съответно за общинска собственост, не е опровергана, тъй като по делото не е установено както към 1966 г., така и към 1997 г. имотът да е бил с установен собственик. Като допълнителен аргумент е посочил и това, че спорният имот попада в УПИ-....., съгласно регулационен план, одобрен през 1997 г., и до 01.01.2001 г. за него е вжала забраната на чл. 59 ЗТСУ (отм.); за придобиване по давност на реална част от парцел.

В представеното с касационната жалба решение по гр. д. № 321 от 14.10.2011 г. по гр. д. № 1167/2010 г. на ВКС, I г. о. е прието, че съгласно чл. 6, ал. 2 от ЗС в първоначалната му редакция /ДВ бр. 92/1951 г./ държавата става собственик на имотите, които придобива по силата на законите, а така също и на имотите, които нямат друг собственик. С чл. 2, ал. 2, т. 5 от ЗОС в първоначалната му редакция ДВ бр. 44/1996 г. /общинска собственост стават и "недвижимите имоти на територията на общината, чийто собственик не може да бъде установен". Тъй като общината не може да докаже отрицателния факт, че даден имот не е имал друг собственик към момента на актуването, в тежест на този, който оспорва констатациите в акта за държавна, респективно за общинска собственост, е да установи, че към момента на актуването имотът е имал собственик. Ако успее да докаже това, имотът не се придобива от държавата, респективно

от общината, и за него не действа забраната за придобиване по давност, установена с нормата на чл. 86 от ЗС във всичките ѝ редакции и не се прилага § 1 от Закона за допълнение на Закона за собствеността.

При постановяване на обжалваното решение въззивният съд се е отклонил от тази практика.

По делото е установено, че с АДС № 1656/5080 от 01.11.1966 г. е актуван за държавен терен с площ около 11 550 кв. м при граници: [улица]№.....,..... и.... вкл., ул. "...", [улица]и ул. "...", отчасти застроен, с отбелязване, че се касае за "стар общински имот, издирен въз основа на заповед от 16.09.1966 г. на ИК на СГН". Графично теренът в описаните граници е изобразен на гърба на акта, като са нанесени и граници на отделните имоти, които попадат в него. Назначената по делото съдебно - техническа експертиза е дала заключение, че спорният имот попада в границите на актувания за държавен терен, но не е посочила с кой от означените на гърба на акта имоти е идентичен. Вещото лице е дало заключение, че като негов собственик в разписан лист към плана от 1990 г. е записано лицето М. М. Н., и е изразило предположение, че най-вероятно тогава спорният имот е бил отделен от друг по-голям имот по кадастрален план от 1957 г. Заключението е непълно, тъй като не изследва и не изяснява кадастралния и регулационен статут на имота по предходните планове, в частност по този от 1956 г., и записванията в разписния лист към тях. Съдът е следвало да констатира това и да постави допълнителни задачи на експерта, свързани с тези обстоятелства, тъй като същите са от съществено значение за изхода на спора. Констатацията, че един имот няма друг собственик и като такъв се придобива от държавата на основание чл. 6, ал. 2 ЗС, се основава на проверка на данните за собствеността, извлечени от кадастралните планове и разписните списъци към тях, както и от данъчните книги.

В подадената от Р. Д. въззивна жалба е заявено оплакване за необоснованост на извода на първоинстанционния съд, че са били налице предпоставките на чл. 6, ал. 2 ЗС за придобиване на собствеността върху процесния имот от държавата поради противоречието му със заключението на съдебно-техническата експертиза. С оглед на това и съгласно разясненията, дадени в т. 3 на ТР № 1 от 09.12.2013 г. по тълк. д. № 1/2013 г. на ОСГТК на ВКС, въззивният съд е бил длъжен служебно да назначи допълнителна съдебно-техническа експертиза, и без да е заявено изрично искане за събиране на това доказателство. Като не е сторил това, съдът е допуснал съществено нарушение на съдопроизводствените правила, което е довело до необоснованост на фактическите и правните му изводи по спора.

По тези съображения въззивното решение следва да бъде отменено и делото върнато за ново разглеждане от друг състав на въззивния съд. При новото разглеждане съдът следва да назначи допълнителна съдебно-техническа експертиза на разноски на жалбоподателката Р. Д., като постави задача на вещото лице да проследи кадастралния и регулационен статут на процесния имот по предходните планове.

5. Доказването на безстопанствения характер на имота става чрез изследване на данните, които се съдържат в различни карти, планове, регистри и друга документация относно недвижимите имоти.

чл. 6 ЗС,

чл. 56, ал. 1 ЗОБС

Решение № 60090 от 1.07.2021 г. на ВКС по гр. д. № 4068/2020 г., II г. о., ГК, докладчик съдията Веселка Марева.

Допуснато касационно обжалване за преценка дали не е очевидно неправилен изводът в съдебния акт, че правото на собственост върху имота е придобито от Държавата на основание чл. 6 ЗС, като безстопанствен имот, при наличните по делото данни, че по плана за оземляване на бежанци от 1931 г., а и по кадастралния план от 1997 г. е отразено, че имотът има собственик.

Върховният касационен съд, състав на Второ гражданско отделение като разглежда жалбата в рамките на наведените основания, установи следното:

Производството е по спор за собственост на поземлен имот в к. к. "Слънчев бряг" между Държавата и Община Несебър. Твърди се от ищеца Държавата, че имотът е държавна собственост и липсват основания за съставяне на акт за частна общинска собственост, какъвто е съставен от ответника през 2018 г. Правото на собственост на Държавата произтича от чл. 6 ЗС в редакцията му към момента на приемане на закона през 1951 г., тъй като имотът е бил безстопанствен. Имотът има № 248 в списък на оземлените бежанци от 1931 г. и по плана за оземляване е записан на Г. И.; същото отразяване е налице и в разписния лист към кадастралния план от 1997 г., където имотът е с № 333. За имота не са предявявани реституционни претенции по ЗСПЗЗ и при извършени справки в Национална база данни "Население" е видно, че няма данни за лице Г. И. /И., нито за негови наследници.

Ответникът Община Несебър оспорва иска. Твърди, че имотът е актуван за общинска собственост като имот на територията на общината, чийто собственик не може да бъде установен.

При разрешаване на спора Бургаски окръжен съд изцяло се е основал на фактическата обстановка, установена от районния съд. В плана от 1931 г. на емигрантски земи, раздадени на бежанците, имотът е с № 248 и е отразен като "лозе" на Г. И. По разписния лист към кадастралния план от 1997 г. имотът е записан на наследници на Г. И., без посочен документ за собственост. Според писмо на ДА "Архиви" при извършено издирване в архивните фондове са установени протоколи на общинската комисия за настаняване на бежанците в гр. Месемврия /Несебър/ от 01.11.1931 г. за разпределение парцелите от фонда, находящи се землището на града. Имената на бежанците са с поредни номера от 1 до 249, като номера по ред съвпадал с номера на парцела. На л. 180 под номер 248 е записан Г. Я. А., който е получил парцел № 248, но същият е задраскан и на негово място е записан И. Д. Ш.. Налице е списък на бежанските парцели по протокол № 236 от 08.12.1931 г., като имената на бежанците са с поредни имена, но на № 248 няма записано име. В план А, Б, В, Г, Д, Е, Ж, З и И на емигрантски земи, раздадени на бежанците в гр. Месемврия, местност "Старите пясъци", протокол № 235 от 07.12.1931 г. под № 248 е записано името на И. Дим. Ш.. /Тези планове, коментирани в писмото, не са приложени по делото/. В агенцията не са открити архивни документи за бежанец Г. И. /И. - досие за оземляване, протокол за одворяване или оземляване на бежанеца, договор, сключен между Държавата и лицето. От писмо на ГД "Гражданска регистрация и административно обслужване", териториално звено "ГРАО" се установява, че няма данни в НБД "Население" за лице с имена Г. И. /И.

Приетата техническа експертиза установява идентичност на имота от Плана на емигрантските земи, раздадени на бежанците в Месемврия, записан като лозе на Г. И., с имот пл. № 333 по кадастралния план, одобрен през 1997 г. и с УПИ XIV-333 в кв. 401 по регулацията от 2001 г., която регулация е първа за имота. На кадастралната карта на гр. Несебър, одобрена 2006 г., имотът е нанесен с идентификатор 51500.507.26. Експертът сочи, че по плана от 1931 г. имотът е попадал в земеделска територия, към 1956 г. - 1957 г. е попадал в овощна градина - също земеделска територия; към 1996 г. вече попада в урбанизирана територия и е урегулиран през 2001 г.; няма категорични данни имотът да е бил включен в ТКЗС. Също така няма данни за имота да са предявявани реституционни претенции от наследници на Г. И.

За имота е съставен акт за частна общинска собственост № 6530 от 28.03.2018 г. Посоченото в него основание за собственост е чл. 56, ал. 1 ЗОБС, чл. 2, ал. 1, т. 2 от ЗОБС вр. чл. 2, ал. 2, т. 5 от ЗОБС /в редакцията до 05.11.1999 г. /, според която общинска собственост са недвижимите имоти, на територията на общината, чиито собственик не може да бъде установен. Предходен акт за държавна собственост за имота не е съставян.

По отношение на правните изводи Бургаски окръжен съд също е препратил към мотивите на първата инстанция. В тях се приема, че единственият документ, в който имотът се свързва с лицето Г. И., е планът на емигрантските земи от 1931 г., но отбелязването не е достатъчно, за да се установи, че имотът е бил собственост на това лице - няма доказателства за настаняване на Г. И. в имота и за предаване на владение, от който момент се придобива правото на собственост. Освен това, в различните протоколи и планове за имота са записвани и имена на други лица - Г. А., И. Ш., но въпреки това не е доказано имотът да е станал собственост на бежанец към 1931 г. Извършеното вписване в разписния лист към плана от 1997 г. също не установява собственост, а само преповтаря вписването от плана от 1931 г. Поради това съдът е приел, че към 1951 г. имотът не е имал собственик и е придобит от Държавата.

Към тези мотиви въззивният съд е направил допълнение. Посочил е, че съгласно чл. 3 от Закона за селскостопанското настаняване на бежанците, бежанците стават собственици на домовете и земите, в които са настанени, от момента на настаняването им. В настоящия случай по делото не са представени доказателства, установяващи довършена процедура по оземляване на лицето Г. Икъ - не е налице нито протокол за оземляване, нито нотариален акт, извършен по надлежния ред. Също така, преминаването на собствеността върху земите не е било безусловно, а е свързано с изпълнението на задължението за заплащане на стойността на предоставените земи. Едва след изплащането им оземлените бежанци е можело да се считат за собственици на имотите. С оглед на това съдът е приел, че по делото не е установено имотът да е бил придобит по реда на ЗССНБ, респ. да е имал собственик към датата на влизане в сила на Закона за собствеността, поради което същият е придобит на основание чл. 6 ЗС от Държавата.

По основанията за допускане на касационно обжалване.

Според чл. 6 ЗС /в първоначалната му редакция/ държавна собственост са имотите, които Държавата придобива по установен от закона ред, както и имотите, които нямат друг собственик. Приема се в практиката че, доказването на придобивното основание във втората хипотеза става чрез изследване на данните, които се съдържат в различни карти, планове, регистри и друга документация относно недвижимите имоти; ако при съставянето на тези карти и планове, респ. при отреждането със съответния план /кадастрален, регулационен или друг/ имотът няма известен собственик, то той се води за безстопанствен и става държавна собственост по силата на чл. 6 ЗС. В този смисъл са Решение № 541 от 06.07.2010 г. по гр. д. № 661/2009 г. на I г. о., Решение № 8 от 11.02.2014 г. по гр. д. № 4244/2013 г. на I г. о., Решение № 107 от 06.10.2017 г. по гр. д. № 2173/2016 г. на II г. о.

При съобразяване на горепосочената практика и наличните данни по делото, изводът на въззивния съд, че Държавата е придобила правото на собственост на основание чл. 6 ЗС като безстопанствен имот, е очевидно неправилен. Събраните доказателства сочат, че към момента на влизане в сила на посочената норма на Закона за собствеността имотът е имал известен собственик - такъв е посочен в плана за оземляване на бежанци от 1931 г., съставен от длъжностни лица на държавата. Дори да се приеме, че не е ясно на кое точно физическо лице е предоставен имота - на Г. И. на Г. Я. А. или на И. Ш., то няма съмнение, че имотът е даден за оземляване на физическо лице, което означава, че не е безстопанствен по смисъла на чл. 6 ЗС, за да може да бъде придобит от държавата.

По касационната жалба.

На основата на горните разсъждения следва да се разреши на правния спор от

настоящата инстанция.

Спорът е между Държавата и Общината, като всяка от страните извежда своето право на собственост от твърдение, че имотът е безстопанствен, т. е., че няма известен собственик. Държавата се позовава на чл. 6 ЗС, а Общината е актувала имота като общински на основание чл. 2, ал. 2, т. 5 ЗОБС в редакцията в ДВ бр. 44/1996 г. В тежест на всяка от страните е да докаже, че се е осъществило визираното придобивно основание. Доколкото акт за държавна собственост не е съставян, то Държавата следва да установи, че при действието на разпоредбата на чл. 6 ЗС /до изменението в ДВ бр. 77/1991 г. / имотът не е имал собственик. Общината дължи доказване, че към момента на влизане в сила на ЗОБС и на съставяне на акта за общинска собственост имотът, който е на територията на общината, няма известен собственик.

Ищец по иска е Държавата и за уважаването на установителния иск за собственост тя носи доказателствената тежест да установи придобивното си основание, още повече, че то следва да е осъществено първо във времето. Такова доказване по делото не е проведено. Както е изяснено в горепосочената практика доказването на отрицателния факт, че имотът няма известен собственик, се извършва чрез преценка на данните за имота в различните съществуващи планове за имотите. При събраните безспорни данни, че по план, изработен от длъжностни лица на държавата през 1931 г., е отразено предоставяне на имота на физическо лице и оттогава до влизането в сила на Закона за собствеността през 1951 г. промяна в това обстоятелство не е установена, то имотът няма статут на безстопанствен и не може да стане държавна собственост на основание чл. 6 ЗС. Още повече, че акт за държавна собственост изобщо не е съставян и позоваването на това основание се извършва едва понастоящем като противопоставяне на основанието, на което общината е съставила акта за общинска собственост. За да се приеме, че имотът не е безстопанствен не е необходимо провеждане на пълно доказване на правото на собственост на друго лице чрез фактическия състав на конкретно придобивно основание; това лице не участва в процеса и такова доказване на чуждо право на собственост не може да се изисква от страните по делото; достатъчно е да бъде установено, че по някакъв начин имотът е свързан с конкретно физическо или юридическо лице, различно от държавата, което стопанисва имота. А дали то е придобило правото на собственост по предвиден в закона ред или е владеец /който би могъл да стане собственик по силата на придобивна давност/, е без значение за спора между Държавата и Общината относно придобивното основание по чл. 6 ЗС. Ирелевантно в случая е и дали лицето, което е оземлено с имота, е Г. И. Г. Я. А. или И. Д. Ш. /каквито са записванията по различните планове на емигрантски земи, както е посочено в удостоверението на ДА "Архиви"/. Същественото е, че имотът е предоставен на физическо лице и няма данни да му е отнет /аргумент за това е записването в разписния лист към кадастралния план от 1997 г. /. Освен това, извършеното издирване на архивни документи за бежанец и търсенето в НБД "Население" е само по отношение на лице Г. И. /И., но не и по отношение на другите две лица, за които са известни и трите им имена.

На основание изложеното следва да се приеме, че Държавата не е провела успешно доказване на фактическите обстоятелства, от които извлича правото си - че имотът няма известен собственик при действието на разпоредбата на чл. 6 ЗС до изменението ѝ в ДВ бр. 77/1991 г. Поради това предявеният иск е неоснователен и подлежи на отхвърляне, без да се налага обсъждане на правата на ответника. Обжалваното въззивно решение, с което искът е уважен е неправилно поради нарушение на закона; като такова следва да се отмени и да се постанови ново решение за отхвърляне на иска.

6. Незаконният строеж е годен обект на вещни права и може да бъде придобиван от субектите по всички уредени в закон придобивни способности. При спор за собственост на незаконен строеж е относимо единствено дали има влязла в сила

заповед по чл. 225 или чл. 225а ЗУТ за премахване на строежа и то само, ако не е налице позоваване, че правото на принудително изпълнение на държавата е погасено по давност съгласно предпоставките на чл. 282, ал. 1, т. 9 АПК

Чл. 79, ал. 1 ЗС

Чл. 10, ал. 7 ЗСПЗЗ

Чл. 2, ал. 2 ЗВСОНИ

Решение № 60087 от 28.06.2021 г. на ВКС по гр. д. № 3984/2020 г., П г. о., докладчик председателят Камелия Маринова

Допуснато касационно обжалване по въпроса: за значението на уредения в преходните разпоредби на ЗУТ режим на търпимост на незаконни строежи и на удостоверението за търпимост при спорове за собственост на незаконен строеж. Прието е, че по въпроса липсва изрично разрешение в нормативната уредба и отговора на въпроса предполагава тълкуване дали незаконният строеж без удостоверена /по административен ред или от съда/ търпимост е годен обект на вещни права при отчитане нормите на § 16, ал. 4 ПР ЗУТ, § 127 ПЗР ЗИД ЗУТ, ДВ бр. 101 от 2015 г., реституционното законодателство и практиката на ВКС по прилагането му, в което незаконното застрояване след одържавяването или отчуждаването на имота е пречка за реституцията с изключение на хипотезите на чл. 10, ал. 7 ЗСПЗЗ и чл. 2, ал. 2 ЗВСОНИ, както и уредбата относно последиците от незаконно строителство по отменените нормативни актове /още от първият ни благоустройствен закон/ и при отчитане кои строежи се считат за незаконни.

Въпросът е относим към настоящия правен спор, по който въззивният съд е приел за установено, че Р. М. С. е наследник по закон, внучка, на П. С. Д., починал на 16.11.1988 г. По реда на ЗСПЗЗ с решение от 18.03.1993 г. е възстановено правото на собственост на наследниците на П. С. Д. на нива от 1. 175 дка в землището на [населено място], имот пл. № * по кадастрален план от 1963 г. С договор за доброволна делба от 16.09.1993 г. наследниците на П. С. Д. постигнали съгласие този имот да остане в дял на Ц. П. Й. срещу заплащане на парично уравнение дела на останалите съделители, включително и на ищцата Р. М. С. С договор за продажба, оформен с нотариален акт № 195, том IV, дело № 1703/1995 г. Ц. П. Йончовска и съпругът ѝ Д. М. Й. прехвърлили имота на дъщеря си М. Д. Т., описан като дворно място, нива, незастроено, от 1175 кв. м. в [населено място]. С нотариален акт № 186, том I, рег. № 2208, дело № 167 от 20.09.2010 г. Т. Н. Т. и съпругата му М. Д. Т. са признати за собственици на поземлен имот с начин на трайно ползване – нива, с площ от 1. 227 дка, м. "О. ", представляващо имот № * по картата на землището на [населено място]. Експертното заключение е установило идентичността на процесния имот с имот пл. № * по плана на [населено място] от 1963 г., както и че за имота няма издадени разрешения за застрояване и няма нанесени сгради в кадастралния план на селото и в картата на възстановената собственост, макар в действителност да е застроен преди 1980 г. и вещото лице е описало наличните сгради и ги е отразило на скици.

Съдът е отчел и свидетелските показания на А. Б., Г. Д., Ц. Й. и Н. Т. /конституиран като страна в процеса във въззивното производство на мястото на починалата М. Т. /, като е посочил, че същите са непосредствени и непротиворечиви и установяват, че спорният имот е бил засаждан с царевица. В него е имало стара къща, собственост на П. Д. и съпругата му, които съборили тази къща и се преместили да живеят на друго място в селото. През 1980 г. бащата на ищцата М. Д. решил да се премести да живее в [населено място] и започнал да застроява този имот, като построил сега съществуващата на място вила, която е с четири стаи, отвън дървена, а отвътре с вата и стиропор. Строежът завършил около 1982 г. и той заживял там, направил гараж и допълнителни постройки.

При строежа му помагали роднините по бащина линия и съседите. Бащата на ищцата живял в тази вила до смъртта си. След това вилата е ползвана от ищцата и брат ѝ, който след 2001 г. преустановил идването си в имота, тъй като желал този имот да остане за сестра му (ищцата). След смъртта на своя баща през 1993 г. до 2016 г. ищцата ползвала сградите, построени от баща ѝ, които са електроснабдени, без противопоставяне от ответниците, които я допусkali в тях до 2016 г., когато започнали споровете помежду им.

При така възприетите факти, въззивният съд е направил извод, че процесните сгради – основна и второстепенни – са построени през 1982 г. от бащата на ищцата /внук на П. С. Д. / и същият ги е ползвал като свои (живял е в тях) до смъртта си през 1993 г. без ничие противопоставяне, като към 1992 г. е бил собственик на тези сгради на основание придобивна давност. Посочил е, че съгласно § 16 ПР ЗУТ строежите, изградени до 07.04.1987 г., за които няма строителни книжа, но са допустими по действащите подробни градоустройствени планове и по правилата и нормативите, действали по време на извършването им или съгласно този закон, са търпими строежи и не подлежат на премахване. Безспорно е, че сградите са без строителни книжа, но същите са търпими строежи съгласно параграф 16, ал. 1 от ПР на ЗУТ, тъй като към настоящият момент реално съществуват и няма открита процедура за тяхното премахване, поради което представляват обект на право на собственост. В периода 2002 г. – 2012 г. ищцата е придобила в пълен обем правото на собственост върху процесните сгради на основание непрекъснато, явно и спокойно владение (за частта над тази, придобита по наследство от своя баща). Същата е манифестирала собственическите си намерения върху спорните сгради, които е стопанисвала със съгласието на ответниците, които многократно я допусkali в сградите. Ето защо и при приложение нормата на чл. 69 ЗС е завършен фактическият състав на придобивната давност по отношение на идеалните части от правото на собственост върху сградите над частта, придобита по наследство от М. П. С. - установено в период по-дълъг от 10 години, считано от 2002 г., постоянно, непрекъснато, несъмнително, спокойно и явно владение, поради което и процесните сгради са индивидуална собственост на ищцата.

По основанията за допускане на касационно обжалване:

Самостоятелен обект на вещи права е строеж, който съществува фактически /с погиването на вещта се погасява и правото на собственост върху нея/ и който отговаря на юридическите критерии за обособеност /съобразно вида и предназначението на построеното/.

Исторически, още от създаването на третата българска държава, приетата нормативна уредба въвежда разрешителен режим на строежите, предвижда премахване на незаконните строежи, но установява и режим на търпимост, ако за строежа е могло да бъде издадено строително разрешение /например чл. 68 ЗБНМКБ от 1905 г. / или са налице многобройни други специфични условия /например чл. 173 ЗТСУ, § 2 ПР ЗИД ЗТСУ от ДВ бр. 102/1977 г. /, както и режим на узаконяване на незаконните строежи.

ЗУТ уеднаква предпоставките за търпимост на незаконен строеж – да са били допустими по плановете, правилата и нормативите по време на изграждането им или по сега действащите – като с § 53 ЗИД ЗУТ, ДВ бр. 101 от 22.12.2015 г., се разрешава същите да бъдат пристроявани и надстроявани или в тях да се извършват основни ремонти, реконструкции и преустройства, включително и промяна на предназначението /ако са с постоянен устройствен статут по действащия ПУП/, респ. да се преустройват вътрешно, да се променя предназначението им и да се ремонтират, без да се изменя външното им очертание в хоризонтално или вертикално отношение и без да се правят нови или да се укрепват носещи конструкции /ако нямат постоянен устройствен статут/.

Режимът на търпимост по ЗУТ касае само строежите, извършени до влизането му в сила, т. е. до 31.03.2001 г. Изградените след тази дата строежи са нетърпими. Понастоящем /след изтичане срока по § 184, ал. 2 ПР ЗИД ЗУТ, ДВ бр. 65 от 22.07.2003 г.

и § 127, ал. 3 ПЗР ЗИД ЗУТ, ДВ бр. 82 ат 26.10.2012 г. / липсва възможност за узаконяване на незаконни строежи, независимо от времето на построяването им и дали са се считали търпими по някои от специфичните условия на отмененото законодателство или съобразно § 16 ПР ЗУТ. Незаконните строежи подлежат на премахване съгласно глава XXI ЗУТ.

Незаконен е всеки строеж, за който собственикът не може да представи строителна документация и за който в общините не се съхранява такава. Допустимо е, ако собственикът разполага с част от строителна документация, по съдебен ред да възстанови строителните книжа /чл. 145, ал. 5 ЗУТ/. Липсва възможност обаче за установяване, че са съществували строителни книжа и сградата е законна. Доказването на законността се извършва само със съответните строителни разрешения и документация. Строежът е незаконен и ако е осъществен въз основа на строителни книжа, но строителното разрешение е отменено. За строежите, изградени след 31.03.2001 г. критериите за определяне строежа като незаконен са посочени в чл. 225, ал. 2 ЗУТ.

От гледна точка на реституционния процес всяко строителство, вкл. и незаконното, извършено от държавата/ТКЗС /а в някои хипотези и от други субекти/ след одържавяването или обобществяването на имота, е пречка за възстановяване на собствеността. Изключенията са две – чл. 10, ал. 7 ЗСПЗЗ и чл. 2, ал. 2 ЗВСОНИ, като в тези хипотези правото на собственост се възстановява заедно с незаконния строеж. В случаите на чл. 2, ал. 2 ЗВСОНИ изрично е уредено задължението на реституирания собственик да заплати обезщетение за незаконния строеж при условията на чл. 74 ЗС, като съдебната практика приема, че той не може да иска премахване на строежа от лицето, което го е изградило, с иск по чл. 109 ЗС /решение № 140 от 6.12.2016 г. по гр. д. № 1109/2016 г. на ВКС, II гр. о. /. Същевременно извън тези две хипотези, наличието на незаконен строеж обуслови запазване собствеността от държавата, респ. от прекратените по силата на § 12 ПЗР ЗСПЗЗ организации. За териториите по § 4 ПЗР ЗСПЗЗ застрояването на имота е предпоставка за придобиване собствеността от ползвателя, като в Тълкувателно решение № 2 от 13.05.2011 г. по т. д. № 2/2011 г. на ОСГК на ВКС е разяснено, че не е необходимо сградата да отговаря на изискваният на строителните правила и норми, установени в действащите към момента на построяването нормативни актове. В случаите на § 4 а, ал. 4 ПЗР ЗСПЗЗ /когато застроилия имот ползвател не заплати земята и реституирания собственик не заплати сградата и възниква суперфициарна собственост/ кмета следва да изнесе имота, включително и незаконната сграда на публична продажба по реда на ГПК след влизане в сила на плана за новообразуваните имоти. До този момент между реституирания собственик и бившия ползвател-собственик на сградата се прилагат правилата, уреждащи суперфицията, включително и правото на изкупуване по чл. 66 вр. чл. 33 ЗС. Подобно законодателно разрешение е прието и с чл. 7 ЗВСГЗГФ, с изключение на незаконните сгради, собственост или съсобственост на търговски дружества с държавно участие или на ведомства, общини и обществени организации за нуждите, свързани със социалния отдых и туризма, които са пречка за реституцията и чиято собственост се запазва от посочените лица.

До влизане в сила на ЗУТ не е имало изискване за установяване законността на строеж при извършване на разпоредителни сделки, т. е. всеки самостоятелен обект на вещи права е можел да бъде предмет на прехвърлителна сделка независимо дали е законен или не. Изискването за установяване законността на строежа, респ. на търпимостта на незаконен строеж, е въведено с § 16 ПР ЗУТ и § 127, ал. 1 ПЗР ЗИДЗУТ /ДВ бр. 82/2012 г. / и то с оглед на нотариалното производство. Липсва изискване за установяване законността, респ. търпимостта на строежите за държавните и общински имоти-частна собственост, които се прехвърлят с писмен договор или в процеса на приватизация. Липсва подобно изискване при индивидуалното принудително изпълнение или универсалното принудително изпълнение в производство по несъстоятелност.

Издаването на удостоверение за търпимост не гарантира, че строежът няма да бъде премахнат. В практиката на ВКС преобладаващо се приема, че удостоверението за търпимост урежда правното положение на незаконните строежи от гледна точка на благоустройствените закони /установява, че няма да бъдат премахнати от държавата/, но е неотносим към вещноправните последици от незаконното строителство. Статутът на търпимост не може да породи за собственика на терена задължение да търпи създаденото от незаконния строеж ограничение на правото си на собственост, поради което негаторният иск по чл. 109 ЗС е приложим по отношение на незаконни строежи, които са в режим на търпимост /както и по отношение на законни строежи, за които при издаване на строителните книжа е допуснато нарушение на материално-правни изисквания, като режима на нетърпимост на незаконния строеж не е основание за уважаване на иска, а следва да се докаже с какво този строеж пречи/. Налице са решения, в които се приема, че незаконният строеж не следва да се премахва, дори и да навлиза в имота на ищеца, ако установяването на това навлизане е резултат на по-точните съвременни методи на измерване и не е можело да бъде установено с ползваните към момента на изграждането на сградата методи, при които са допускани по-големи отклонения /гр. д. № 70/2013 г., ВКС, I гр. о. /; че в производство по съдебна делба съдът дължи установяване дали строежа е законен или незаконен в режим на търпимост, като е относима нормата на § 16 ПР ЗУТ /гр. д. № 7365/2013 г., I гр. о. /. Налице е и тълкуване, че незаконният строеж, дори в режим на нетърпимост, е годен обект на вещни права и съответно на прехвърлителни сделки /решение № 280 от 6.12.2016 г. по гр. д. № 2394/2013 г., IV г. о. /, както и практика на граждански съдилища, че нормата на § 16 ПР ЗУТ не е императивна и сделка с незаконен строеж без удостоверение за търпимост е валидна, тъй като смисълът на уредената в § 16, ал. 1 ПР ЗУТ забрана за прехвърляне на строежи, за които няма строителни книжа, без да е представено удостоверение за търпимост не е да извади тези строежи от гражданския оборот, а единствено да обърне внимание на приобретателя, че ако строежът подлежи на премахване като незаконен, той ще поеме разходите по премахването му.

Същевременно съдебната практика продължава последователно да прилага т. 7 на ППВС 6/74 г. /разясняващо, че щом собственика приема имота в застроено състояние, е налице подобрение, като при определяне стойността на обезщетението, което собственика дължи на владелеца, се държи сметка за евентуалното премахване на незаконния строеж/. Начинът собственикът да покаже, че не желае незаконния строеж, е като с ревандикацията съедини иск по чл. 109 ЗС за премахването му.

Тълкуването в практиката на административните съдилища е, че единствената цел на издадено удостоверение за търпимост е да позволи нотариалното прехвърляне на строежите, но удостоверенията не обвързват органите на строителния контрол, когато те се стремят да определят дали даден строеж е незаконен и като такъв подлежи на премахване, нито съдилищата, които извършват контрол на техните заповеди. В такова производство органите на строителния контрол и съдилищата трябва сами да се уверят в търпимостта на строежа /т. е. придобиването на незаконен строеж с удостоверена от администрацията търпимост, не е пречка държавата да премахне този строеж/.

Следва да се отчете и практиката на ЕСПЧ /решение от 21.04.2016 г. по делото на И. и Ч. срещу България/, че отнемането на жилище е крайна форма на намеса в правото на неприкосновеност на жилището и при прилагането на тази мярка следва да се отчита изискването за пропорционалност между обществения интерес и личните обстоятелства, като факторите, които могат да бъдат от значение са дали жилището е изградено незаконно, дали въпросните лица са го направили съзнателно, какво е естеството и степента на въпросната незаконност, какво е точното естество на интереса, който трябва да бъде защитен чрез разрушаването, и дали за лицата, засегнати от разрушаването, е на разположение подходящо алтернативно настаняване, дали има по-леки начини за справяне

и др. Пропорционалността на мярката се преценява от съда и понастоящем по някои административни дела се отчитат и индивидуалните особености на случая.

Същевременно правото на държавата да събори незаконния строеж се погасява по давност на основание чл. 282, ал. 1, т. 9 АПК /изпълнението се прекратява, ако от влизане в сила на административния акт до получаване на поканата за доброволно изпълнение са изтекли пет години и длъжникът се позове на давността/.

При липсата на изрична правна норма и от посоченото неизчерпателно изброяване на нормативната уредба и начина на прилагането ѝ от гражданските и административните съдилища, е видно, че законодателят не е изключил незаконните строежи от обектите, върху които могат да съществуват вещни права, нито ги е изключил от гражданския оборот. Изискването на § 16 ПР ЗУТ и § 127, ал. 1 ПЗР ЗИДЗУТ за удостоверяване търпимостта на незаконния строеж в нотариалното производство цели уведомяване на приобретателя за риска, че придобива незаконен строеж, който може да бъде премахнат от органите на строителния контрол или който не би могъл да ползва по предназначението, за което го придобива. Липсата на удостоверение за търпимост, както и статута на нетърпимост на строеж не е пречка за прехвърлянето му по нотариален ред, но в тази хипотеза нотариусът в изпълнение задължението по чл. 25 ЗННД е длъжен да провери в Единния публичен регистър за устройство на територията по чл. 5 а ЗУТ дали има издадена заповед по чл. 225 или чл. 225 а ЗУТ /след създаването на регистъра съобразно срока по § 50 ПЗР ЗИД ЗУТ, ДВ бр. 16 от 23.02.2021 г. /, както и да уведоми страните за последиците с оглед статута на незаконност, респ. на нетърпимост на незаконния строеж.

След като незаконният строеж е годен обект на вещни права, същият може да бъде придобиван от субектите по всички уредени в закон придобивни способности. При спор за собственост на незаконен строеж е относимо единствено дали има влязла в сила заповед по чл. 225 или чл. 225 а ЗУТ за премахване на строежа и то само, ако не е налице позоваване, че правото на принудително изпълнение на държавата е погасено по давност съгласно предпоставките на чл. 282, ал. 1, т. 9 АПК

По основателността на касационната жалба:

Неоснователен е довода на касаторите, че въззивното решение е недопустимо, като постановено по недопустимо допуснато след срока по чл. 214, ал. 1 ГПК изменение на петитума на иска. В случая в с. з. на 25.03.2019 г. първоинстанционният съд е допуснал не изменение на иска /замяна на заявения петитум с друг/, а уточнение в индивидуализацията на сградите, описани в исковата молба и предмет на правния спор, относно тяхната площ, съобразно установеното от експертното заключение. Следва да се отбележи, че и без извършеното от ищцата уточнение, задължение на съда е да отрази в диспозитива на решението си настоящата индивидуализация на спорния имот, установена от доказателствата по делото. В тази връзка неоснователен е довода, че отразената в диспозитива индивидуализация на спорните сгради по площ, установена от експертното заключение, води до неправилност на решението.

С оглед отговора на въпроса, обусловил допускане на касационно обжалване неотнормирани към спора за собственост се явяват доводите на касаторите относно незаконността на сградите, предмет на иска.

Неоснователни са и доводите за необоснованост на фактическите изводи на съда относно осъществяването от ищцата владение върху сградите. Касаторите извеждат твърдението си, че ищцата не е упражнявала владение, от съдържанието на актовете за собственост – в договора за доброволна делба на праводателите им от 16.09.1993 г., в който няма данни ищцата или трето лице да е получила владение върху някоя от постройките, както и от твърдението си, че от 1995 г., когато са закупили имота, са установили фактическа власт върху имота и постройките в него. Позоваването на съдържанието на договора за доброволна делба е неотнормирани, тъй като от една страна в него изобщо страните не са отразили съществуването на постройките в имота, а от друга

страна – владението като елемент на придобивното основание по чл. 79 ЗС е фактическо състояние, което по определение съставлява упражняване на фактическа власт върху чужд имот. Твърдението на касаторите за установена от тях фактическа власт върху постройките от 1995 г. се опровергава от събраните свидетелски показания и влязлото в сила решение № 159 от 30.07.2018 г. по гр. д. № 1499/2016 г. на Районен съд-Ботевград, постановено между страните, с което е възстановено владението на ищцата, нарушено от ответника чрез разбиване на врата и поставяне на катинари, непозволяващи достъп до сградите, които доказателства въззивният съд е преценил съобразно изискванията на чл. 172 ГПК и е изпълнил задължението си по чл. 236, ал. 2 ГПК.

С оглед изложеното въззивното решение се явява правилно и следва да бъде оставено в сила.

7. 13. С изтърпяването на наказанието адвокатските права не се възстановяват автоматично. С изтичането срока „автоматично“ отпада само пречката за упражняване на адвокатска професия; и от волята на изтърпелия наказанието зависи дали ще поиска вписване. Бъде ли поискано вписване обаче, адвокатският съвет може да преценява само изтекъл ли е срокът на наказанието и наличието на несъвместимост.

Чл. 6 и чл. 23, ал. 1 ЗАДВ

Решение № 39 от 26.02.2021 г. на ВКС по гр. д. № 3860/2020 г., IV г. о., докладчик председателят Борислав Белазелков

Обжалвано е решението на Висшия адвокатски съвет, с което е оставена без уважение жалба решение на адвокатски съвет, с което е отказано вписване в Регистъра на адвокатите на възстановяване на адвокатската дейност след изтърпяване на дисциплинарно наказание „лишаване от право да упражнява адвокатска дейност“.

За да постанови обжалваното решение Висшият адвокатски съвет е приел, че според чл. 22, ал. 1, т. 3 ЗАДВ наказаният с „лишаване от право да упражнява адвокатска дейност“ се отписва от адвокатската колегия и за да бъде вписан отново, той трябва да подаде молба по реда на чл. 6 ЗАДВ, тъй като чл. 5 ЗАДВ не е уредено нито автоматично възстановяване, нито задължение на адвокатския съвет да извърши исканото вписване в регистър на адвокатите. „Лишаване от право да се упражнява адвокатска дейност“ не представлява „временно преустановяване на упражняването на адвокатска професия“ по см. на чл. 23, ал. 1 ЗАДВ, поради което не може радът за вписване да е един и същ. Жалбоподателят е подал молба за възобновяване след преустановяване на упражняването на адвокатска професия, а не заявление за вписване в регистъра, поради което правилно адвокатският съвет е обсъдил наличието на предпоставките за придобиване на права на адвокат по чл. 4, ал. 1, т. 5 и чл. 40, ал. 6 ЗАДВ. На жалбоподателя са налагани множество дисциплинарни наказания: „лишаване от право да упражнява адвокатска дейност“ за срокове от 9, 6 и 3 месеца, една „глоба“ и един път „лишаване от право да бъде избран в органите на адвокатурата“ и срещу него са постъпвали множество писмени и устни оплаквания за нарушения на ЗАДВ и ЕКА, което е показателно за отсъствието на нравствени и професионални качества за упражняване на адвокатската професия. От отметките в известията за доставка на съобщения на посочения от него адрес е видно, че пратките са непотърсени или че такова лице не обитава адреса, което доказва констатацията на адвокатския съвет за липса на актуален адрес.

Разгледана по същество жалбата е основателна.

Действително съществува разлика между „лишаването от право да се упражнява

адвокатска дейност“ и „временното преустановяване на упражняването на адвокатска професия“, но от това не следва, че вписването на изтърпелия наказанието „лишаване от право да се упражнява адвокатска дейност“ трябва да се осъществи по реда на чл. 6 ЗАДв, като адвокатският съвет е овластен да преценява наличието на всички предпоставки за извършването на вписване по този ред. Също вярно е, че с изтърпяването на наказанието адвокатските права не се възстановяват автоматично, с изтичането срока „автоматично“ отпада само пречката за упражняване на адвокатска професия; и от волята на изтърпелия наказанието зависи дали ще поиска вписване. Бъде ли поискано вписване обаче, адвокатският съвет може да преценява само изтекъл ли е срокът и наличието на несъвместимост. Нравствените и професионалните качества на изтърпелия наказанието не може да бъдат преценявани, защото това означава да се прецени, настъпил ли е желаният поправителен ефект от наложеното дисциплинарно наказание. В наказателното право е възможно обратното – преди изтичането на срока да се преценява, постигнат ли е поправителният ефект от изтърпяната част от наложеното наказание.

Съгласно чл. 40, ал. 6 ЗАДв адвокатът или адвокатът от Европейския съюз е длъжен да има кантора в населеното място в района на адвокатската колегия, чийто член е и адресът на кантората се заявява за вписване в адвокатския съвет; но адвокатският съвет не може да проверява, пребивава ли адвокатът на посочения адрес нито да откаже вписване при наличието на такава констатация.

Видно от изложеното след изтърпяване на наложеното дисциплинарно наказание „лишаване от право да се упражнява адвокатска дейност“ жалбоподателят е подал искане за вписване в регистъра на адвокатите от съответната адвокатка колегия. Не е констатирана несъвместимост с упражняването на адвокатска професия, поради което обжалваното решение следва да бъде отменено, а длъжното вписване в регистъра на адвокатите от съответната адвокатка колегия – постановено от Върховния касационен съд.

8. Съдът е длъжен да определи правилно предмета на спора и обстоятелствата, които подлежат на изясняване като обсъди всички доказателства по делото и доводите на страните. Не е необходимо всеки факт да бъде установен пряко, възможно е прекият факт да не е оставил следа (доказателство) или да не може да бъде намерен носител на тази следа (доказателствено средство)!, годен да бъде представен пред съд. Изводът е, че косвените доказателства не трябва да се разглеждат изолирано и догматично да се приема за недоказано дадено обстоятелство, а следва да се преценява дали натрупването на тези доказателства не създава една цялостна картина, която безспорно установява спорния факт.

Чл. 12 ГПК

Чл. 235 ГПК

Решение № 48 от 9.03.2021 г. на ВКС по гр. д. № 2142/2020 г., III г. о., ГК, докладчик съдията Даниела Стоянова

Касационен контрол е допуснат по релевантния за изхода на делото въпрос: "Длъжен ли е съдът да обсъди в съвкупност всички доказателства по делото във връзка с възраженията и доводите на страните, относими към правния спор и да посочи защо игнорира дадени доказателства, а други кредитира напълно?"

Върховен касационен съд, Гражданска колегия, Трето отделение, след преценка на изложените основания за отмяна и в правомощията по чл. 291 ГПК и чл. 293 ГПК, намира следното:

Предявен е иск с правно основание чл. 49, вр. с чл. 45 ЗЗД за заплащане на обезщетение за претърпени неимуществени вреди от ищеца вследствие на настъпила в края на м. август 2015 г. злополука в предприятието на ответното дружество, изразяваща се в травма на екстензорен мускул и сухожилие на палеца на дясната ръка на ниво китка и длан, с което на ищеца е причинено трайно затрудняване на хватателната функция.

С Решение № 455/21.06.2017 г., постановено по гр. д. № 414/2017 г. по описа на Районен съд – Велико Търново искът е уважен за сумата от 9 000 лв., ведно със законната лихва, считано от 01.09.2015 г. до окончателното изплащане, и отхвърлен за разликата над уважения размер от 9 000 лв. до пълния предявен размер от 20 000 лв. Ответникът е подал въззивна жалба срещу осъдителната част на решението, а ищецът – насрещна въззивна жалба срещу отхвърлителната част. С въззивното си решение № 512 от 08.12.2017 г. съдът е отменил решението в осъдителната част и е отхвърлил претенцията и за размера от 9000 лв., като го е потвърдил в останалата му отхвърлителна част за горницата над 9000 лв. до пълния претендиран размер от 20000 лв.

По касационна жалба на ищеца в производството е било образувано гр. д. № 886/2018 г. по описа на ВКС. С решение № 153 от 05.11.2018 г., касационният съд е отменил решение № 512 от 8.02.2017 г., постановено по в. гр. д. № 761 по описа за 2017 г. на Великотърновския окръжен съд и е върнал делото за ново разглеждане от друг състав на Великотърновския окръжен съд. За да постанови този резултат е обосновал извод, че въз основа на показанията на заинтересовани свидетели, които са заявили, че получената в предприятието рана била малка по площ и некървяща, този съд е приел, че сериозното нараняване е било причинено някъде другаде, а не в предприятието; че според второинстанционния съд противоречията между свидетелските показания и съдебно-медицинската експертиза били само привидни, тъй като описаното от вещото лице нараняване е друго, различно от повърхностната рана, получена в предприятието; че тези изводи не могат да бъдат споделени, тъй като въззивният съд е пренебрегнал логичните, научни, опитни и процесуални правила при обсъждане на противоречиви доказателства; кредитирал е показания на заинтересовани свидетели; че заключението, че раната била получена някъде другаде противоречи на житейската логика и най-вече – на медицинската експертиза, основаваща се на научни медицински познания, според която повърхностната рана не би оставила белег - т. нар. ръбец, и че няма следи от повторно нараняване; че логичното обяснение на описанието на раната като незначителна, дадено от работници и служители на ответното дружество, е, че те са заинтересувани от изхода на спора и желаят да омаловажат последиците от злополуката, затова в тази част показанията им не следва да се кредитират. Посочил е също, че въззивният съд не е взел предвид обяснението на управителката, съдържащо се на стр. 89 по описа на предварителното производство, което съдържа признание, че злополуката е станала в предприятието, както и, че това извънсъдебното признание на управителя може и следва да бъде взето предвид от гражданския съд по аргумент от разпоредбата на 177, ал. 1, т. 2 от ГПК. Указал е, че при новото разглеждане на делото въззивният съд следва да съобрази изложеното, както и това, че за да се разреши спорът по същество е необходимо да се обсъди и възражението на ответното предприятие за съпричиняване, както и възраженията и доводите на касатора, наведени в неговата насрещна въззивна жалба.

За да постанови обжалваното пред настоящата инстанция решение, въззивният съд е приел за установено, че през лятото на 2015 г. С. М. И. е осъществявал на територията на предприятието на ответното дружество в [населено място] различна по вид работа, несвързана с производствената дейност на дружеството, като същият е помагал при товаренето на тухли, затрупването на канал, изработването на кофраж, коването на палети. В края на м. август 2015 г. ищецът е помагал на дърводелеца З. М., като стоейки зад работещия банциг – на около 90 см. от лентата, е поемал нарязаните от дърводелеца дъски и е изнасял същите навън. След като свършил своята работа, З. М. е изключил

дървообработващата машина и е излязъл от работилницата. След него е излязъл С. М. И., като същият показал на дърводелеца резка от нараняване около 2 см. от палеца на дясната си ръка. На ищеца е оказана първоначална помощ от управителя на дружеството – С. Л., която била завършила курс по БЧК, а след това е закаран от друг работник в здравната служба в селото, където раната му е почистена с кислородна вода и е превързана от намиращата се там медицинска сестра – свидетелката С. С.. От приетите по делото медицински документи и изслушани съдебно – медицински експертизи е приел за установено, че ищецът страда от травматично увреждане – срязване на екстензорен мускул и сухожилие на палеца на дясната ръка на ниво китка и длан. В исковата си молба същият поддържал, че процесната злополука е настъпила вследствие на множество нарушения на ответното дружество във връзка с основното му задължение за осигуряване на здравословни и безопасни условия на труд, и в частност – на неизпълнение на задължението му за провеждане на инструктаж и обучение за работа с банциг. Претендирл заплащане на обезщетение за претърпените неимуществени вреди – болки и страдания, като последица от посоченото травматично увреждане, в общ размер на 20 000 лева.

При тези данни, въззивният съд е приел, че уважаването на предявения иск е обусловено от положителното установяване на следните факти: вършил ли е ищецът възлагана му срещу заплащане по устна уговорка от ответното дружество обща работа на територията на предприятието, разкриваща белезите на договор за изработка, и в частен случай: възлагана ли му е такава, свързана с ползването на банциг; получил ли е по твърдения начин в края на август 2015 г. нараняване на палеца на дясната ръка – от съприкосновение с лентата на банцига в дърводелската работилница на ответното дружество, в момент, когато е помагал на дърводелеца при биченето на дъски, с предназначение за направа на палети, като ги е прикрепял и поемал зад машината, довело до твърдяното телесно травматично увреждане – срязване на екстензорен мускул и сухожилие на палеца на дясната ръка на ниво китка и длан с неблагоприятна последица на трайно затруднение на хватателната функция на ръката. С оглед доказателствата по делото е намерил, че полаганият от ищеца труд е имал възмезден характер. При липсата на писмен трудов договор между страните по делото, е счел, че отношенията помежду им следва да се уреждат въз основа на устно сключения и фактически изпълняван от тях договор за изработка. Фактът на осъществяване на труд на територията на предприятието на дружеството – ответник, без значение дали е свързан с производствената дейност на дружеството, е преценен като достатъчен за възникване на задължение за дружеството – ответник за осигуряване на здравословни и безопасни условия на труд. Изрично е отбелязал, че това задължение е възникнало за ответника по силата на закона – чл. 2, чл. 3, ал. 1, чл. 14, ал. 1 ЗЗБУТ. Счел е обаче, че по делото не се установява на ищеца да е възлагана работа, свързана с ползването на процесния банциг, а единствено с коване на палети пред дърводелската работилница. За недоказани е счел и твърденията на ищеца, че съществуващото травматично увреждане е настъпило по време, място и начин, посочен от ищеца. Посочил е, че дори и тези твърдения да се бяха доказали, същите не могат да обосноват ангажиране деликтната отговорност на дружеството по чл. 49 ЗЗД, вр. чл. 14, ал. 2 ЗЗБУТ, тъй като законът не урежда такава правна последица "само защото" увреждането е настъпило през време на работа на територията на предприятието. Приел е, че за ответното дружество не е възникнало задължение за провеждане на инструктаж за работа с банциг, тъй като на ищеца не е била възлагана работа, свързана с неговото ползване. Изтъкнал е, че инструктажът и обучението като елементи на общото задължение за осигуряване на здравословни и безопасни условия на труд трябва да са съответни на спецификата на възлаганата работа. И при доказване, че на ищеца е възложена конкретна дейност с дървообработващата машина, съдът е преценил, че неизпълнението на задължението за провеждане на инструктаж за работа с банциг не би се намирало в пряка и непосредствена причинна връзка с настъпването на вредите от процесната злополука,

доколкото това би противоречало на правилата на човешката логика и разум. Заключил е, че с оглед данните по делото, единствената възможна причина за настъпилата травма е самоувреждане, настъпило "най-малко по невнимание" и което ищецът би избегнал, ако бе внимавал. При тези мотиви, въззивният съд е намерил предявения иск за недоказан и неоснователен, поради което е счел за безпредметно обсъждането на евентуално съпричиняване от страна на ищеца. Все пак е посочил, че ако искът беше доказан по основание, приносът на пострадалия за настъпване на вредносните последици би бил в размер на 50 %.

Настоящият съдебен състав, в хипотезата на чл. 291, т. 1 от ГПК / редакция до ДВ бр. 86/27.10.2017 г. / намира по повдигнатия правен въпрос следното:

Въпросът е решен в практиката на ВКС - ППВС № 1/1953 г. и множество решения, постановени по реда на чл. 290 ГПК, в това число посочените от касатора, а и с решението по настоящото дело при първото касационно производство. Нееднократно ВКС е разяснил с актовете си, че съобразно изискванията на чл. 12 ГПК и чл. 235 ГПК съдът е длъжен да определи правилно предмета на спора и обстоятелствата, които подлежат на изясняване като обсъди всички доказателства по делото и доводите на страните. Той е длъжен да прецени всички правнорелевантни факти, от които произтича спорното право. Съдът трябва да обсъди в мотивите на решението доказателствата, въз основа на които намира едни от тях за установени, а други за неосъществили се, и да посочи защо игнорира дадени доказателства, а други кредитира напълно. Освен това трябва да бъдат обсъдени и всички доводи на страните, които имат значение за решението по делото. Същевременно, както е посочено и при първата касация, не е необходимо всеки факт да бъде установен пряко, възможно е прекият факт да не е оставил следа /доказателство/ или да не може да бъде намерен носител на тази следа /доказателствено средство/, годен да бъде представен пред съд. Изводът е, че косвените доказателства не трябва да се разглеждат изолирано и догматично да се приема за недоказано дадено обстоятелство, а следва да се преценява дали натрупването на тези доказателства не създава една цялостна картина, която безспорно установява спорния факт /решение № 554 от 8.2.2012 г. по гр. д. № 1163/2010 г. на Четвърто Г. О. на ВКС/. От решаващо значение за правилността на решението на въззивния съд е крайните изводи да съответстват на логичните, научни, опитни и процесуални правила при обсъждане на противоречиви доказателства.

Както е прието и в определението по чл. 288 от ГПК, с обжалваното въззивно решение правният въпрос е разрешен в пряко противоречие с тези указания и разяснения, дадени с трайната, последователна и непротиворечива практика на ВКС. Същевременно е допуснато и грубо изпълнение на задължителните указания, дадени по реда на чл. 294, ал. 1, изр. 2 от ГПК с предходното касационно решение по делото, тъй като за да достигне до решаващите си изводи, че в случая не може да се обоснове логически, че нараняването е получено от ищеца при и по повод изпълнение на възложена му работа от ответника, като пряка последица от изпълнените от възложителя задължения за инструктаж и осигуряване на безопасни условия на труд, въззивният съд не е обсъдил и не е извършил преценка на никакви конкретни обстоятелства по делото, свързани с вида и характера на изпълняваната работа, не е обсъдил поотделно и в съвкупност всички преки и косвени доказателства, не е отграничил показанията на заинтересованите свидетели с оглед връзката им на подчиненост спрямо ответника, нито медицинската експертиза, нито е преценил извънсъдебното признание на управителя на ответника към датата на деликта, не е съобразил и преценил и конкретни релевантни факти и логически взаимовръзки, от които да се обосноват решаващите изводи. При това положение, основателни са основните касационни оплаквания на жалбоподателя, че по този начин въззивният съд е допуснал съществено процесуално нарушение на разпоредбите на чл. 12 и чл. 236, ал. 2 от ГПК при обсъждането на правнорелевантните факти и на доказателствата по делото и на

чл. 294 ГПК – да съобрази задължителните указания на касационната инстанция, дадени при връщане на делото за ново разглеждане.

Съгласно чл. 294, ал. 1, изр. 2 ГПК указанията на ВКС по прилагането и тълкуването на закона са задължителни за съда, на който е върнато делото за ново разглеждане. С формираната по реда на чл. 290 ГПК съдебна практика, в служебно известни на настоящия състав решения по чл. 290 ГПК: решение № 128 от 29.04.2011 г. по гр. дело № 1356/2009 г. IV гр. с, решение № 193 от 4.07.2011 г. по гр. дело № 1649/2009 г. IV гр. с, решение № 246 от 15.01.2014 г. по гр. дело № 3117/2013 г. на II гр. с, решение № 217 от 3.07.2012 г. по гр. дело № 579/2011 г. на IV гр. с. и др., е прието, че с разпоредбата на чл. 294, ал. 1, изр. 2 ГПК е въведено изрично задължение за въззивния съд, на който делото е върнато за ново разглеждане, да зачете процесуалните действия /на съда и страните/, посочени от касационната инстанция като надлежно извършени и да не зачете тези, посочени като ненадлежно осъществени, както и да извърши или повтори предписаните с отменителното решение на ВКС процесуални действия и да не извърши указанията му като недопустими. Указанията по тълкуването и прилагането на материалния закон задължават въззивния съд да приеме същото каквото е приела касационната инстанция, щом този въпрос бъде поставен при новото разглеждане на делото / освен при хипотези на оттегляне на иска, отказ от иска, признание на иска или на отделни факти, постигане на спогодба и др. / Неизпълнението на дадените в отменителното решение на ВКС указания, представлява съществено процесуално нарушение, което се отразява върху правилността, а в някои случаи и върху недопустимостта на въззивното решение, съобразно констатирания от състава на ВКС порок.

Предвид установеното по-горе съществено нарушение на съдопроизводствените правила, допуснато от въззивния съд при обсъждането на правнорелевантните факти и на доказателствата по делото и при грубо неизпълнение на указанията, дадени от предходната касационна инстанция, обжалваното въззивно решение следва да се касира, и тъй като не се налага извършването на съдопроизводствени действия по събирането на доказателства, материалноправният спор между страните следва да бъде решен по същество от настоящата касационна инстанция.

В случая от съвкупния анализ на доказателствата – показанията на свидетелите З. М., Д. Н., И. В. и Л. Л., разгледани в тяхната съвкупност и ценени при условията на чл. 172 ГПК, обясненията на ищеца, дадени пред първоинстанционния съд, извънсъдебното признание на управителя на дружеството ответник С. Л., дадено пред органите на досъдебното производство, в което признава неизгодния за дружеството ответник факт, че по време на изпълнение на възложена му работа през август 2015 г. поради докосване на лента на банциг ищецът е получил процесното нараняване, медицинските документи и заключенията на вещите лица, които съдят кредитира като обективни и компетентно дадени се установява по несъмнен начин, че ищецът е получил процесното травматично увреждане през месец август 2015 г. именно при и по повод възложена му от ответника работа на територията на предприятието в дърводелската работилница при съприкосновение с част от банцига.

Отговорността на възложителя е деликтна - той отговаря за противο-правните действия или бездействия, изразяващи се в неизпълнение на задължения, които произтичат от закона, технически и други правила, както и от характера на възложената работа (ППВС № 9/1966 г.). Тази отговорност на възложителя произтича от задължението му да осигури здравословни и безопасни условия на труд съгласно чл. 2 и чл. 14 от ЗЗБУТ на територията на предприятието и мястото на полагане на труд. В случая от заключението на изготвената съдебно-медицинска експертиза, което съдят кредитира изцяло, като обективно и компетентно дадено, както и от становището на вещото лице, дадено в проведеното открито съдебно заседание пред първата инстанция, се установява

несъмнено, че именно при инцидента, настъпил в края на м. август 2015 г., на ищеца е причинено описаното в исковата молба увреждане - срязване на късия и дългия екстензори на палеца на дясната ръка, реализирало се в резултат от докосване до задната гладка част на лентата на банцинга. В съдебно заседание вещото лице е посочило, че в случая, не е било необходимо раната да бъде дълбока, тъй като в анатомичната зона на увреждането има костна подложка и засегнатите сухожилия лесно биха били засегнати. В същата насока е и заключението на вещото лице К. Й., прието от въззивната инстанция. Показанията на разпитаните по делото свидетели, в частите, в които посочват, че раната не е била дълбока и дълга, не следва да се кредитират, въпреки че не водят до извод в обратната насока, т. е. че порязването не е могло да се реализира по посочения в исковата молба начин. Следва да се отчете, че същите са работници при ответника и с оглед на това са заинтересовани от изхода на делото. Следва да се зачетат показанията на свидетеля М., който като човек с дългогодишен опит при работа с банцинг (по негови твърдения), е заявил, че е възможно раната на ищеца да се получи при допир с гладката част на банцинга. Такова е и становището на С. Л., дадено пред разследващите органи - "според мен С. се е допрял до задната страна на лентата" и "М. го доведе и каза, че С. се е порязал на лентата на банцинга". Следва да се има предвид, че тези изявления на управителя имат характер на извънсъдебно признание, което следва да се зачете. Макар и това обстоятелство да няма пряко отношение към механизма на увреждане, съдът намира за необходимо да отбележи, че не кредитира показанията на свидетелите М., Н. и В., както и изразеното по този повод от Л., че раната на ищеца не е кървяла, тъй като същите са и в противоречие със становището на вещите лица, които категорично са отrekli такава възможност да няма кървене, дори и малко, при разкъсване на кожата. Недоказано е в процеса възражението на ответника, че увреждането се е реализирало извън предприятието. В тази връзка следва да се посочи, че вещото лице пред първата инстанция категорично е заявило, че при извършения преглед на ищеца не е констатирало т. нар. "наslagване на рани", т. е. становището, че ищецът се е наранил на друго място и по друго време не се подкрепя от обективните находки на експерта. Не са констатирани данни за друго нараняване и от вещото лице, дало заключение пред въззивната инстанция. Същевременно обстоятелството, че ищецът е работил непосредствено след инцидента, както и на следващия ден, също не водят до извод в обратната насока, доколкото в съдебно заседание вещото лице е заявило, че непосредствено след получаване на раната хватателната функция е била напълно запазена, а впоследствие след период от около 2-3 месеца е настъпила контрактура на ставата и хватателната способност постепенно се е загубила. Тези изводи не са опровергани от втория експерт.

Въз основа на заключението по изготвената експертиза по здравословни и безопасни условия на труд, което е дадено обективно и безпристрастно и се кредитира от съда, се установява, че в конкретния случай е допуснато нарушение на разпоредбата на чл. 11, ал. 1, т. 6 от Наредба № РД-07-2/16.12.2009 г. за условията и реда за провеждане на периодично обучение и инструктаж на работниците и служителите по правилата за осигуряване на здравословни и безопасни условия на труд. Според тази норма "Работодателят осигурява провеждането на инструктажи по безопасност и здраве при работа на всеки работещ независимо от срока на договора и продължителността на работното време, вкл. и на: всички други лица, които ще посещават производствени звена на предприятието". Доколкото в случая ищецът не е инструктиран за работа с и в близост до процесния банцинг, е налице нарушение на цитираната разпоредба, както и на чл. 166, ал. 1 и ал. 2 от Наредба № 7 от 23.09.1999 г. за минималните изисквания за здравословни и безопасни условия на труд на работните места и при използване на работното оборудване, според които работодателят предоставя на работещите съответна информация и когато е необходимо, писмени инструкции за използване на работното оборудване, а при използване на работно оборудване, при което съществува риск за безопасността и

здравето на работещите, работодателят осигурява прилагането на писмени инструкции. В случая от страна на ответника е допуснато и нарушение на чл. 52, ал. 1 от Наредба № 7/23.9.1999 г., според която за работни места, които съдържат опасни зони, в зависимост от степента на риска се прилагат средства, пречатващи достъпа на неупълномощени лица в тези зони, в какъвто смисъл са и дадените от Дирекция "Инспекция по труда", [населено място] указания. Обстоятелството дали на представляващия ответното дружество му е било известно по каква причина ищецът е влизал в дърводелската работилница е ирелевантно и ответникът не може да се освободи от отговорност, заявявайки че не е знаел за това обстоятелство. Още повече, че както управителят, така и длъжностното лице по здравословни и безопасни условия на труд в предприятието на ответника - св. В., са разбрали за настъпилния инцидент и все пак на същия, а и на следващия ден ищецът е забелязан от тях да полага труд отново в района на предприятието.

От всичко изложено по-горе се налага извод, че ответникът, в качеството му на възложител, не е инструктирал ищеца за работа с банцинг, не му е провел обучение за работа с въпросната машина и не предприел необходимите мерки за недопускането му в дърводелската работилница, представляваща част от предприятието му, което е било негово задължение. Същият, съобразно предвиденото в чл. 14, ал. 1, чл. 16, ал. 1, т. 6 от ЗЗБУТ, е бил длъжен да осигури здравословни и безопасни условия на труд на работещите в предприятието и да осъществява ефективен контрол за извършване на работата без риск за здравето и по безопасен начин, което не е сторено. При тези данни се налага извод, че е проявено бездействие от страна на възложителя по отношение на вменените му задължения по осигуряване безопасността на работещите в дърводелската работилница на предприятието. Проявено е бездействие и от управителя, и от служителя, изрично натоварен с контролни функции по безопасни и здравословни условия на труд - св. И. В., а както се установява от протокола за проверка, извършената от служители на Дирекция "Инспекция по труда", [населено място], на дърводелската работилница не са били поставени и установените знаци за безопасност, като са дадени и указания в тази връзка. По делото безспорно е установено, че на ищеца не е проведен съответния начален инструктаж за безопасна работа на територията на предприятието, което твърдение се признава и от ответника, както и, че в предприятието на ответника не са взети необходимите мерки за ограничаване достъпа на неоправомощени лица до зони с повишена опасност. Твърдението на ответника, че не му е известно защо ищецът е влизал в дърводелската работилница, само по себе си свидетелства за липса на контрол в тази насока, но не го освобождава от отговорност. От заключенията по изготвените съдебномедицински експертизи се установява и причинно-следствената връзка между процесния инцидент и настъпилото увреждане. На база заключенията съдът приема за безспорно установено, че увреждането е невъзстановимо, освен ако не бъде извършена операция. Следва да се отчете и това, че според вещите лица дори и след операция ще се стигне до непълно възстановяване на хватателната функция, доколкото вече е налице трайна флексионна контрактура в първата метакарпо-фалангеална става. Установено е и това, че на ищеца са причинени болки и страдания, чиито интензивен период е бил през първите няколко дни, след което същите са станали непостоянни и по-слаби, а със зарастването на раната са намалели значително. В съдебно заседание и двете вещи лица са потвърдили, че и понастоящем функцията на палеца не е възстановена в първоначален обем отпреди травмата. Във връзка с твърденията на ответника, че нарушението в хватателната функция се дължи на предходно или последващо нараняване съдът счита, че същите са неоснователни. Тези твърдения се опровергават от вещите лица и не са подкрепени от никое друго доказателство по делото.

С оглед всичко изложено, следва да се приеме, че е налице причинно-следствена връзка между настъпилния вредоносен резултат и противоправното бездействие на

служители на възложителя – управител и служител, натоварен изрично с организирането и контрола на здравословните и безопасни условия на труд, а това предпоставя и ангажиране на гаранционно-обезпечителната отговорност по чл. 49 ЗЗД на ответното дружество.

При определяне на размера на неимуществените вреди, съдът изхожда от критериите за справедливост, визирани в чл. 52 ЗЗД.

Като се съобрази настъпилото увреждане и последиците от него - трайната загуба на хватателна способност на дясната ръка на ищеца за период от близо шест години, в който период неминуемо е изпитвал затруднения в ежедневието си, обстоятелството, че тази загуба при операция би могла да бъде преодоляна до определена степен, както и, че преди извършване на такава медицинска интервенция не може да се определи до каква степен ще бъде възстановена хватателната функция, претърпените физически и емоционални болки и страдания, респ. техния вид, интензитет и продължителност, при отчитане на характера на извършеното от служители на ответника деяние, изразяващо се в бездействие относно осигуряване на безопасни условия на труд, обстоятелството, че ищецът е бил на шестдесет и девет години при настъпване на инцидента, като се вземат предвид икономическите условия в страната към датата на деликта - м. август 2015 г., и принципът, че на обезщетяване подлежат само реално претърпените вреди и репарирането им не следва да служи за неоснователно обогатяване, съдът намира, че дължимото обезщетение възлиза на сумата 10000 лева.

С отговора на исковата молба е направено възражение за съпричиняване на вредите, изразяващо се в това, че ищецът е допуснал нарушения в правилата за лечение и не проявил необходимата грижа за нормалното зарастване на раната. Установените по делото обстоятелства относно механизма на увреждане не сочат ищецът пряко да е способствал за възникването на условията за настъпване на инцидента, а и такива твърдения нито са поддържани, нито са доказани по делото. От показанията на разпитаните свидетели обаче се установява, че ищецът действително не е проявил необходимата грижа за нормалното зарастване на раната, отстранявайки поставената му превръзка непосредствено след инцидента, поради което съдът приема, че замърсявайки раната и не щадейки ръката си ищецът е проявил поведение, което, както са посочили и вещите лица е допринесло за удължаване продължителността на възстановителния период и за повишаване интензитета на претърпените от него болки и страдания. В тази връзка вещото лице по първата експертиза, изрично е посочило, че наличието или липсата на замърсяване на раната не оказва влияние на трайните последици от травмата, но може да доведе до забавяне в срастването на кожата, а от там и до увеличаване продължителността и интензитета на претърпените болки и страдания. Това се подкрепя и от вещото лице по втората медицинска експертиза. Именно поради това съдът намира, че не проявявайки необходимата грижа за зарастване на раната, ищецът е допринесъл в минимална степен за увеличаване на вредните последици и по-конкретно за претърпените болки и страдания, което съпричиняване съдът определя на 10 %. С оглед на горното, отговорността на ответника следва да се намали с 1/10 на основание чл. 51, ал. 2 от ЗЗД, при което дължимото обезщетение за неимуществени вреди възлиза на сума в размер 9000 лева. Съдът приема, че тази сума е от естество да репарира действително причинените неимуществени вреди, така, както са установени в производството. Присъждането на обезщетение само по себе си съдържа морално удовлетворение – признаване, че действията на делинквентите са противоправни, и ангажиране отговорността им, респективно тази на възложителя на работата им, за причинените вреди, като размерът на паричната сума е за репариране на действително претърпените вреди и не бива да служи за обогатяване. От значение е и създаденият от съдебната практика ориентир, относим към аналогични случаи, тъй като "справедливостта" до голяма степен отразява обществената

оценка на засегнатите нематериални вреди, а в сферата на нематериалните ценности равенството в обществото намира най-чист израз.

Същевременно в съдебната практика на Върховния касационен съд няма никакво колебание, че при търсено обезщетение за причинените неимуществени вреди, предметът на спора е очертан в рамките на обичайните негативни преживявания за съответното деяние. Достатъчно е да се претендира обезщетение на неимуществени вреди от съответния деликт. Само когато се твърди причиняване на болки и страдания над обичайните за такъв случай или конкретно увреждане на здравето, а също и други специфични увреждания с оглед конкретни обстоятелства, личността на увредения, обичайната му среда или обществено положение, то тогава те трябва изрично да бъдат посочени в исковата молба, за да могат да станат част от предмета на иска. В процесния случай не са твърдени и не са и доказани претърпени вреди над обичайните и с трайни и неотстраними последствия - нито като негативно отражение в психиката на ищеца, нито в социалния му дискомфорт.

Поради тези съображения уважаването на иска за неимуществени вреди в по-голям или по-малък размер би довело до несъответствие на обезщетението с действителния размер на моралните вреди, несъобразяване с обществения критерий за справедливост, както и с практиката на съдилищата в подобни случаи. Така определеното обезщетение се дължи ведно със законната лихва от датата на деликта до окончателното изплащане.

Изложеното обосновава извод, че решението на въззивния съд следва да се отмени в частта, с която искът на ищеца е отхвърлен до размер от 9000 лв., като тази сума следва да се присъди ведно със законната лихва от 01.09.2015 г. до окончателното изплащане. В останалата част решението е правилно като резултат и следва да се остави в сила.

9. Съгласно § 6, ал. 1 ЗИД ЗОДОВ (ДВ, бр. 94 от 2019 г.) този закон се прилага за предявените иски молби, подадени след влизането му в сила, а съгласно ал. 2 неприключилите до влизането в сила на този закон производства се довършват от съдилищата, пред които са висящи, включително при последвало въззивно и касационно обжалване. Не буди никакво съмнение, че гражданските съдилища разглеждат висящите пред тях дела по реда на ГПК, а административните – по реда на АПК, при субсидиарно приложение на ГПК.

При разглеждане на дело за обезщетение за вреди, причинени от нарушение на правото на Европейския съюз по реда на ГПК, приложение намират процесуалноправните разпоредби на ЗОДОВ, към които препращат чл. 2в, ал. 1, т. 2 (определянето на ответника по реда на чл. 7) и ал. 3 (приложението на чл. 9а и чл. 10 за определянето на дължимите такси и разноски и за задължителното участие на прокурор в производството).

Държавата отговаря за вредите от нарушаване на правото на Европейския съюз, когато нарушението е достатъчно съществено, като за нейната отговорност е без значение от поведението (действие или бездействие) на кой от нейните органи са причинени вредите. Тя участва в съдебни производства по граждански спорове за обезщетение за вреди по ЗОДОВ чрез процесуален субституент – органът, от чиито незаконни актове, действия или бездействия са причинени вредите.

Отговорността на държавата за вреди от нарушаване на правото на Европейския съюз е деликтна, но безвиновна. За да бъде квалифицирано като противоправно деянието, нарушението на правото на Европейския съюз трябва да е съществено, както обективен елемент от фактическия състав на отговорността; но ако дължимата грижа не е положена, само това е достатъчно да се приеме, че нарушението е съществено.

Правото на Европейския съюз е част от вътрешното право на страната. Международният произход на това право обуславя и неговото надмощно положение по отношение на националното право.

Българският съд е съд на Европейския съюз, той прилага правото на Европейския съюз като свое право, но тълкува неговите разпоредби автономно, т.е. според практиката на Съда на Европейския съюз.

Принципът на пропорционалност, като един от общите принципи на правото на Европейския съюз, е част от първичното право и има за цел предоставянето на права на частноправни субекти и съответно директен ефект.

Постановената от държавен орган ограничителна мярка е правомерна (законосъобразна) не само когато е постановена от компетентен орган в кръга на неговите правомощия, при наличието на съответните предпоставки и по установения ред; но също и когато тя по своето съдържание е годна да постигне преследваната законова цел, необходима е за нейното постигане и е пропорционална, т.е. не засяга правната сфера на адресата в по-голяма степен от необходимото за постигането на целта.

При разследването на престъпление се конкурират два легитимни интереса: този на обществото – да бъде разкрито престъплението и наказан деецът, от една страна, и този на частните лица – да бъдат зачитани техните права при осъществяването на процесуалните действия, които ги засягат.

§ 6, ал. 1 и 2 ЗИД ЗОДОВ (ДВ, бр. 94 от 2019 г.);

Чл. 2в, ал. 1, т. 2 вр. чл. 7 ЗОДОВ и чл. 2в, ал. 3 вр. чл. 9 и 10 ЗОДОВ;

Чл. 7 ЗОДОВ;

Чл. 7 от Конституцията и чл. 49 ЗЗД;

Чл. 5, ал. 4, изр. 2 на Конституцията;

Решение № 16 от 2.03.2021 г. на ВКС по гр. д. № 1914/2020 г., IV г. о., ГК, докладчик председателят Борислав Белазелков

Допуснато е касационното обжалване на решение № 27/06.01.2020 на Софийския апелативен съд по гр. д. № 5931/2018, с което е потвърдено решение № 3719/07.06.2018 на Софийския градски съд по гр. д. № 1891/2015, с което е отхвърлен предявеният иск, квалифициран от съда, като такъв по чл. 4, § 3 ДЕС, вр. с чл. 63 ДФЕС за заплащане на неимуществени вреди в размер на 50.000 лева и имуществени вреди в размер на 3.886.636,49 лева. Обжалването е допуснато поради значението на процесуалноправните въпроси: когато националният съд се е произнесъл по иск, който съчетава предпоставки по иск за реализиране на отговорността на държавите-членки за вреди от нарушение на правото на ЕС и иск по чл. 49 ЗЗД, решението му неправилно ли е или недопустимо; кой е процесуалният ред, по който трябва да бъдат разгледани исковете за реализиране на отговорността на държавите-членки за вреди от нарушение на правото на ЕС, предявени преди изменението на ЗОДОВ от ноември 2019 г.; и задължен ли е въззивният съд да обсъди аргументите на жалбоподателя за наличието на „необичаен търговски риск, отвъд нивата на риска, който е характерен за всяко търговско предприятие“ по смисъла, вложен в това понятие от СЕС по делото Fresh Marine Company A/S, Дело T-178/98 (потвърдено от СЕС по Дело C-472/00 P), като изследва дали такъв риск е налице с оглед на твърдените и доказани по делото обстоятелства; както и по материалноправните въпроси: кои са предпоставките за реализиране на отговорността на държавите-членки за вреди от нарушение на правото на ЕС и съвпадат ли те с предпоставките за реализиране на отговорността по ЗОДОВ и по чл. 49 ЗЗД; налице ли е „изцяло вътрешно положение“,

когато мярката, за която се твърди, че нарушава правото на ЕС, засяга самата дейност на дружество, която е предоставяне на лизинг на МПС, произведени основно в други държави-членки на ЕС и някои от неговите клиенти са граждани на други държави-членки на ЕС; изземването на цялата търговска документация на търговско дружество и всички негови компютри може ли да представлява „ограничение“ на свободното движение на капитали, в контекста на установената от СЕС практика, според която ограничение на свободното движение на капитали е налице, когато мерките, предприети от държавите-членки, включително без разлика спрямо мястото на установяване на юридическото лице, са годни да предотвратят или ограничат придобиването на дялове от предприятия или да разколебаят инвеститорите от други държави членки да инвестират своя капитал, както и на задължението, при липса на общностно хармонизиране, уредените мерки в защита на обществения интерес да определят степента на закрила и средствата, с които тя трябва да бъде постигната, който принцип, *inter alia*, изисква предприятиите от държавите-членки ограничителни мерки да са в състояние да обезпечат постигането на преследваната с тях легитимна цел, но и да не надхвърлят необходимото за нейното постигане, т.е. при спазване на принципа на пропорционалност; и в съответствие с принципа на справедливостта ли е присъждането на разноски за юрисконсултско възнаграждение при липсата на данни за реалното му плащане.

По повдигнатите правни въпроси Върховният касационен съд намира, че според общото правило на чл. 14, ал. 1 ГПК всички граждански дела са подведомствени на гражданските съдилища. Споровете за отговорността на държавата за вреди, причинени от нарушение на правото на Европейския съюз са гражданскоправни и по общо правило те подлежат на разглеждане от гражданските съдилища по реда на ГПК. С измененията на чл. 1 ЗОДОВ (ДВ, бр. 30 от 2006 г.) от подведомствеността на гражданските съдилища са изключени исковите за отговорността на държавата и общините за вреди, причинени от незаконосъобразни актове, действия или бездействия на техни органи и длъжностни лица при или по повод изпълнение на административна дейност, като същите се разглеждат от административните съдилища по реда на АПК. Това очевидно включва и исковите за вреди от нарушение на правото на Европейския съюз от тези органи и лица. С новия чл. 2в ЗОДОВ (ДВ, бр. 94 от 2019 г.) от подведомствеността на гражданските съдилища са изключени и се разглеждат по реда на АПК и исковите за отговорността на държавата от нарушение на правото на Европейския съюз от правораздавателната дейност на административните съдилища.

От кой съд и по и по кой процесуален ред е разглеждано делото до 02.12.2019 г. е без правно значение, тъй като съгласно § 6, ал. 1 ЗИД ЗОДОВ (ДВ, бр. 94 от 2019 г.) този закон се прилага за предявените иски молби, подадени след влизането му в сила, а съгласно ал. 2 неприключилите до влизането в сила на този закон производства се довършват от съдилищата, пред които са висящи, включително при последвало въззивно и касационно обжалване. Не буди никакво съмнение, че гражданските съдилища разглеждат висящите пред тях дела по реда на ГПК, а административните – по реда на АПК, при субсидиарно приложение на ГПК.

ЗОДОВ урежда основанията (в т.ч. правното значение на вината) за отговорността на държавата и общините за вреди. Само доколкото той съдържа някои процесуалноправни разпоредби, може да се приеме, че той урежда и ред за разглеждане на делата. На това място е достатъчно да се посочи, че уредените в ЗОДОВ процесуални правила изключват тези на ГПК, когато дело за обезщетение за вреди по този закон се разглежда по реда на ГПК; както и че при разглеждане на дело за обезщетение за вреди, причинени от нарушение на правото на Европейския съюз по реда на ГПК, приложение намират процесуалноправните разпоредби на ЗОДОВ, към които препращат чл. 2в, ал. 1, т. 2 (определянето на ответника по реда на чл. 7) и ал. 3 (приложението на чл. 9а и чл. 10 за определянето на дължимите такси и разноски и за задължителното участие на прокурор

в производството). Други съществени процесуалноправни разпоредби в ЗОДОВ няма, но доколкото бъдат намерени или въведени такива, тяхната приложимост в производството по реда на ГПК следва да се основава на принципа за равностойност (еквивалентност) – процесуалните средства за защита срещу нарушаването на правото на ЕС да бъдат равностойни на тези, предвидени за нарушаване на националното право и принципа за ефективност – националните процесуални правила да не правят практически невъзможно или прекомерно трудно упражняването на правата, предоставени от правния ред на ЕС.

Държавата участва в съдебни производства по граждански спорове за обезщетение за вреди по ЗОДОВ чрез процесуален субституент – органът, от чиито незаконни актове, действия или бездействия са причинени вредите (чл. 7 ЗОДОВ). Съдебната практика приема, че държавата може да участва в съдебни производства чрез процесуален субституент и по граждански спорове за обезщетение за вреди на общо основание (чл. 49 ЗЗД, който урежда най-общо отговорността на възложителя за вредите от поведението на изпълнителя при или по повод изпълнението на възложената работа). Това практическо разрешение е възприето от законодателя в чл. 2в, ал. 1, т. 2 ЗОДОВ (Нов – ДВ, бр. 94 от 2019 г.) по отношение на съдебните спорове за обезщетение за вреди от нарушение на правото на Европейския съюз, също и когато делото е подсъдно на гражданските съдилища. Всъщност, когато държавата участва в съдебно производство чрез процесуален субституент, тя не става страна по делото (каквато тя е, когато законният ѝ представител действа от нейно име), но е обвързана от постановеното решение, като да е била страна. Конституирането на процесуалния субституент като главна страна по делото, която извършва процесуалните действия от свое име, изключва възможността носителят на задължението (в случая държавата) да вземе участие в процеса като главна страна – в това е смисълът на процесуалната суброгация и разпространето на действието на съдебното решение. При действието на чл. 19 ГПК (отм.), когато в процеса участва процесуален субституент, държавата имаше възможност да вземе участие в процеса като контролираща страна чрез министъра на финансите. При действието на новия ГПК контролираща страна няма.

Въззивният съд не прави доклад по делото. Съгласно чл. 268, ал. 1 ГПК той докладва жалбите и отговорите: в коя част е обжалвано решението, кои правни въпроси във връзка с неговата валидност и допустимост се поставят (за това той следи служебно), какви оплаквания за неправилност са направени и какви пороци на извършените процесуални действия е поискано да бъдат отстранени, съответно - кои процесуални действия следва да бъдат извършени във въззивното производство. Въззивният съд дава указания на страните във връзка с проверката на валидността и допустимостта на обжалваното решение, но не дава указания във връзка с проверката на правилността му и поправянето на допуснати нарушения. Той не може да приеме за установено нещо различно по фактите нито да констатира нарушение на съдопроизводствените правила, без съответно оплакване в жалбите или отговорите. С въззивната жалба може да бъдат представени и да бъде поискано събирането на доказателства за правно релевантни факти и обстоятелства: 1) които не са включени в доклада по чл. 145, ал. 1, т. 1 ГПК, без значение кой ги твърди и кого ползват, 2) за които в доклада не са дадени указания по чл. 145, ал. 1, т. 5 ГПК в чия тежест е да бъдат доказани, указанията са погрешни или са дадени и на двете страни, без значение дали съдът е включил фактите в списъка на правнорелевантните факти по т. 1, или е пропуснал да ги включи и 3) за които не са дадени указания по чл. 146, ал. 2 ГПК, че страната не сочи нито представа доказателства за тях. Тези нови доказателства са допустими, доколкото имат значение за установяване на правно релевантни факти по делото според преценката на въззивния съд. В мотивите на решението съдът обсъжда доказателствата за всички правно релевантни факти и посочва кои факти намира за установени и кои намира за недоказани. Съдът обсъжда също и

всички искания и възражения на страните, които се основават на установени факти, както и доводите на страните, които имат значение за решението по делото.

Държавата отговаря за вредите от нарушаване на правото на Европейския съюз, когато нарушението е достатъчно съществено, като за нейната отговорност е без значение от поведението (действие или бездействие) на кой от нейните органи са причинени вредите. За отговорността по ЗОДОВ вината е без правно значение, т.е. отговорността за вреди е обективна. Отговорността по ЗЗД е виновна, т.е. деецът има възможност да се екскулпира, като докаже по несъмнен начин, че е положил дължимата грижа; и това изключва неговата отговорност. Отговорността на държавата за вреди от нарушаване на правото на Европейския съюз не е виновна. Когато нарушението е извършено умишлено или при неполагане на дължимата грижа, само това е достатъчно то да бъде квалифицирано като „достатъчно съществено“; но това не означава, че полагането на дължимата грижа изключва отговорността на държавата. Нарушението може да бъде квалифицирано като „достатъчно съществено“ и въпреки полагането на дължимата грижа: когато държавният орган няма право на преценка, нарушената норма е ясна и прецизно формулирана, при неизпълнение на задължението за отпращане на преюдициално запитване и др.

Международните договори и правото на Европейския съюз имат предимство пред тези норми на вътрешното законодателство, които им противоречат и това предимство се зачита пряко, както от съда, така и от всеки друг правоприлагащ орган. Съгласно чл. 149, ал. 1, т. 4 на Конституцията съответствието на законите с правото на Европейския съюз и другите международни договори, по които България е страна може да бъде преценявано и от Конституционния съд, чието решение е окончателно и задължително за всички. Това действие на решенията на Конституционния съд не е уредено в Конституцията, а в чл. 14, ал. 5 и 6 на Закона за Конституционния съд и търпи изключения, тъй като Конституционният съд може да развива своята практика, а по отношение на правото на Европейския съюз и другите международни договори, които подлежат на автономно тълкуване, предимство пред решенията на Конституционния съд имат решенията на Съда на Европейския съюз, съответно на органа по приложението и тълкуването на международния договор.

Правото на Европейския съюз има особено положение в системата на българското право. Както беше изяснено по-горе, то има международен произход, което налага неговото автономно тълкуване и поставя в особено положение Съда на Европейския съюз, като източник на задължителна съдебна практика. Международният произход на това право обуславя и неговото надмощно положение по отношение на националното право съгласно чл. 5, ал. 4, изр. 2 на Конституцията. Подобно на международното публично право, което урежда отношения между държави, но може да уреди и публичните отношения между държавите – страни по договора и техните граждани (напр. ЕКПЧОС) и подобно на международното частно право, което намира приложение при частноправни отношения с международен елемент (напр. Конвенцията за договора за международен автомобилен превоз на стоки), но може да уреди и частноправни отношения без международен елемент (напр. Конвенцията на ООН за правата на детето); правото на Европейския съюз, като част от вътрешното право на страната съгласно чл. 5, ал. 4, изр. 1 на Конституцията урежда, както публичните отношения между държавата-членка и нейните граждани в обществено значими области като свободата на движение на хора, стоки, услуги и капитали, и др., така и частноправните отношения с международен елемент (напр. в областта на съдебното сътрудничество по гражданскоправни въпроси с трансгранично значение), но също и частноправни отношения без международен елемент, напр. защитата на потребителите.

Както е посочено по-горе, в чл. 5, ал. 4 на Конституцията е уреден механизъм за предотвратяване на евентуални вреди от нарушаване на правото на Европейския съюз,

чрез овластяването на всички правоприлагащи органи – от местната и държавната администрация до Конституционния съд – да преценяват съответствието на приетите закони с правото на Европейския съюз и да приложат това право с приоритет пред националния закон, но съществуването на този механизъм не освобождава държавата от отговорността, че е приела и/или поддържа националния закон в несъответствие с правото на Европейския съюз, както и, че този механизъм не е сработил ефективно и вреди са причинени. Причинният процес започва от приемането или поддържането в националното право на норма, която противоречи на правото на Европейския съюз и преминава без прекъсване до нейното приложение и осъществяването на съответните негативни последици. Поведението на различните държавни органи в този причинен процес има значение единствено за процесуалната им легитимация да отговарят като ответници по иска за обезщетение. Обезщетение за нарушение на правото на Европейския съюз може да се претендира, както поради нарушения от нормотворчески, правораздавателни и правозащитни органи, на органи на изпълнителната власт и на местното самоуправление, така и за допускането на нарушения от частноправни субекти.

Правото на Европейския съюз може да бъде нарушено не само, когато е приложена национална правна уредба, съдържаща правило, което не е съобразено с правото на Европейския съюз, но също и когато правото на Европейския съюз не е приложено или е приложено неточно, като приложимата правна норма е тълкувана неправилно (напр. неавтономно), но също и когато тя не е приложена, независимо от това дали същата е уредена изрично, или може да бъде изведена от националната правна уредба, т.е. обективно да съществува в друг вид в националното право.

Що се отнася до принципа на пропорционалност, като един от общите принципи на правото на Европейския съюз, наред с принципите за забрана за дискриминация, за защита на оправданите правни очаквания, на добра администрация, за недопускане на неоснователно обогатяване и др. (те всички несъмнено са част от първичното право), има за цел предоставянето на права на частноправни субекти и съответно директен ефект, т.е. съставлява критерий за оценка на правомерността на поведението, както на органите на общността (Решение от 11.03.1987 г., *Vandemoortele* / Комисия, 27/85, EU:C:1987:120), така и на държавите членки, което задължава съда да прецени дали предприетите от държавния орган ограничителни мерки са в състояние да обезпечат постигането на преследваната с тях легитимна цел, но без да надхвърлят необходимото за нейното постигане (Решение от 24.09.2008 г., *M / Омбудсман*, T-412/05, EU:T:2008:397).

Българският съд е съд на Европейския съюз, той прилага правото на Европейския съюз като свое право, но тълкува неговите разпоредби автономно, т.е. според практиката на Съда на Европейския съюз. Когато тълкуването на разпоредба от правото на Европейския съюз не буди съмнение, съдът прилага правото на Европейския съюз, но в случай на съмнение той може да отправи запитване до Съда на европейските общности. Такова запитване съдът е длъжен да отправи не само, когато се постави въпрос за валидността на акт на органите на Европейския съюз, но също и ако възникне съмнение за съответствието на закон с правото на Европейския съюз, въпреки че Конституционният съд в свое решение е приел, че несъответствие няма. Ако Съдът на Европейския съюз установи противоречие, силата на неговото решение ще преодолее задължителната сила на решението на Конституционния съд.

Постановената от държавен орган ограничителна мярка е правомерна (законсъобразна) не само когато е постановена от компетентен орган в кръга на неговите правомощия, при наличието на съответните предпоставки и по установения ред; но също и когато тя по своето съдържание е годна да постигне преследваната законова цел, необходима е за нейното постигане и е пропорционална, т.е. не засяга правната сфера на адресата в по-голяма степен от необходимото за постигането на целта.

При разследването на престъпление се конкурират два легитимни интереса: този на обществото – да бъде разкрито престъплението и наказан деецът, от една страна, и този на частните лица – да бъдат зачитани техните права при осъществяването на процесуалните действия, които ги засягат. Колкото по-високо в йерархията на ценностите стои засегнатото частното право и колкото по-силно и по-продължително е наложеното ограничение върху него, толкова по-голяма трябва да е била очакваната ефикасност на наложената мярка и нуждата от защита на интереса от борбата срещу престъпността и по-специално толкова по-тежки следва да били разследването престъпление, очакваната наказателна санкция и силата на уликите за вина. Разбира се, една е мярката за пропорционалност, когато процесуална принуда се осъществява по отношение на заподозрения и друга, когато принуда (напр. претърсване и изземване) се осъществява по отношение на трети незаподозрени лица. Що се отнася до преценката на очакваната ефикасност на наложената мярка, неприемливо следва да се счита прилагането на дадена разследваща мярка, когато е невъзможно да се предвиди убедително нейната ефикасност, т.е., в случаите, когато вероятността за нейния успех не се базира логично върху конкретни емпирични данни, а когато мярката засяга трети незаподозрени лица – без разграничаване на подозренията.

Разноски за възнаграждението на процесуален представител се дължат, когато такива са реално направени, без значение дали като адвокатски хонорар, или като част от трудовото възнаграждение на юрисконсулт. Разликата в режима е, че адвокатският хонорар се уговаря отделно и доказването на плащането е лесно, докато юрисконсултското възнаграждение се уговаря общо и неговият размер е неприемливо да бъде обсъждан във връзка с отделните дела, по които се осъществява процесуално представителство. Неприемливо е също да се изискват и доказателства за изплащане на трудовото възнаграждение от работодателя.

Всъщност до несъответствие с принципа на справедливостта би се стигнало, ако бъде отречено правото на страната, ползвала юрисконсулт за процесуалната си защита да бъде обезщетена за вредите, които в действителност е претърпяла, за да защити правото си пред съда. Ако страната, която е ползвала адвокат може да си възстанови разходите за адвокатска защита, а когато адвокатската защита е ползвана безплатно, съдът е длъжен да определи размера и присъди дължимото възнаграждение на адвоката; би ли било справедливо същото право да бъде отречено на страната, която несъмнено прави разноски за осъществяването на процесуалната ѝ защита от юрисконсулт само защото възнаграждението на юрисконсулта не се уговаря и изплаща за всяко отделно дело и е трудно да се определи каква част от изплатеното трудово възнаграждение на юрисконсулта е за неговия труд като процесуален представител на работодателя и каква част – за изпълнението на другите задължения по трудовия договор.

Отделно стои въпросът, че в производствата по искове за вреди, причинени от държавата, прокуратурата действа в публичното си качество (тогава тя не дължи съдебни такси) и се представлява от прокурор при съответната прокуратура, а по искове с предмет правоотношения, които произтичат от нейното участие като равнопоставен гражданскоправен субект в гражданския оборот – по сключени договори за услуги или доставка на стоки, в трудовите правоотношения и др. под. (в тези случаи тя дължи съдебни такси) прокуратурата може да се представлява от юрисконсулт и съответно ѝ се дължат разноски в т.ч. за юрисконсултско възнаграждение.

Върховният касационен съд, състав на Четвърто гражданско отделение, като разгледа жалбата и провери обжалваното решение с оглед изискванията на чл. 290, ал. 2 ГПК я намира частично основателна поради следните съображения:

За да постанови обжалваното решение, въззивният съд е приел, че на 10.02.2010 г. от компетентните органи и по законоустановения ред е осъществено претърсване и изземване на вещи в офиса на ищеца, при което са иззети компютърни конфигурации и

документи на дружеството, включително такива в оригинал, от съществено значение за предмета му на дейност – отдаване на лизинг на МПС (големите талони на МПС, собственост на дружеството). Изземването е осъществено по висящо пред български съд наказателно производство срещу лице, български гражданин, което не се явява свързано с дружеството. В резултат от настоятелните опити на ищеца да му бъдат върнати иззетите вещи, на 01.06.2010 г. са върнати големите талони, на 17.03.2011 г. – компютърните конфигурации, а на 13.08.2013 г. – останалите документи. На 27.02.2014 г. е прекратено наказателното производство, в рамките на което е било извършено претърсването и изземването. Ищецът твърди, че изземването на цялата му документация на практика го е лишило от възможността да упражнява дейността си, включително да защити адекватно финансовите си интереси като кредитор по сключените договори за лизинг, да получи застрахователно обезщетение за настъпило на 20.07.2009 г. събитие и да притежава необходимата капиталова адекватност, за да поднови лиценза си на финансова институция. Оценява описаните вреди като загуба на обща стойност 3.886.636,49 лева, като е ангажирал доказателства по делото с цел установяването им (решения на общото събрание на дружеството за отписване на вземания по давност, писмо от ЗД „Булинс“, заповед на управителя на БНБ и ССЧЕ). Заявени за обезвреда са и неимуществени вреди от уронване имиджа на дружеството, загуба на доверие в него, за които свидетелстват приетите по делото публикации в медийни издания и разпитаните свидетели. Ищецът е определил описаното поведение на ответника по изземване и задържане за продължително време на документацията на дружеството като вредоносно нарушение на чл. 63 ДФЕС. Въззивният съд е приел, че разпоредбата на чл. 63 от ДФЕС забранява ограниченията на свободното движение на капитали и плащания между държавите членки и държавите-членки и трети страни, която е неотнормима към конкретния случай, тъй като той има характеристиката на т.нар. изцяло вътрешно положение – във всичките си аспекти е свързан само с една държава-членка, Република България (седалището и мястото на управление на ищеца е в Република България, спорът е с българската държава, а твърдяното нарушаване на правото на Съюза е от прилагане на българска правна уредба, чието съдържание и цели не дават основание да се приеме, че по своето предназначение и цели тя е дискриминационна). Изложени са съображения, че т.нар. изцяло вътрешни положения по принцип не попадат в приложното поле на разпоредбите на Договорите, касаещи основните свободи на движение (свободно движение на хора, стоки, услуги и капитали), поради което държавата не може да носи отговорност за нарушаване правото на ЕС, тъй като последното не регламентира твърдяното задължение. В този смисъл съдът се е позовал на решението от 15 ноември 2016 г. Ullens de Schooten, C-268/2015, EU:C:2016:874, съгласно което режимът на извъндоговорната отговорност на държава-членка за вреди, причинени в резултат от нарушение на това право, не се прилага при наличието на вреди, които частноправният субект твърди, че е претърпял поради това, че предвидена в чл. 49, 56 или 63 ДФЕС основна свобода се нарушава с национална правна уредба, която се прилага еднакво спрямо местните граждани и гражданите на други държави членки, когато положението във всичките си аспекти е свързано само с една държава членка, а същевременно между предмета или обстоятелствата по спора и тези членове няма никаква връзка. Предвид изложеното, въззивният съд е отхвърлил предявените иски като неоснователни. За пълнота е посочено, че се споделят мотивите на първоинстанционния съд за недоказаност на причинно-следствената връзка между поведението на ответника и заявените за репарация имуществени вреди, като на основание чл. 272 ГПК се препраща към тях.

Правилно въззивният съд е приел, че предявените иски са за обезщетение на неимуществените и имуществените вреди от нарушаване на правото на Европейския съюз, които осъществяват общия състав на неправомерното увреждане със законната лихва от предявяването на иска и преди това от деня на увреждането, както и че държавата

отговоря по тези искиове чрез органа, от чиито противоправни актове се претендира да са причинени вредите. Също правилно съдът е приел, че претърсването на 10.02.2010 г. в офиса на ищеца е извършено от компетентните органи и по законоустановения ред, като са иззети компютърни конфигурации и документи на дружеството, включително такива в оригинал, от съществено значение за предмета му на дейност – отдаване на лизинг на транспортна и друга техника, както и че изземването е осъществено по висящо пред българските съдебни власти наказателно производство срещу лице, български гражданин, което не се явява свързано с дружеството. Неправилно обаче, при преценката на правомерността на поведението на ответника, съдът е пропуснал да съобрази неговото съответствие с принципите на правото на Европейския съюз и по-специално на принципа на пропорционалност, като не е идентифицирал и обсъдил фактите и обстоятелствата, които имат отношение към пропорционалността на наложените ограничителни мерки на ищеца: кое престъпление се разследва, какво е предвиденото наказание за него, кои са уликите за вина на заподозрения деец, каква е предполагаемата връзка на ищеца и иззетите материали с разследваното престъпление, кои са конкретните емпирични данни, позволяващи да се предвиди убедително ефикасността наложените ограничителните мерки, какво е тяхното въздействие върху правата на ищеца и сторено ли е необходимото за ограничаване на вредното им въздействие.

Без правно значение е, как са уредени правомощията на органите на досъдебното разследване на престъпленията в националното право и по-специално доколко и как е ограничена нормативно свободата им на преценка. Обезщетението за вреди се претендира не по отношение на нормотворчески орган поради несъответствие на националната правна уредба с правото на Европейския съюз (такова несъответствие може и да отсъства), а поради нарушаването на правото на Европейския съюз от правозащитен орган по конкретно дело, т.е. претендира се несъответствието на конкретни действия, предприети по отношение на ищеца.

В нарушение на закона въззивният съд е приел, че няма причинна връзка между поведението на ответника и настъпилата вреда. Когато настъпилата вреда е причинена, както от противоправното поведение на дееца, така и от други фактори, в т.ч. поведението на пострадалия; причинна връзка е налице, но трябва да се изследва в каква степен различните фактори обуславят настъпилата вреда. Деецът не отговаря за настъпилите вреди само когато другите фактори прекъсват причинната връзка, т.е. противоправното деяние не е необходимо и достатъчно, при обичайни обстоятелства, условие за настъпването на вредите. В нарушение на съдопроизводствените правила съдът е приел, че в тежест на ищеца е да докаже по несъмнен начин претендираните вреди. Съгласно чл. 162 ГПК когато искът е установен в своето основание, но няма достатъчно данни за неговия размер, съдът определя размера по своя преценка или взема заключението на вещо лице.

Видно от изложеното обжалваното решение е постановено при съществени нарушения на съдопроизводствените правила и в нарушение на материалния закон, поради което следва да бъде отменено, като предявените искиове бъдат разгледани от касационната инстанция съгласно чл. 293, ал. 2 ГПК.

По делото е установено, че ищецът е дружество с ограничена отговорност, извършващо предимно лизингова дейност на транспортна и друга техника, с изцяло внесен капитал 300.000 лева. При извършеното на 10.02.2010 г. от компетентните органи и по законоустановения ред претърсване в офиса на ищеца, от там са иззети всички налични компютърни конфигурации и цялата актуална документация на дружеството, събрана в 63 чувала, съдържащи всички оригинални лизингови договори с погасителните планове и записите на заповед, обезпечаващи изпълнението на задълженията, големите регистрационни талони на автомобилите, застрахователни и счетоводни документи,

изпълнителни листове и др. документи (както се установява от извършените впоследствие описи).

Претърсването и изземването са осъществени от Националната следствена служба по подозрение за извършени тежки умишлени престъпления по чл. 321, ал. 3, т. 1 вр. чл. 253 и чл. 255, ал. 3 НК – създаване и участие в организирана престъпна група за извършването на финансови операции, сделки с имущество и прикриване на произхода и действителните права върху имущество, за което знае, че е придобито чрез престъпление и издаване на фактури или друг счетоводен документ, с което е избегнато установяването и плащането на данъчни задължение в особено големи размери, от определен кръг лица, сред които Алексей Илиев Петров, възможен косвен (чрез контролирани от него дружества) клиент на ищеца, като сред заподозрените участници в престъпленията няма служители на ищцовото дружество. Предприетите действия от органите на досъдебното производство, в т.ч. процесните претърсване и изземване, са осъществени в рамките на т.нар. акция „Октопод“ и са широко разгласени и подробно коментирани в медиите, като ищцовото дружество е представено от медиите като „едно от пипалата на октопода“ и „перачница на пари“ с „двойно счетоводство“ и „черна каса“.

Осъщественият претърсване и изземване са противоположни, макар да са извършени от надлежен правозащитен орган в кръга на компетенциите му и по установения ред, но те не отговарят на установения в Европейското (а и в националното) право принцип на пропорционалност, съгласно който предприетата ограничителна мярка по своето съдържание трябва да е годна да постигне преследваната законова цел, да е необходима за нейното постигане и да е пропорционална, т.е. не засяга правната сфера на адресата в по-голяма степен от необходимото за постигането на целта; който принцип, като един от общите принципи на правото на Европейския съюз (неговото първично право), има за цел предоставянето на права на частноправни субекти и съответно – директен ефект. В случая легитимният интерес на обществото е да бъдат разкрити посочените по-горе тежки умишлени престъпления и наказани определен кръг лица. Сред заподозрените лица обаче няма служители на ищеца нито убедителни данни у него да се намират доказателства за извършването на конкретно престъпление. Такива не са открити и при претърсването, осъществено при пълното оказано съдействие на представителите и служителите на ищеца. Изземването за продължителен период от време на цялата налична техника, при наличната възможност цялата съдържаща с в нея информация да бъде копирана; както и на цялата актуална документация, при наличието на същата възможност, след отсяването на документите, които засягат лица, извън кръга на заподозрените; засяга в несъразмерна степен правото на ищеца да осъществява стопанска дейност; особено при положение, че по делото не са представени никакви доказателства за очакваната ефикасност на наложената мярка нито емпирични данни за вероятността за нейния успех.

Като е допуснал извършването на претърсване и изземване, при посочените по-горе условия, ответникът явно и тежко е надхвърлил пределите на своята свобода на преценка и поради това е извършил достатъчно съществено нарушение на нормативно установения в правото на Европейския съюз правен принцип за пропорционалност, който има за цел да предостави права на частноправни субекти, което позволява ангажиране на отговорността на държавата.

Всички иззети документи са от съществено значение за предмета на дейност на ищеца – отдаване на лизинг на транспортна и друга техника. В резултат от настоящите опити на ищеца да му бъдат върнати иззетите вещи, едва на 01.06.2010 г. (близо четири месеца по-късно) са върнати големите регистрационни талони, на 17.03.2011 г. (една година и един месец по-късно) – компютърните конфигурации, а на 13.08.2013 г. (две години и шест месеца по-късно) – останалите документи. На 27.02.2014 г. е прекратено

наказателното производство, в рамките на което е било извършено претърсването и изземването.

От разпита на свидетелите Стоянов – изпълнителен директор на дружеството от 2008 до 2011 година и Костов – служител на „Голд лизинг“ ООД, участвал като поемно лице при извършване на претърсването и изземването на документацията от неговото дружество и от ищцовото дружество (които са споделяли общ офис), се установява, че при претърсването и изземването представителите и служителите на дружеството са оказали пълно съдействие на органите на досъдебното производство и са обяснили значението на иззетата техника и материали за осъществяването на дейността на дружеството, в което след изземването не е останала никаква актуална документация и от месец март 2010 до месец август 2011 година служителите са преминали на 4-часово работно време, през което време са били заети с издирването на данните за отдадените под лизинг вещи и данни за своите клиенти от самите лизингополучатели, както и от застрахователите, които са отказвали плащане на застрахователни обезщетения при катастрофи поради изтичането на срока на покритието. Атмосферата е станала тягостна и служителите са се чувствали „смачкани“, тъй като отношението на клиентите към тях коренно се е променило: започнали са да отказват плащания по договорите и да се отнасят към тях като към престъпници, мошеници и измамници. На практика е било много трудно прехвърлянето на автомобилите след внасянето на последната вноска, а привличането на нови клиенти – почти невъзможно. Без успех са предприемани постъпки за изискване на документите по отделни договори, необходими за воденето на дела срещу неизправни клиенти, но поради липсата на данни за страните, договорите и вещите, както и на оригинални документи, това е било трудно. След връщането на документите много клиенти са направили възражения за изтекла погасителна давност.

За времето от изземването на 10.02.2010 до предявяването на иска на 10.02.2015 г. ищецът е отписал като несъбираеми поради изтекла давност вземания от предоставени дългосрочни заеми, от клиенти по договори за лизинг, по възникнали съдебни спорове и други присъдени вземания за общо 57.288,08 + 1.780.708,46 = 1.837.996,54 лева; за времето от изземването на 10.02.2010 до 31.12.2014 г. ищецът е отчел загуби от обезценка на активи, поради невъзможност за повторна реализация за общо 162.649,04 лева (като няма доказателства някой от активите да е върнат преди 01.06.2010 г., когато са върнати големите регистрационни талони); на 23.06.2014 г. ищецът е отчел загуба от неизплатено застрахователно обезщетение за откраднат на 20.07.2009 г. автомобил „Ланд Роувър“, но поради непокрит застрахователен риск; на 05.01.2015 г. е отписано като загуба вземането за 1.775.990,91 лева по договор с „АС Комерс – 2005“ ЕООД, който не е изпълняван от 03.07.2008 г. поради изтекла давност по издадения за обезпечаване на вземането заповед от същата дата.

От представената заповед № БНБ – 05229/19.01.2015 се установява, че дружеството е заличено от регистъра на финансовите институции поради неподаване в срока по § 80, ал. 4 ЗИД ЗКИ на заявление за пререгистрация.

В резултат на изземването на цялата негова техника и документация ищецът на практика е бил съществено затруднен да извършва стопанската си дейност, включително да защити адекватно финансовите си интереси като кредитор по сключените договори за лизинг и собственик на лизингованите автомобили, както и да зачете правата на своите изправни клиенти по договорите за лизинг. Отчетените загуби в посочения по-горе размер обаче не могат да бъдат квалифицирани изцяло като реално претърпяна имуществена вреда, тъй като обезценяването на върнатите вещи по прекратени договори за лизинг е нормален търговски риск при лизинговата дейност. В действителност реално претърпяна вреда е само тази част от обезценката, която се дължи на свръхмерното забавяне на повторната им реализация поради компрометирания имидж на дружеството и създадената негативна нагласа у потребителите към неговата дейност. Погасяването по давност на

записите на заповед, издадени в обезпечение на вземанията по договорите за лизинг имат за правна последица намаляването на обезпечеността на вземанията по договора за лизинг и затрудняване – забавяне и оскъпяване, но не и изключване на възможността да бъде реализирана отговорността на неизправните лизингополучатели. Липсата на данни за личността и адресите на неизправните длъжници, за съдържанието на сключените договори и на оригиналните документи също затруднява – забавя и оскъпява, но не изключва възможността да бъде реализирана отговорността на неизправните длъжници, тъй като държателят на оригиналите е известен и по всякакви граждански дела той е длъжен да ги представи по искане на съда; а погасителната давност за вземанията по договори за лизинг е 5-годишна за вземането за цена на лизингованата вещ и 3-годишна за лихвата (оскъпяването), включени в съответните забавени вноски; т.е. с оглед принудителното забавяне на предявяването на съответните искове, на риск от предявяване на основателно възражение за давност е изложена само съответната част от лизинговите вноски; и това се отнася в еднаква степен, както за финансовия, така и за оперативния лизинг. Финансовият лизинг по правното си естество е инвестиционен кредит, а оперативният лизинг – оборотен кредит. Оперативният лизинг не е наем, тъй като след изтичането на наемния срок, обезценката на отдадената за временно ползване вещ е пренебрежително ниска, така че наемът е цена на ползването, а след приключване на наемното правоотношение наеманата вещ остава като актив в патримониума на наемодателя; докато при оперативния лизинг след изтичането на лизинговия срок, остатъчната стойност на лизингованата вещ е пренебрежително ниска, така че сборът от лизинговите вноски е цена на лизингованата вещ, а след приключване на лизинговото правоотношение в патримониума на лизингодателя не остава никакъв актив, т.е. от икономическа гледна точка предметът на оперативния лизинг е потребима, за времето на действието на договора, вещ.

Не се доказва наличието на пряка и непосредствена причинна връзка между възникналите затруднения в дейността на ищеца и невъзможността да набере ресурс за удовлетворяване на изискванията на чл. 3а ЗКИ, като увеличи капитала си от 300.000 на минимум 1.000.000 лева в срока по § 80, ал. 4 ЗИД ЗКИ. Обратно, компрометирането на фирмата на ищцовото дружество и свързването ѝ в съзнанието на потребителите с престъпния свят е в пряка и непосредствена причинна връзка с широко разгласяваните и подробно коментирани в медиите действия на разследващите органи в досъдебното производство по т.нар. акция „Октопод“.

Видно от изложеното, като е лишен противоправно от възможността да осъществява безпрепятствено своята стопанска дейност ищецът е увреден от лица, за поведението на които държавата отговаря, като вината им се предполага. По делото нито се твърди, нито са събрани доказателства за полагане на дължимата грижа от тези лица, както и от лицата от състава на органите, осъществяващи надзор върху техните действия. Общата уредба на деликтната отговорност в националното право признава възможността за екскулпиране на деликвента, но при отговорността на държавата за вреди от нарушение на правото на Европейския съюз тази възможност е изключена поради несъвместимостта ѝ с особеното изискване нарушението да е „достатъчно съществено“, установено в практиката на Съда на Европейския съюз (по делото *Brasserie du Pêcheur*) преди 02.12.2019 г. и след това с приемането на новия чл. 2в ЗОДОВ (ДВ, бр. 94 от 2019 г.). На практика неполагането на дължимата грижа има значение за квалифицирането на нарушението като достатъчно съществено, но полагането на дължимата грижа не изключва отговорността на държавата, ако нарушението е достатъчно съществено според другите – обективни елементи от фактическия състав на отговорността.

Ищецът е увреден имуществено със сумата 200.000 лева, която съдът определя по своя преценка съгласно чл. 162 ГПК, тъй като искът за обезщетение е установен в своето основание, но няма достатъчно данни за неговия размер (само част от отчетените от

ищеца вреди са в причинна връзка с противоправното поведение на ответника по съображенията, изложени по-горе). Обезщетението за имуществените вреди се следва на ищеца със законната лихва от 10.02.2012 г. – последните три години преди предявяването на иска, предвид направеното от ответника възражение за погасителна давност по отношение на вземането за законна лихва. От противоправното поведение на ответника е увредена и неимуществената сфера на ищеца, чиято фирма в продължение на дълго време е свързвана в съзнанието на потребителите с престъпния свят, за което следва да му бъде определено надлежно обезщетение в размер на 10.000 лева според законовия критерий за справедливост, което се дължи със законната лихва от 10.02.2012 г. – последните три години преди предявяването на иска, предвид направеното от ответника възражение за погасителна давност по отношение на вземането за законна лихва.

За причинените вреди отговаря държавата, тъй като увреждащото деяние съставлява съществено нарушение на правото на Европейския съюз, както обективен елемент от фактическия състав на отговорността, но също и поради неполагане на дължимата грижа, като субективен елемент от фактическия състав на отговорността, което легитимира като надлежен ответник по делото Прокуратурата на Република България, като правозащитен орган, осъществяващ надзор върху дейността на всички разследващи органи.

10. Действието на предварителния договор не се прекратява с изтичането на уговорения срок за сключване на окончателен договор. Той продължава да обвързва страните и след това и всяка от тях дължи изпълнение. От изтичането на срока за двете страни започва да тече единствено давността за предявяването на иск по чл. 19, ал. 3 ЗЗД. За да прекрати действието си договорът трябва да бъде развален поради неизпълнение от една от страните по причина, за която насрещната страна отговаря.

Чл. 19, ал. 3 ЗЗД

Решение № 133 от 15.03.2021 г. на ВКС по гр. д. № 3595/2019 г., III г. о., ГК, докладчик съдията Жива Декова

Касационното обжалване е допуснато по поставения от касатора въпрос: "При тълкуване на договорни клаузи следва ли съдът да изследва спорната уговорка с останалите договорни клаузи, смисъла и целта на целия договор, с обичаите, практиката и добросъвестността", в хипотезата на чл. 280, ал. 1, т. 1 ГПК за проверка за противоречие на въззивното решение с цитираната в изложението на касатора практика на ВКС.

В касационната жалба се поддържа, че решението е неправилно поради нарушение на материалния закон, съществено нарушение на съдопроизводствените правила и необоснованост. По съображения в жалбата се иска да бъде отменено атакуваното решение и предявения иск да бъде уважен. Претендират се разноски.

Ответниците по касационната жалба С. Г. Р. и Ц. К. Р., чрез процесуален представител адв. А., в общ отговор оспорват жалбата като неоснователна. Претендират разноски.

Върховният касационен съд, състав на III гр. отделение на ГК, след преценка на изложените основания за касационно обжалване по чл. 280, ал. 1 ГПК намира:

С въззивното решение след частична отмяна на първоинстанционното решение, е отхвърлен предявения иск от З. А. С. за признаване за установено, че С. Г. Р. и Ц. К. Р. му дължат сумата от 12 000 лв., представляваща двойния размер на задатъка, даден при сключване на предварителен договор от 08.02.2017 г. за покупко-продажба на недвижим имот, ведно със законна лихва върху сумата, начиная от датата на подаване на

заявлението в съда - 30.08.2017 г. до окончателното ѝ изплащане, за която сума е издадена заповед за изпълнение на парично задължение по чл. 410 ГПК по ч. гр. д. № 13710/2017 г. по описа на ПРС.

Въззивното решение е валидно. Същото е процесуално недопустимо в частта относно законна лихва върху сумата, начиная от датата на подаване на заявлението в съда - 30.08.2017 г. до 29.12.2017 г., в която част производството по делото е недопустимо поради частично оттегляне на иска с молба от 23.01.2018 г. В недопустимата част въззивното решение следва да бъде обезсилено. В останалата част въззивното решение е процесуално допустимо.

Ищецът поддържа, че е изправна страна по предварителния договор, тъй като е изпълнил задължението си по него за заплащане при сключване на предварителния договор на сумата 6000 лв. задатък и че несклучването на окончателния договор се дължи на неизпълнението на продавачите на задължението по т. 3 от предварителния договор да снабдят купувача с необходимите документи за прехвърляне на недвижимия имот. Сочи, че с нотариална покана до длъжниците, връчена лично на Р. на 27.06.2017 г., е прекратил договора поради неизпълнението от тяхна страна и ги е поканил да му заплатят двойния размер на капарото, съгласно чл. 7 от предварителния договор.

Ответниците по иска, възразяват, че несклучването на окончателния договор се дължи само и единствено на неизпълнението на купувача на задължението да заплати уговорената цена, а въззивниците изцяло са изпълнили своите задължения, представяйки нужните документи на нотариуса за изповядване на окончателния договор. Твърдят, че от събрания по делото доказателствен материал е безспорно установено, че купувачът не е изпълнил задължението си да заплати по банков път уговорения в договора задатък в размер на сумата от 6000 лева, плащането на която е недопустимо да бъде установявано в процеса с гласни доказателствени средства, с оглед забраната на чл. 164, ал. 1, т. 3 от ГПК. В отговора на исковата молба твърдят, че са съдействали на купувача при снабдяване на документи, които му предоставили своевременно за разглеждане на искането му за отпускане на кредит от банката и че няколко дни преди настъпване падежа на задължението за сключване на договора, купувачът им заявил, че не може да осигури продажната цена, тъй като банката му отказала отпускането на кредит /каквито твърдения излагат и в становище по нотариална покана /л. 52 от първоинстанционното производство/, получаването на което се признава от ищеца; че на 30.04.2017 г. били в кантората на нотариус П. -А., пред която следвало да се изповяда сделката, но ищецът не се явил. Поради неизпълнение на задълженията на насрещната страна, поддържат, че договорът бил развален с изпратената от тях адвокатска покана от 22.05.2017 г. /на л. 51 от първоинстанционно дело, представена в заверен препис от адвоката на насрещната страна/.

Установено е, че на 08.02.2017 г. страните са сключили предварителен договор за покупко- продажба на недвижим имот, по силата на който съпрузите Р. са поели задължение да продадат на купувача С., собствения си, придобит в режим на съпрузеска имуществена общност, урегулиран поземлен имот, находящ се в [населено място] с площ от 2, 3 дка, подробно описан, ведно с построената в имота двуетажна паянтова жилищна сграда с площ от 60 кв. м., за сумата от 34 000 евро или 66 498 лв., платима по следния начин: 6 000 лв. - при подписване на предварителния договор, за която сума изрично е уговорено, че представлява капаро /задатък/ по сделката, а оставащата част от 60498 лв. - че ще бъде платена от купувача на продавачите по банков път по равно по банковите сметки на двамата, чрез кредит, отпуснат в полза на купувача, след представяне пред банката на вписани нотариални актове за продажба и молба за законна ипотека или учредена договорна ипотека в полза на банката, ведно с удостоверения за вписана продажба и съответна ипотека. Съгласно уговореното в т. 3, снабдяването с необходимите документи за прехвърлянето на недвижимия имот е задължение на продавачите, които

освен представения при сключването на предварителния договор нотариален акт, следва да представят актуална скица на имота, данъчна оценка, акт за брак, удостоверение от АВп, че към датата на покупко-продажбата липсват вещни тежести за недвижимия имот, удостоверение за гражданско и семейно положение на продавачите.

Прието е от въззивния съд, че страните са уговорили окончателният договор да бъде сключен на /в предварителния договор – до/ 30.04.2017 г. пред нотариус М. П. - А., рег. № 483 на НК, а ако задължението не бъде изпълнено от страната, която е получила задатъка, другата страна при отказ от договора, може да иска задатъка в двоен размер, съгласно волята на страните обективизирана в т. 7 от споразумението.

Въззивният съд е приел, че срокът за нотариалното изповядване на окончателния договор е определен от страните на /в предварителния договор – до/ 30.04.2017 г., а задължението за сключване на обещания договор е общо и за двете страни, като изпълнението му се изразява в явяване на уречената дата и час /в предварителния договор не е уговорена дата и час, а крайна дата/ при нотариуса, изразяване на съгласие за прехвърляне, респ. придобиване на собствеността върху имота и плащане на цената по договора. Въззивният съд е приел, че ищецът не е изпълнил задължението си по предварителния договор и не се е явил пред нотариус на 30.04.2017 г. за сключване на окончателния договор и плащане на уговорената продажна цена. Посочено е, че ищецът твърди, че продавачите са неизправна страна по предварителния договор, тъй като не са изпълнили задължението си поетото в т. 3 и не са му предали актуална скица на имота, данъчна оценка, удостоверение от Агенцията по вписванията, което тяхно неизпълнение възпрепятствало отпускането на паричен заем от банката и до невъзможност от страна на купувача за заплащане на продажната цена и изповядване на окончателната сделка на 30.04.2017 г. Във връзка с твърдението на ищеца въззивният съд е посочил, че в договора не съществува клауза, която да вменява задължение на продавачите да осигуряват документи, необходими за отпускане на банков кредит на купувача. Прието е, че е предвидено в т. 1 от договора, че продажната цена ще бъде заплатена от купувача чрез банков кредит, но липсва поето от продавачите задължение да съдействат на купувача и да го снабдят с всички документи, необходими на банката за отпускане на кредит. Прието е от въззивния съд, че при граматическото тълкуване на цитираната норма на т. 3 се налага извода, че продавачите са поели единствено задължение за осигуряване на такива документи, които са необходими за подготовката и изповядването на окончателната сделка. Изложени са съображенията на съда, че наред с това по делото няма данни купувачът да се е обърнал за съдействие към продавачите и да е поискал от тях набавяне на конкретни документи, като и във връчената им нотариална покана въобще не е посочено от ищеца какви точно документи е следвало да представят, което те не са сторили; по делото липсват и доказателства ищецът да е отправял искане към банкова финансова институция за отпускане на кредит и такъв да му е бил отказан, поради непредставяне на документи, находящи се в държане на продавачите.

По въпроса за задължението на съда при тълкуване на договора да установи действителната воля на страните, съобразно чл. 20 ЗЗД, е налице безпротиворечива практика на ВКС по смисъла на чл. 280, ал. 1, т. 1 ГПК, формирана по реда на чл. 290 ГПК: решение № 502 от 26.07.2010 г. по гр. д. № 222/2009 г. на IV г. о.; решение № 546 от 23.07.2010 г. по гр. д. № 856/2009 г. на IV г. о.; решение № 504 от 26.07.2010 г. по гр. д. № 420/2009 г. на IV г. о.; решение № 220 от 31.07.2014 г. по гр. д. № 6126/2013 г. на IV г. о.; решение № 134 от 25.06.2014 г. по гр. д. № 6886/2013 г. на III г. о.; решение № 430 от 20.01.2015 г. по гр. д. № 1673/2014 г. на IV г. о. и др., която следва да намери приложение и по настоящото дело.

Според тази съдебна практика, при спор относно точния смисъл на договорни клаузи, съдът тълкува договора съгласно изискванията на чл. 20 ЗЗД, издирвайки действителната обща воля на страните; тълкувайки отделните уговорки във връзка едни с

други и всяка една в смисъла, който произтича от целия договор, с оглед целта на договора, обичаите в практиката и добросъвестността – какви са и как се съчетават отделните правомощия на страните с оглед постигането целта на договора, какво поведение на страната кои правомощия поражда за нея и как може да се упражняват те /решение № 347 от 11.10.2011 г. по гр. д. № 290/2010 г. на ВКС, IV г. о/. Съдът тълкува договора, изхождайки не от буквалния смисъл на текста, а от смисъла, следващ от общия разум на изявлението; доколко буквалният текст изразява действителната обща воля на страните и как следва да се тълкува отделната уговорка предвид систематичното ѝ място в договора и общия му смисъл, преценявайки и обстоятелствата, при които е сключен договора, както и поведението на страните преди и след сключването му. Недопустимо е при тълкуване съдът да игнорира част от текста на договора /решение № 129/12.07.2013 г. по т. д. № 558/2012 г. на II т. о., решение № 482/11/30.05.2012 г. по гр. д. № 1421/2010 г. на I г. о., решение № 453/03.11.2011 г. по гр. д. № 634/2010 г. на IV г. о., решение № 121/27.09.2013 г. по т. д. № 621/2012 г. на I т. о., решение № 170/15.10.2013 г. по т. д. № 595/2012 г. на II т. о., постановени по реда на чл. 290 ГПК/. В конкретния случай при тълкуването на процесния предварителен договор, сключен между страните, въззивният съд е пренебрегнал не само изразената от страните воля в чл. 1 от същия, а именно, че остатъкът от продажната цена ще бъде платена от купувача на продавачите по банков път чрез кредит, отпуснат в полза на купувача, след представяне пред банката на вписани нотариални актове за продажба и молба за законна ипотека или учредена договорна ипотека в полза на банката, ведно с удостоверения за вписана продажба и съответно ипотека /т. е. в предварителния договор за покупко-продажба, страните са уговорили, че окончателният договор ще бъде сключен не едновременно със, не след заплащането на цялата цена, а преди заплащането на цялата цена, като това страните са уговорили да стане чрез банков кредит/, не е отчел, че страните не са уговорили срок за това, не са уговорили към момента на сключване на договора за покупко-продажба на купувача да е налице одобрен кредит за закупуване на имота, от който сумата – остатък от продажната цена ще бъде платен на продавачите.

Действието на предварителният договор не се прекратява с изтичането на уговорения срок за сключване на окончателен договор. Той продължава да обвързва страните и след това и всяка от тях дължи изпълнение. От изтичането на срока за двете страни започва да тече единствено давността за предявяването на иск по чл. 19, ал. 3 ЗЗД. За да прекрати действието си договорът трябва да бъде развален поради неизпълнение от една от страните по причина, за която насрещната страна отговаря.

Видно от съдържанието на предварителния договор сумата 6 000 лв. е дадена като задатък. Това значи, че при разваляне на договора, получилият задържа парите, ако вината е на насрещната страна, а ако вината за разваляне на облигационното правоотношение е на получилия ги, той дължи връщане на сумата в двоен размер. Идеята е изправната страна да бъде обезщетена със сума, равна на задатъка. Когато правото е на този, който го е дал, той получава още и първоначалната сума, защото тя вече се явява дадена на отпаднало основание след разваляне на договорната връзка; в имуществото на далия задатък се възстановява предоставената сума.

За успешното провеждане на иска по чл. 93, ал. 2 ЗЗД, е необходимо да се установи наличието на следните предпоставки: валидно сключен договор, чието изпълнение е обезпечено с даване на задатък; неизпълнение от страната, която е получила задатък; отказ /разваляне/ от договора от другата страна – тази, която е дала задатък, като последната трябва да е изправна - да е изпълнила задълженията си по договора или да е готова да престира; спазване на особените изисквания, ако такива са предвидени в договора.

По делото е установено наличието на валидно сключен между страните предварителен договор, съдържащ уговорка за заплащане на капаро в размер на 6 000 лв.

Правилно въззивният съд е приел за установено, че уговореното по договора капаро в размер на 6000 лв. е било предадено от купувача на продавачите при сключването на предварителния договор предвид извънсъдебното признание от страна на продавачите за полученото капаро по договора и отказът им да го върнат на купувача, като неизправна страна по договора. Правилно съдът е приел за неоснователно позоваването от страна на жалбоподателите на разпоредбите на Закона за ограничаване на плащанията в брой /чл. 3, ал. 1, т. 2/, тъй като нарушенията на разпоредбите на този закон обуславят ангажирането на административно-наказателната отговорност на съответния извършител, но не рефлектират върху доказаността на извършеното плащане. Следователно, правилно съдът е приел, че купувачът е изпълнил задължението си и е предал на продавачите капарото по предварителния договор на датата на неговото сключване. Неправилно въззивният съд е приел, че не са налице и останалите предпоставки за уважаване на иска - неизпълнение от страната, която е получила задатъка и изправност на ищеца, претендиращ връщане на капарото в двоен размер.

При преценката за наличие на неизпълнение на една от страните по договора следва да се държи сметка, че действията на страните, насочени към изповядване на сделката, следва да се извършат в определена последователност, като някои от тях не биха могли да се предприемат без съдействието на другата страна. От доказателствата по делото е видно, че между страните не е уговорена точна дата и час, за да се приеме неизпълнение на задължението от страна на купувача да се яви за сключване на окончателен договор. От показанията на свидетелката П. -А. – нотариус и постъпило от нея писмено сведение, се установява, че не са й представени документи за изготвяне на проект на сделката от страна на продавача, тъй като същият не е оставил такива в кантората, нито е било поискано от нея от продавачите съдействие за снабдяване с удостоверение за липса на вещни тежести, каквото съдействие тя е изявила готовност пред тях да им окаже, тъй като нотариалните актове за предходни сделки за имота също са били подготвени от нея. С оглед на това обстоятелството, че продавачите са се снабдили в срок с останалите необходимите документи за подготовка на сключване на сделката, на което основно се акцентира от тях по делото, не променя извода за тяхната неизправност като страна по предварителния договор, тъй като дори и тези документи не са предоставили на нотариуса в нотариалната кантора по надлежен начин, за да бъде подготвен проект на сделката в кантората, нито са записали ден и час за сключване на такава, за които да бъде уведомен купувача. Ответниците-продавачи не са ангажирали доказателства, че и в последващ момент са предоставили необходимите документи, за да бъде изповядана сделката. Това задължение на продавачите не е обусловено от поведението на купувача, който към момента на сключване на договора е следвало и е изпълнил поетото по предварителния договор задължение да заплати сумата 6000 лв. – част от уговорената продажна цена, а невъзможността да осигури изповядване на сделката в уговорения срок и след това, и сам да инициира сключването ѝ пред нотариус П. -А. се дължи на обстоятелства, за които са отговорни продавачите по предварителния договор, които не са предоставили на нотариуса в нотариалната кантора по надлежен начин необходимите документи, посочени в т. 3 от предварителния договор, за да бъде подготвен проект на сделката в кантората, нито е записал ден и час за сключване на такава, за които да бъде уведомен купувача.

Само за изчерпателност следва да се посочи, че дори и да би могло да се приеме, че купувачът е имал задължение да има одобрен кредит от банка за дължимата сума като остатък от цената, неоказвайки съдействие да предоставят всички необходими документи за изповядване на сделката, продавачите са изпаднали в забава, която освобождава купувача от собствената му забава по отношение на задължението за осигуряване възможността за заплащане на остатъка от цената чрез банков кредит.

11. Задатъкът е парична сума или друга имуществена ценност, която едната страна дава на другата при сключване на договора като доказателство, че той е сключен, и за обезпечаване на неговото изпълнение. Има гаранционна и обезщетително-наказателна функция. Тя се изразява в правото на изправната страна да иска в двоен размер дадения от нея задатък, ако получилата го страна е неизправна-което право изправната страна може да упражни само след като се откаже или развали сключения договор, по който е даден задатъка.

Чл. 93 ЗЗД

Решение № 37 от 23.03.2021 г. на ВКС по гр. д. № 2189/2020 г., III г. о., ГК, докладчик съдията Майя Русева

Допуснато е касационно обжалване по въпрос във връзка с функцията на задатъка и основанието за задържането му.

В отговор на поставения въпрос, по който е допуснато касационно обжалване на въззивното решение, Върховният касационен съд намира следното:

Задатъкът е парична сума или друга имуществена ценност, която едната страна дава на другата при сключване на договора като доказателство, че той е сключен, и за обезпечаване на неговото изпълнение. Има гаранционна и обезщетително-наказателна функция. Тя се изразява в правото на изправната страна да иска в двоен размер дадения от нея задатък, ако получилата го страна е неизправна-което право изправната страна може да упражни само след като се откаже или развали сключения договор, по който е даден задатъка /реш. № 865/23.12.10 по г. д. № 1831/09, IV ГО, реш. № 110/29.06.17 по г. д. № 3868/16, III ГО, реш. № 198/17.01.20 по г. д. № 661/19, III ГО, реш. № 120/31.07.19 по г. д. № 992/18, III ГО, реш. № 474/ 13.07.10 по г. д. № 457/09, IV ГО, и др. /.

По основателността на касационната жалба:

С предварителен договор, сключен на 27.12.18, Б. Х. и Р. Х. са се задължили да продадат в срок до 15.02.19 на С. Н. недвижим имот /ап. № 24, [улица]. 132Д, ет. 5, [населено място]/ за сумата 45900 евро; уговорено е, че: същата е платима на две части - 3000 евро като задатък /капаро/ в двудневен срок от подписването на договора - като ако страната, която го е дала, не изпълни задължението си, другата може да се откаже от договора и да задържи задатъка, а ако задължението не е изпълнено от страната, която е получила задатъка, другата страна при отказ от договора може да иска задатъка в двоен размер - и 42900 евро до 15.02.19 /чл. 2/; продавачите се задължават да се снабдят с всички необходими документи за извършване на продажбата и да прехвърлят собствеността на имота чиста от всякакви тежести /чл. 3/; купувачът следва в срок да плати дължимите суми и се яви за подписване на окончателния договор след надлежна покана от продавача /чл. 7/; разходите по сключването и вписването на окончателния договор в Агенцията по вписвания са за сметка на купувача /чл. 7/;

- С. Н. е платила сумата 3000 евро на продавачите в предвидения двудневен срок;

- след сключването на предварителния договор между страните е водена електронна кореспонденция; ищцата е искала да ѝ бъдат предоставяни различни документи с цел получаване на банков заем, с който да плати цената; ответниците са ѝ набавяли и са ѝ ги предоставяли - по електронен път и чрез свой пълномощник - като многократно са настоявали за сключване на окончателен договор в предвидения срок; на 19.02.19 тя ѝ е уверила, че ще разполага с дата и час за изповядване на сделката до края на м. 02.19; по нейна молба /с анекс от 15.02.19/ срокът на договора е бил продължен до 8.03.19;

- на 7.03.19 ищцата е изпратила уведомление до ответниците, в което заявява, че по силата на договора те са имали задължение да ѝ предоставят нужните документи за установяване на собствеността и липса на тежести-които са ѝ били изначално необходими за кандидатстване за кредит за заплащане на продажната цена; към момента, поради неизпълнение на тяхното задължение /предоставяне на удостоверение за тежести и забавено изпращане на посочените документи/ била поставена в обективна невъзможност да придвижи искането си за кредит; забавата на ответниците поглъща нейната забава за изпълнение на договора, срокът за изпълнение на техните задължения веднъж е бил продължен, но те пак са останали неизпълнени, като при тези обстоятелства ги кани най-късно в 7-дневен срок от получаване на поканата да ѝ предоставят удостоверение за тежести по партида на имота за 10 г. назад - от което да е видно, че върху него няма тежести; предупреждава ги, че в случай, че не изпълнят задължението си отново, следва да считат уведомлението за прекратяване по тяхна вина на предварителния договор; сочи, че ако се представят в срок изискуемите документи, срокът на договора трябва да бъде продължен с един месец-обичайно необходимото време за кандидатстване и одобрение на кредит пред банка;

- на 13.03.19 ответниците уведомяват ищцата, че задължението им по сключения предварителен договор се свежда единствено до снабдяването с всички необходими документи за извършване на продажбата и прехвърляне на имота, чист от тежести; към 14.02.19 това задължение е било изпълнено, като те нямат отношение към въпроса дали цената ще бъде платена с кредит или лични средства; отдавна са в готовност, но по нейна молба са продължили срока; удостоверение за тежести се заявява, когато има яснота за датата на сделката, за да може в интерес на купувача да се провери състоянието към момент максимално близо до сделката, от друга страна всеки нотариус си извършва сам справка в електронния регистър, а и регистрите на Агенцията по вписвания са публични и всеки сам може да си направи справка; въпреки това удостоверението за тежести ще ѝ бъде връчено в поискания срок, като за последен път ѝ се предоставя 7-дневен такъв, считано от получаване на удостоверението, в който да избере нотариус и финализира сделката като уведоми продавачите за името на нотариуса, датата и часа на сделката; на същата дата удостоверението за тежести е изпратено по електронен път и в оригинал чрез куриер;

- на 20.03.19 ищцата е уведомила ответниците, че съгласно чл. 3, ал. 2 от договора те имат задължение да ѝ прехвърлят имота чист от тежести, като не са удостоверили този факт и не са изпълнили това задължение и в допълнително предоставения им срок; поради това счита договора за развален поради съществено неизпълнение на задълженията им по чл. 3, ал. 2 /отразила е, че нотариусът няма задължение да съдейства за получаване на удостоверение за тежести, няма задължение и не може да се самосезира-такава услуга може да извърши само ако му се възложи от собственика на недвижимия имот и след като таксите бъдат заплатени/ и ги кани да ѝ заплатят полученото от тях капаро в двоен размер по посочена сметка;

- на 21.03.19, в отговор на последното уведомление, ответниците са проследили хронологично отношенията по повод предварителния договор - посочили са, че на 13.03.19 - в предоставения на 7.03.19 седемдневен срок, са представили удостоверение за тежести – от което е видно, че имотът е чист от тежести, и са поканили ищцата в рамките на 7 работни дни да избере нотариус за финализиране на сделката, като ги уведоми кога и къде следва да се яви пълномощникът им, за да я изповяда; удостоверението е било пратено и по куриер - поради поредното прекъсване на комуникация между страните от С. Н. - но тя /видно от отбелязването на куриерската служба/ не е получила пратката; при тези обстоятелства я канят да се яви на 25.03.19 в кантората на нотариус Н. Б. в [населено място] /с вписан адрес/ за финализиране на сделката, като носи документ, удостоверяващ плащането на цената на имота, и оспорват искането за връщане на задатъка в двоен

размер-сочат, че окончателният договор не е бил сключен вече три месеца само поради бездействието и неизпълнението на купувача.

- видно от съставен на 25.03.19 г. констативен протокол от нотариус

Н. Б., на указания в поканата ден, адрес и час, се е явил пълномощник на продавачите и е предоставил документи, необходими за изповядването на сделката – описани в 23 пункта, като е заявил готовност да прехвърли правото на собственост на купувача по предварителния договор. Последният, в това число след изчакване, не се е явил.

Страните са били обвързани от предварителен договор за покупко-продажба на недвижим имот, по който купувачът /ищцата/ е платил при уговорените условия част от цената като задатък – в размер на 3000 евро, и се е задължил да плати остатъка /42900 евро/ в срок до 15.02.19 - който е уговорен и като краен такъв за сключването на сделката и впоследствие е продължен до 8.03.19 г.

В случая се твърди, че тъй като ответниците не са изпълнили задължението си да представят на купувача удостоверение за липса на тежести върху имота, това е пречило получаването на кредит за заплащане на дължимата цена и е довело до разваляне на договора от същия, респективно до възникване на право да се претендира връщане на капарото в двоен размер съобразно чл. 93, ал. 2 ЗЗД.

От доказателствата по делото не се установява да е налице твърдяното неизпълнение. Видно от текста на договора, задължението на продавачите по чл. 3 се изчерпва с това да се снабдят с всички необходими документи за извършване на продажбата, респективно да прехвърлят собствеността в уговорения срок необременена от тежести – т. е. да разполагат с всички изискуеми документи, за да могат, при явяване пред нотариус в уговорения срок, валидно да прехвърлят правото на собственост – необременено - на купувача. Задължение за предоставяне на последния на изисквани от него от банка документи за отпускане на банков кредит не е било поемано – такова не е предвидено нито изрично, нито следва при тълкуване на волята на страните съобразно инкорпорираните в договора уговорки заедно и поотделно и изискванията на чл. 20 ЗЗД. Подобно задължение не се включва имплицитно в съдържанието на задължението на продавача да прехвърли собствеността - поради което ѝ, при липса на изричното му уговаряне /което не може да бъде заместено от знанието на продавачите за намерението на купувача да плати продажната цена чрез кредит/, не може да бъде вменено в негова тежест. Предвид изложеното, поради липса на твърдяното задължение, не е налице и неизпълнение на същото - за да могат да бъдат свързани с него претендираните правни последици по реда на чл. 93 ЗЗД – в това число разваляне на договора от купувача поради неизпълнение и пораждане на право за получаване на платеното капаро в двоен размер.

Отделно от изложеното само за пълнота следва да се посочи и, че продавачите са съдействали на купувача и са му предоставяли всички поискани от него документи за кандидатстване за банков кредит /в това число след допълнително положени от тях усилия за обезпечаването им/, съгласили са се и на продължаване на срока за сключване на окончателен договор. От кореспонденцията във връзка с удостоверението за тежести е видно, че първоначалната информация, дадена от ищцата, е била, че то ще бъде получено от съответния нотариус, който ще изповяда сделката, като впоследствие са обсъждани и други възможности за снабдяването ѝ с него. Независимо от това, след изпратеното им на 7.03.19 уведомление и въпреки, че не са имали задължение да го представят пред банка и преди изповядването на сделката за нуждите на отпускане на кредит - и че ищцата сама би могла да си го набави предвид публичния характер на регистрите на Агенцията по вписванията /още повече, че съгласно уговорено разносните по сключване на окончателния договор са в нейна тежест/, в дадения им 7-дневен срок ответниците са ѝ го предоставили; впоследствие и са се явили на датата, на която са я поканили за сключване на окончателен договор, с необходимите за подписването му документи /подробно

описани от нотариуса в констативен протокол/ – в това число удостоверение за тежести, установяващо, че имотът не е обременен с такива - т. е. били са изправни и готови да престират.

С оглед на всичко изложено по-горе не може да се приеме, че е налице неизпълнение на договорно задължение на ответниците, респективно – условието за разваляне на предварителния договор от ищцата и за възникване на задължение в тяхна тежест да върнат полученото капаро в двоен размер съобразно чл. 93, ал. 2 ЗЗД. При тези обстоятелства и с оглед отговора на правния въпрос относно гаранционната и обезщетително-наказателната функция на задатъка - която се изразява в право на изправната страна да иска двоен размер на дадения от нея задатък-ако получила задатъка страна е неизправна, доколкото в случая не се установява получила задатъка страна да е неизправна, а търсещата го-да е изправна, не е възникнало и претендираното право на далата задатъка страна да иска връщането му в двоен размер. Предявеният иск е неоснователен и следва да се отхвърли.

12. Признаването на професионалната болест, вкл. нейното усложнение и късните ѝ последици, както и причинно-следствената връзка между професионалната болест и условията на труд става с решение на ТЕЛК или НЕЛК.

Обезщетение за вреди от професионалното заболяване може да бъде присъдено до края на определения срок на инвалидност, а след изтичането му, страдащият от професионално заболяване следва да бъде преосвидетелстван, като преценката за бъдещите вреди ще се определи съобразно здравословното му състояние, констатирано при експертизата.

Чл. 62, ал. 3 КСО

Чл. 113, ал. 3 ЗЗ

Чл. 13, ал. 3 НРСРПООПБ

Чл. чл. 200 КТ

Решение № 44 от 26.03.2021 г. на ВКС по гр. д. № 1822/2020 г., III г. о., ГК, докладчик съдията Маргарита Георгиева

Касационното обжалване е допуснато на основание чл. 280, ал. 1, т. 1 ГПК по правния въпрос за задължението на съда в спора по чл. 200 КТ да зачете влязло в сила решение на компетентния медицински орган по експертизата на работоспособността относно професионалния характер на заболяването на работника или служителя.

По този въпрос в практиката на ВКС (вж. - решение № 462/09.01.2012 г. по гр. д. № 1304/2010 г., IV г. о., решение № 42/20.02.2012 г. по гр. д. № 267/2011 г., IV г. о., решение № 134/29.04.2013 г. по гр. д. № 709/2012 г., IV г. о., решение № 74/05.07.2019 г. по гр. д. № 2813/2018 г., III г. о. на ВКС и др.) безпротиворечиво се приема, че признаването на професионалния характер на заболяване, съгласно чл. 62, ал. 3 КСО е от изключителна компетентност на органите на експертизата по работоспособността, а процедурата за установяване и признаване е уредена в специална Наредба за реда за съобщаване, регистриране, потвърждаване, обжалване и отчитане на професионалните болести. Признаването на професионалната болест, вкл. нейното усложнение и късните ѝ последици, както и причинно-следствената връзка между професионалната болест и условията на труд става с решение на ТЕЛК или НЕЛК. Решенията на органите на медицинската експертиза, които не са обжалвани или редът за обжалването им е изчерпан, са задължителни за всички лица, органи и организации в страната, съгласно предвиденото

в чл. 113, ал. 3 ЗЗ и чл. 13, ал. 3 от Наредбата по чл. 63 КСО. Експертното решение на ТЕЛК/НЕЛК, в качеството си на официален удостоверяващ документ за установените в него факти, ангажира отговорността по чл. 200 КТ на работодателя (един или повече), по отношение на който е установено, че полаганата при него работа е в пряка причинна връзка с професионалното заболяване на работника или служителя. Обезщетение за вреди от професионалното заболяване може да бъде присъдено до края на определения срок на инвалидност, а след изтичането му, страдащият от професионално заболяване следва да бъде преосвидетелстван, като преценката за бъдещите вреди ще се определи съобразно здравословното му състояние, констатирано при експертизата. Кодексът на труда въвежда особени правила относно предпоставките за отговорност, освобождаването от нея и особени правила, засягащи причинния процес. Нормативното релевиране на връзка между трудовата дейност и вредните последици (чл. 200, ал. 2 КТ) е в отклонение от критерия на общия закон за причинна връзка, като работодателят отговаря обективно, безвиновно и при непреодолима сила. При липса на решение на медицинския орган, твърдението на ищеца за наличие на професионално заболяване или влошаване на здравето във връзка с професионално заболяване е недоказано, което обуславя отхвърляне на иска с правно основание чл. 200, ал. 1 КТ.

Върховният касационен съд, състав на Трето гражданско отделение, като разгледа жалбата и провери обжалваното решение с оглед изискванията на чл. 290, ал. 2 ГПК, я намира за частично основателна по следните съображения:

За да постанови обжалваното решение, въззивният съд е приел, че ищцата Д. Х. е работила в "ММоторс" АД на длъжността "шлайфист" повече от 23 години. С допълнително споразумение от 01.01.2011 г. трудовото й правоотношение е изменено, като работничката е преназначена на длъжността "пазач" с основно трудово възнаграждение - 264 лв. С влязло в сила решение на ТЕЛК № 0396/11.03.2009 г. ищцата е освидетелствана с диагноза "вегетативна полиневропатия на горните крайници, средна степен", определена й е 40 % нетрудоспособност и е признат професионален характер на заболяването. С експертно решение на ТЕЛК № 1026/12.06.2013 г. същата е преосвидетелствана и срока на инвалидизация е продължен с 3 години - до 01.06.2016 г. С експертно решение на НЕЛК № 0528/01.06.2016 г. решението на ТЕЛК е отменено в частта за признатите други професионални заболявания - "ХОББ, бронхитна форма, ХДН 0-1 стадий" и е определен нов процент (60%) трайно намалена работоспособност; потвърден е професионалният характер на заболяването "вегетативна полиневропатия на горните крайници – средна степен" и определеният срок на инвалидизация до 01.06.2016 г.

На 24.02.2015 г. трудовият договор с ищцата за длъжността "пазач" е прекратен на основание чл. 328, ал. 1, т. 12 КТ, поради обективна невъзможност за изпълнението му от страна на работодателя – липса на лиценз по чл. 13, ал. 2 ЗЧОД за самоохрана на собственото имущество чрез наети на трудов договор служители. С влязло в сила решение по гр. д. № 244/2014 г. на РС – Етрополе Д. Х. е била възстановена на длъжността "дневен пазач" в "ММоторс" АД, но поради закриване на щата за посочената длъжност, на страната е предложено да заеме някоя от длъжностите - общ работник, бобиньор или бандажор, които по преценка на работодателя не били противоположни за заболяването й.

С ЕР на ТЕЛК № 1047/29.09.2016 г. е признато за професионално заболяването "идиопатична периферна вегетативна невропатия" със срок на инвалидизация до 01.09.2019 г. С решение на НЕЛК № 0015/08.01.2018 г. същото е отменено и върнато на ТЕЛК за ново освидетелстване. С ЕР на ТЕЛК № 0427/08.06.2018 г. е признато за професионално заболяването "вегетативна полиневропатия на горните крайници, средна степен", със срок на инвалидизация три години – до 01.06.2021 г. С решение на НЕЛК № 0439/21.03.2019 г. това решение също е отменено и върнато за ново освидетелстване на лицето. С ЕР № 0552/12.06.2019 г. на ТЕЛК на ищцата е определена 40 % трайно намалена работоспособност за професионалното заболяване "вегетативна полиневропатия на горни

крайници" със срок на инвалидизацията до 01.06.2022 г. Решението е обжалвано от двете страни, като до приключване на съдебното дирене във въззивната инстанция няма данни то да е влязло в сила.

Въззивният съд е съобразил постановеното решение № 132/11.07.2019 г. по гр. д. № 3496/2018 г. по описа на ВКС, IV г. о., с което е обезсилено предходното въззивно решение и е приел, че е сезиран с два иска по чл. 200, ал. 1 и ал. 3 КТ, както следва: с иск за обезщетение за имуществени вреди в размер на сумата 13 616 лв., представляваща разликата между трудовото възнаграждение, което ищцата би получавала в ответното дружество на длъжността "шлайфист" и пенсията ѝ за инвалидност за периода от 24.02.2015 г. до 21.11.2018 г.; и с иск за заплащане на обезщетение за имуществени вреди в размер на сумата 1200 лева - разходи за лечение за периода от 01.06.2016 г. до 21.11.2018 г. При така конкретизираните претенции, въззивният съд е намерил за недопустимо решението на районния съд в частта, с която първият иск е разгледан и уважен над размера на сумата 13 616 лв. и го е обезсилител. По втория иск е посочил, че с първоинстанционното решение е отхвърлена претенцията за сумата 1 200 лв. - обезщетение за направени разходи за лечение и в тази част решението е влязло в сила като необжалвано.

Обсъждайки събраните по делото доказателства, съдът е счел за изцяло неоснователна претенцията за заплащане на сумата 13 616 лв. - обезщетение за имуществени вреди, изразяващи се в разликата в размера на трудовото възнаграждение, което ищцата би получавала в ответното дружество на длъжността "шлайфист" и пенсията ѝ за инвалидност за периода от 24.02.2015 г. до 21.11.2018 г. Крайният си извод е обосновал с липсата на данни за влязло в сила решение на компетентните органи на експертната на работоспособността (ТЕЛК и НЕЛК), установяващо професионалния характер на заболяването на ищцата за периода от 01.06.2016 г. до 21.11.2018 г.

Приел е още, че макар за периода от 24.02.2015 г. до 01.06.2016 г. да е установена по надлежния ред трайната неработоспособност на ищцата в резултат на професионалното заболяване "вегетативна полиневропатия на горните крайници, средна степен", обезщетение също не се дължи. В тази връзка е посочил, че към датата на прекратяване на трудовото правоотношение на ищцата, същата не е заемала длъжността "шлайфист", а длъжността "пазач", като назначаването ѝ на последната не е в резултат на трудоустрояване по реда на чл. 314 и сл. КТ. След това трудовият договор на Х. е прекратен на основание чл. 328, ал. 1, т. 12 КТ - поради обективна невъзможност за неговото изпълнение от страна на работодателя, а не поради професионалното ѝ заболяване. При тези данни, съдът е направил извод, че не е налице причинна връзка между намалената работоспособност на ищцата и доходите, които същата не е могла да реализира поради прекратяването на трудовия ѝ договор. Намерил е за недопустимо претендирането на обезщетение за претърпени имуществени вреди от разликата в размера на трудовото възнаграждение за длъжността "шлайфист" и пенсията за инвалидност на работничката за процесния период при данните, че към датата на прекратяване на трудовото правоотношение тя не е заемала тази длъжност, а длъжността "пазач".

При дадения отговор на въпроса, по който е допуснато касационното обжалване, въззивното решение е частично неправилно.

Експертното решение на ТЕЛК № 1026/12.06.2013 г., с което при преосвидетелстването на ищцата е потвърден професионалния характер на заболяването ѝ "вегетативна полиневропатия на горните крайници – средна степен" и срока на инвалидизация до 01.06.2016 г., е влязло в сила след потвърждаването му в тази част с решение на НЕЛК № 0528 от 01.06.2016 г. Произнасянето на експертния медицински орган е задължително за съобразяване от всички органи, институции и от съда, което в случая означава, че за периода от 24.02.2015 г. до 01.06.2016 г. е установена причинната връзка между болестта и характера на работата, изпълнявана от ищцата в ответното

дружество. Поради това, незаконосъобразни са изводите на въззивния съд, че за посоченото време отговорността на ответника не може да се ангажира тъй като Х. вече не е работела на длъжността "шлайфист", че трудовият ѝ договор е бил прекратен за длъжността "пазач", както и че прекратяването е поради обективна невъзможност на работодателя да изпълни трудовия договор. Както се посочи в отговора на правния въпрос, разрешаването на въпроса за причинната връзка между заболяването и изпълняваната от работника или служителя работа е в изключителната компетентност на медицинския орган, който в случая се е произнесъл обвързващо за наличието на такава връзка за периода - 24.02.2015 г. до 01.06.2016 г., като част от срока на инвалидизация (2013 г. – 01.06.2016 г.) и от посочения в исковата молба общ период (м. 02.2015 г. – 21.11.2018 г.). Обстоятелството, дали ищцата е заемала длъжност за трудоустроени в ответното дружество, както и това, че договорът ѝ е бил прекратен едностранно от работодателя на безвиновното основание по чл. 325, ал. 1, т. 12 КТ, е без значение за фактическия състав на отговорността по чл. 200, ал. 1 КТ, която както се посочи е обективна, безвиновна и възниква и при действието на непреодолима сила. Водеща особеност в правната характеристика на отговорността на работодателя е обусловеността от възлагането на риска без връзка с виновно поведение на лица, за които отговаря работодателя. Установената трайна неработоспособност намалява възможността на пострадалия да реализира доходи от своя труд, поради което разликата между дохода, който той би получавал на длъжността, която е заемал, ако не беше увреден, и реално получавания от него доход след увреждането, е имуществена вреда. Съгласно чл. 200, ал. 3 КТ, дължи се разликата между причинената вреда и обезщетението и/или пенсията по общественото осигуряване. Същевременно, ако пострадалият не е получавал трудово възнаграждение, защото не е търсил работа и не се е регистрирал в бюро по труда, регистрирал се е в бюро по труда, но е отказал подходяща работа; постъпил е на работа, но не се явява, ползва неплатен отпуск, уволнен е дисциплинарно или по други причини, които зависят от неговото поведение, както и ако получава възнаграждение в намален размер или не получава възнаграждение по причини, за които отговарят трети лица (напр. новият работодател – поради престой, незаконно уволнение и др.), пропуснатото възнаграждение се добавя, тъй като в първия случай последиците са за деца, а във втория случай обезщетението се дължи от трето лице.

В случая, по делото е безспорно установено, че ищцата е била регистрирана като безработна в Дирекция "Бюро по труда" – Ботевград, филиал [населено място] на 04.03.2015 г., но не е установено същата да е отказала да започне работа при работодатели, към които е насочвана от БТ и на длъжност, подходяща за здравословното ѝ състояние по смисъла на чл. 314 КТ. Този извод следва от представената по делото служебна бележка от 09.05.2017 г. на БТ – Ботевград, удостоверяваща, че от 04.03.2015 г. до момента на издаване на документа регистрацията на Х. не е прекратена по причините, уредени в чл. 20, ал. 4, т. 1 и т. 4 от Закона за насърчаване на заетостта, или след уведомяване от страна на работодатели, обявили работни места в БТ, че насоченото лице е отказало да заеме предложената му подходяща работа - чл. 22, ал. 4, т. 3 ЗНЗ. В същата насока са и предходните писма от 04.11.2016 г. и от 23.01.2017 г. на БТ - Ботевград, в които е посочено, че Х. не е била одобрявана за работа на нито едно от местата, където е била насочена, както и че към съответните дати в БТ няма обявени свободни работни места за трудоустроени лица. По изложените съображения съдът счита за неоснователно възражението на ответното дружество, че липсата на трудови доходи се дължи на виновно поведение на работничката – на отказ да приеме предложена ѝ подходяща работа, предвид официално удостоверените данни от Дирекция "Бюро по труда" – Ботевград, опровергаващи тези твърдения. По посочените причини съдът не кредитира представените от ответника частни документи - писма, изходящи от трети лица, тъй като информацията в тях противоречи на официално удостовереното по този въпрос от БТ.

От заключението на приетата по делото съдебно-счетоводна експертиза се установява, че за периода от 24.02.2015 г. до 01.06.2016 г. пропуснатият от ищцата доход се формира като разлика между трудовото възнаграждение, което би получавала на длъжността "шлайфист", ако не беше заболяла – 540 лв. и получаваната пенсия за инвалидност – 228 лв., като общо възлиза на сумата 4 742.40 лв. (15 мес. x 312 лв. + 62.40 лв. за м. 02.2015 г. – л. 136 от делото на РС). До този размер претенцията за имуществени вреди е основателна и следва да се уважи. Без значение е, че към момента на прекратяване на трудовия договор Х. е заемала друга длъжност. Съгласно чл. 200, ал. 3 КТ на обезщетяване подлежат всички имуществени вреди вследствие на професионалното заболяване, като базата е получаваното възнаграждение за длъжността, на която работникът или служителът би могъл да продължи да работи, ако беше здрав – в случая на ищцата това е длъжността "шлайфист". Искът е неоснователен и следва да се отхвърли за разликата над сумата 4 742.40 лв. до размера на сумата 13 616 лв. и за претендиращия период от 01.06.2016 г. до 21.11.2018 г., тъй като за този период към момента на приключване на съдебното дирене във въззивното производство липсва влязло в сила решение на ТЕЛК/НЕЛК, установяващо наличие на професионално заболяване.

Предвид изложеното, въззивното решение следва да се касира като неправилно в частта, с която искът за имуществени вреди е отхвърлен за сумата 4 742.40 лв. и за тази сума искът следва да се уважи, ведно със законната лихва върху нея, считано от 10.08.2016 г. – датата на подаване на исковата молба. Въззивното решение следва да се потвърди като правилно в останалата обжалвана част, с която претенцията е отхвърлена за разликата до предявения размер на сумата 13 616 лв.

13. Намаляване на отговорността на работодателя може да има само при съпричиняване при допусната груба небрежност – липса на елементарно старание и внимание и пренебрегване на основни технологични правила и правила за безопасност. Съпричиняването при допусната груба небрежност има своите степени, които в съответствие с обективното съотношение на допринасянето за трудовата злополука с оглед на всички конкретни факти и обстоятелства са критериите за намаляване на обезщетението.

Чл. 200 КТ

Чл. 201 КТ

Решение № 45 от 8.04.2021 г. на ВКС по гр. д. № 1580/2020 г., III г. о., докладчик председателят Светла Димитрова

Допуснато е касационно обжалване по материалноправния въпрос, който е от значение за изхода на спора, свързан с приложението на чл. 201, ал. 2 КТ, когато пострадалият с поведението си е допринесъл за трудовата злополука и по-конкретно относно признаците на грубата небрежност като основание за намаляване на обезщетението при трудова злополука и критериите за това.

По поставения материалноправен въпрос, който е обусловил изхода на делото и по който е допуснато касационното обжалване на въззивното решение, настоящият състав на Трето гражданско отделение на ВКС, намира следното:

Съобразно установената съдебна практика, в т. ч. и тази, посочена от касатора, при трудовата злополука обезщетението може да се намали, ако пострадалият е допринесъл за увреждането си като е допуснал груба небрежност. Небрежността в гражданското право е неполагане на дължимата грижа според един абстрактен модел – поведението на определена категория лица/добрият стопанин/ с оглед естеството на дейността и

условията за извършването ѝ. Грубата небрежност не се отличава по форма /според субективното отношение към увреждането/, а по степен, тъй като грубата небрежност също е неполагане на грижа, но според различен абстрактен модел – грижата, която би положил и най-небрежният човек, зает със съответната дейност при подобни условия. При трудовата злополука има съпричиняване, когато работникът извършва работата без необходимото старание и внимание и в нарушение технологичните правила и на правилата за безопасност. Това съпричиняване поначало не може да доведе до намаляване на дължимото обезщетение от работодателя. Намаляване на отговорността на работодателя може да има само при съпричиняване при допусната груба небрежност – липса на елементарно старание и внимание и пренебрегване на основни технологични правила и правила за безопасност. Съпричиняването при допусната груба небрежност има своите степени, които в съответствие с обективното съотношение на допринасянето за трудовата злополука с оглед на всички конкретни факти и обстоятелства са критериите за намаляване на обезщетението. Критериите за намаляване на обезщетението, когато поведението на пострадалия е подвеждано под състава на чл. 201, ал. 2 КТ са разяснени в установената практика на ВКС по реда на чл. 290 ГПК, напр. решение № 21 от 12.03.2018 г. по гр. д. № 1459/2017 г. на ВКС, III г. о., решение № 125 от 04.05.2016 г. по гр. д. № 4417/2015 на ВКС, IV г. о., решение № 60 от 05.03.2014 г. на ВКС по гр. д. № 5074/2013 г., IV г. о. и решение № 291 от 11.07.2012 г. на ВКС по гр. д. № 951/2011 г., IV г. о. и др., съгласно която поведението на работника следва да бъде окачествено като груба небрежност, обосноваваща намаляване на дължимото обезщетение на основание чл. 201, ал. 2 КТ, когато от обстоятелствата е било несъмнено ясно, че определени негови действия могат да доведат до злополука, увреждаща здравето му, но въпреки това са били предприети от работника в нарушение с установените технологични правила и правилата за безопасност, както и с проведените от работодателя инструктажи за работа. Следва да се подчертае, че по възражение на работодателя, при конкретния механизъм на трудовата злополука като стечение на обективни и субективни фактори, обстоятелствата задължително следва да се преценяват от гледна точка на признаците на грубата небрежност и едва ако се приеме, че се касае за подобно квалифицирано поведение, се съобразява какъв е приносът на проявена "груба небрежност" за вредоносния резултат като степен, за да се намали съответно обезщетението за причинени вреди. При тази небрежност, изразила се в липса на елементарно старание и внимание и пренебрегване на основни технологични правила и правила за безопасност от пострадалия, съпричиняването се степенува в съответствие с обективното съотношение на допринасянето за трудовата злополука с оглед на всички конкретни факти и обстоятелства. В този смисъл са решение № 348 от 11.10.2011 г. по гр. д. № 387/2010 г., ВКС, IV г. о. решение № 291/2012 г по гр. д № 951/2011 г. на ВКС, IV г. о. и решение № 159 от 15.01.2018 по гр. д № 251/2018 г. на ВКС, III г. о, която установена практика се споделя и от настоящия състав на ВКС, III г. о. Колкото повече едно лице е допринесло за настъпване на вредата, толкова по-голямо трябва да е неговото участие в нейното обезщетяване.

Превенцията на риска от трудова злополука при работа с машини е отговорност и двете страни по трудовото правоотношение, но ролята на работодателя е водеща. Надлежното обезопасяване на работните места и осигуряване на безопасни условия на труд е негово задължение и включва система от мерки, само част от които се свеждат до правила за безопасност, пряко вменени на изложените на риска негови работници и служители, след инструктаж. Делът на останалите мерки, които работодателят е трябвало да предприеме за осигуряване на безопасни условия на труд, не изключва прилагането на чл. 201, ал. 2 КТ, ако работникът грубо е нарушил правилата за безопасност, отнасящи се пряко до работата му, но наред с другите обстоятелства, това негово поведение е от значение за степента, в която се намалява обезщетението при трудова злополука.

Работодателят е длъжен да внедри системи за безопасност, както и да следи за изправното им функциониране. Неосигуряване на ефективен контрол върху техническата изправност, профилактика и ремонт на производствените мощности и работното оборудване, довело до използването им при неизправно състояние на заложените от производителя системи за безопасност, има водещо значение за предотвратяване на трудовите злополуки.

Върховният касационен съд, състав на Трето гражданско отделение, като взе предвид данните по делото, доводите на страните и като провери правилността на обжалваното решение на основание чл. 290, ал. 2 ГПК, намира следното:

За да постанови обжалваното решение въззивният съд е приел, че първоинстанционното производство е образувано по предявени от В. Г. П. -Т. и В. Ю. Т. искове по чл. 200, ал. 1 КТ срещу "Мини открит въгледобив" ЕАД, за заплащане на обезщетение за неимуществени вреди в размер на 100 000 лева за първата ищца и 70 000 лева за втората, както и такова за имуществени вреди в размер на 480, 20 лева, представляващи разходи за погребение, ведно със законната лихва от 07.03.2018 г., които вреди са в следствие от смъртта на техния наследодател Ю. Е. Т., в резултат на настъпила на 07.03.2018 г. злополука, призната за трудова с разпореждане № 24 от 02.04.2018 г. на ТП на НОИ в [населено място]. В мотивите си въззивният съд приема за безспорно установено, че Ю. Е. Т. и ответното дружество "Мини открит въгледобив" ЕАД са били в трудово правоотношение, по силата на което наследодателят на ищците е изпълнявал длъжността "работник, обслужващ спомагателни съоръжения/приемни ями/", като на 07.03.2018 г., след проведен инструктаж от началника на смяната, при разтоварване на седлови вагони, пълни с въглища от рудник "Република", Ю. Е. Т. бил затиснат от механичния капак на вагона. В резултат на инцидента претърпял телесни увреждания, довели до летален изход малко след настъпването му, като съгласно извършена аутопсия смъртта се дължала на причинените от механичната травма на торса остра кръвозагуба, разкъсвания на аортата, черния дроб и десния бъбрек, както и счупвания на ребра. При така установените факти и след като е констатирал, че ищците са законни наследници на починалия работник и попадат в кръга на лицата, които имат право да получат обезщетение, въззивният съд е приел, че са налице всички предпоставки за възникване на имуществената отговорност на работодателя за обезщетяване на имуществените и неимуществените вреди от настъпилата трудова злополука на основание чл. 200 КТ.

За да определи справедливия размер на дължимото обезщетение съдът е отчел, че Ю. Е. Т. е имал дългогодишен семеен живот с неговата съпруга – ищцата В. Г. П. -Т., които са живеели съвместно с тяхната дъщеря - втората ищца В. Ю. Т.. Приел е за установено, че В. Г. П. -Т. страда от Хипертонична болест и Рецидивиращо депресивно разстройство, сегашен епизод – умерено тежък, като заболяванията са установени след преживения остър психо-емоционален стрес от внезапната смърт на нейния най-близък човек и партньор в живота. Съгласно приетата и неоспорена по делото съдебномедицинска експертиза ищцата била подложена на медикаментозно лечение, като тежестта на заболяването, продължителността и честотата на депресивните епизоди варират в широки граници, което налага системно и продължително наблюдение и лечение. С оглед характера на така установените неимуществени вреди, въззивният съд е приел, че искът на В. Г. П. -Т. следва да бъде уважен в пълния предявен размер за сумата от 100 000 лева. Относно ищцата В. Ю. Т., въззивният съд е приел, че отношенията между нея и баща ѝ са се характеризирали с привързаност, уважение и любов, като е отчел и обстоятелството, че смъртта на бащата на ищцата е настъпила в ключов момент от нейния живот, когато тя е следвало да се дипломира и да заживее самостоятелно, но вместо това е останала при майка си, която се нуждае от грижи с оглед влошеното ѝ здравословно състояние. Въззивният съд е приел, че претендираното от втората ищца обезщетение в размер на 70 000 лева също е адекватно на претърпените от нея неимуществени вреди.

За да отмени частично първоинстанционното решение, въззивният съд е достигнал до различен извод относно направеното от ответното дружество възражение за наличие на груба небрежност от страна на работника като основание за намаляване неговата отговорност на основание чл. 201, ал. 2 КТ. От анализа на събраните доказателства въззивният съд е приел, че не се установява по категоричен и несъмнен начин проявата на груба небрежност, доколкото всички осъществявани от починалия работник действия били обичайно извършвани такива при разтоварване на вагони, тъй като независимо, че инструктажът за безопасност го забранявал, всички работници влизали между вагона и капака, за да разтоварят по-бързо, доколкото получават заплащане на норма, вместо да използват осигурените им ръчни инструменти /лост, шилка или казма/ за безопасно разтоварване от разстояние на останалите във вагона въглища. Независимо от установеното нарушение на разписаното в т. 9 от Инструкция за безопасна работа при разтоварване на ж. п. вагони тип "седлови" и тип "гондола" с подови клапи на приемни ями и чл. 18, ал. 1 и ал. 2 от Наредба № 9 от 16.12.1997 г. за общи правила за управление на дейността по осигуряване на безопасността и опазване здравето на работещите в мините, както и проведения в деня на злополуката инструктаж, въззивният съд е приел, че не е установено такова поведение на работника, което да бъде определено като пренебрегващо основни технологични правила и правила за безопасност и което да не съответства на дължимата грижа, която и най-небрежният би положил в подобна ситуация, доколкото в ответното дружество била установена трайна практика вагоните да се разтоварват по посочения начин. По тези съображения и след приспадане на получените застрахователни плащания, въззивният съд, като е отменил частично първоинстанционното решение, е уважил предявените искиви претенции за неимуществени вреди до техния пълен размер, със законните последици.

При така дадения отговор на поставения правен въпрос изводът на въззивния съд, че имуществената отговорност на ответника-работодател не следва да се намалява на основание чл. 201, ал. 2 КТ, тъй като в конкретния случай пострадалият не е допуснал груба небрежност, която да е причина за настъпване на трудовата злополука, респ. за настъпването на вредите, е неправилен.

В случая по делото е безспорно установено, че трудовата злополука е настъпила на 07.03.2018 г., когато пострадалият Ю. Т. бил на работа дневна смяна заедно с колегите си В. Л., И. Н. и И. Т., като около 7, 30 сутринта след проведен инструктаж от П. И., началник смяна, четиримата отишли на 6-ти коловоз, за да разтоварят седлови вагони, пълни с въглища от рудник "Република". Работата била разпределена от бригадира св. В. Л., като самия той отишъл откъм стената, Ю. Т. останал откъм площадка на първи вагон, а другите двама отишли на втори вагон. Механизмът за отваряне на вагона, който се отварял с въздух под налягане, бил откъм страната на Ю. Т.. Свидетелят Л. разкачил куките, които се слагат на капака, за да не се отвори по време на движение и казал на Т., ако е разкачил и той, може да се предприеме отварянето на вагона. Механизмът за отваряне се задействал чрез кран, който имал три положения – отворено, затворено и средно положение. Този кран се намирал на самия вагон, по средата. Вагонът бил разделен на две. От една страна имало два капака, като и двата се отваряли. След като Т. поставил крана в положение "отворено", долният край на вагона се отворил на около 60 см. от вагона и през този отвор започнали да падат въглищата върху скарите на пода. Ако във вагона останели въглища, неизпаднали при изсипването, ги разтоварвали на ръка с ръчни инструменти. Откъм страната на Л. скарите били по-широки и въглищата изпаднали. Свидетелят бил вече на втория капак като между него и Т. имало материал и той не го виждал. Внезапно свидетелят усетил, че от дясната му страна капакът започнал да се затваря. Той клекнал ниско под капака и извикал на пострадалия "Ю., пази се, вагонът се затваря, клякай долу ниско, капака се притваря". Тъй като не чул отговор от негова страна, се показвал отстрани и видял, че Ю. Т. е прав. Изтичал веднага, качил се на

площадката и директно отишъл при крана, който бил в положение "затворен". Тъй като капакът притиснал Ю. Т. към вагона, Л. веднага сложил крана в положение "отворен", при което капака освободил тялото на Т. и той се свлякъл на земята. Свидетелят веднага викнал колегите за помощ, донесъл вода да го намокри. Не след дълго наследодателят на ишците починал, което било констатирано при идването на медицинския екип от Ц. П.. Впоследствие е установено, че в резултат на притискането към вагона, Т. получил телесни повреди от механичен фактор - механична травма на торса, която е резултат от силен и широк натиск от тежък твърд тип предмет в областта на гърдите, корема и поязната област. Причината за смъртта е установена с аутопсия - остра кръвозагуба, разкъсвания на аортата, черния дроб и десния бъбрек, както и счупвания на ребра в дясно. Констатирани са датата и часа на смъртта – 07.03.2018 г., 08: 00 ч. Приблизителният период от време между началото на патологичния процес и смъртта е 5 минути.

При тези установени по делото фактически данни правилно въззивният съд е приел, че между страните не се спори, че наследодателят на ишците и ответното дружество са били в трудово правоотношение, както и фактът за настъпилата на 07.03.2018 г. трудова злополука по време на съществуването му, което се установява и с Разпореждане № 24/02.04.2018 г. на НОИ-ТП-П., съгласно което се касае за трудова злополука, като в резултат на нея пострадалият Ю. Т. е претърпял телесни увреждания, довели до летален изход, т. е. доказани са всички предпоставки за възникването на имуществената отговорност на работодателя за обезщетяване на вреди от трудова злополука. Безспорно е и че ишците В. Г. П. -Т. и В. Ю. Т. са законни наследници на починалия Ю. Т. и са от кръга на лицата, които имат право на обезщетение за причинените им неимуществени вреди, чийто размер се определя по справедливост, съобразно разпоредбата на чл. 52 ЗЗД.

Неправилен е изводът на въззивния съд, че с поведението си пострадалият не е проявил груба небрежност по см. на чл. 201, ал. 2 КТ. Това е така, тъй като по делото е установено, че след като са започнали разтоварните дейности пострадалият Ю. Т. се е намирал между вагона и капака и това е сторил в нарушение на разписаното в т. 9 от Инструкция за безопасна работа при разтоварване на ж. п. вагони тип "седлови" и тип "гондола" с подови клапи на приемни ями и чл. 18, ал. 1 и ал. 2 от Наредба № 9 от 16.12.1997 г. за общи правила за управление на дейността по осигуряване на безопасността и опазване здравето на работещите в мините, като за осъществяване на безопасна работа преди започване на смяната, както на него, така и на другите работници, им е проведен инструктаж от началник смяната, които нарушения се установяват и от констатациите в Протокол № 6 от 26.03.2018 г. на НОИ-ТП-П.. Следва да се подчертае, че преценката за съпричиняване изисква да е установено конкретно поведение на работника и то такова, което да бъде определено като пренебрегващо основни технологични правила и правила за безопасност и което да не съответства на дължимата грижа, каквото и най-небрежният би положил в подобна ситуация. В случая е установено, че пострадалият Т. е нарушил правилата за безопасност на труда/работа при затворено положение на крана и в габарита на отворения капак на вагона/, като вместо да разтовари останалите въглища във вагона от площадката с лостове, за да падне материала в дупките, каквито са инструкциите за безопасност, той е използвал рискования начин като е влязъл между вагона и капака, тъй като така се разтоварва по-лесно, което е била възприета практика за работа в дружеството, тъй като работниците са били на норма и всеки гледал по-бързо да разтовари, нарушавайки правилата за безопасност на труда. Независимо от тази възприета порочна практика на работа в ответното дружество, нарушаваща правилата за безопасна работа, не може да се приеме, че действайки по този начин, в нарушение на инструкциите за безопасен труд и поемайки риск за здравето и живота си, пострадалият не е допринесъл за вредоносния резултат като в случая действията му сочат на проявена груба небрежност. Това е така, тъй като той е съзнавал/предвиждал/ настъпването на вредоносните

последници – увреждане на здравето си, заставайки под отворения капак на вагона, който предвид обема и тежестта си може да го притисне към вагона с голяма сила при ненадейно затваряне, породено от различни причини - случайно събитие и предмет, човешка, включително и негова грешка, или поради неочаквана неизправност в системата за подаване на въздух за отваряне на вагоните, но е мислил, че това няма да се случи, а и самонадеяно се е надявал, че ако възникне подобен проблем, той ще бъде в състояние да го предотврати, т. е. в случая пострадалият сам се е поставил в ситуация на повишен за живота и здравето си риск, поради което с поведението си е проявил груба небрежност по см. на чл. 201, ал. 2 КТ. По делото е установено, че такова поведение на пострадалия не е изолирано, а такава порочна практика е била възприета в ответното дружество, тъй като работниците са били на норма и всеки гледал по-бързо да разтовари, нарушавайки правилата за безопасност на труда, което обстоятелство обаче не изключва проявената от пострадалия груба небрежност, но е от значение за определяне степента на съпричиняване. В тази връзка настоящата инстанция приема, че за настъпване на вредоносния резултат на 07.03.2018 г. при описаните по-горе обстоятелства, в по-голяма степен е допринесло пренебрегването на контрола за безопасни условия на труд от страна на работодателя, който е следвало да бъде осъществяван от съответните длъжностни лица, за които той отговаря.

По изложените съображения, настоящият състав на ВКС, Трето гражданско отделение намира, че изводът на въззивният съд, че в случая от страна на пострадалия не е проявена груба небрежност при изпълняваната работа по разтоварване на вагоните, е неправилен. С оглед на изложеното по-горе, настоящата инстанция намира, че на основание чл. чл. 201, ал. 2 КТ дължимото от работодателя обезщетение за причинените от злополуката неимуществени вреди на наследниците на пострадалия следва да бъде намалено с 20 %, с който процент в случая е съпричиняването на вредоносния резултат от страна на пострадалия.

В тази връзка настоящата инстанция намира, че изводът на въззивния съд, че са налице предпоставките за имуществена отговорност на ответното дружество по чл. 200, ал. 1 КТ, в качеството му на работодател, поради настъпили за ищците вреди от трудова злополука – смъртта на техния баща и съпруг, е правилен. Правилно е приел, че размерът на обезщетението следва да бъде определен по справедливост, съобразно чл. 52 ЗЗД и съобразен с получените от ищците парични суми по две застрахователни правоотношения. При определяне размера на обезщетенията за неимуществени вреди от непозволено увреждане в резултат на трудовата злополука при смърт на пострадалия работник, вземайки предвид обстоятелствата, свързани с възрастта на ищците - съпруга и дъщеря, възрастта на починалия, внезапността на смъртта, характера на взаимоотношенията и на емоционалната връзка между ищците/съпруга и дъщеря/ и починалия, страданията, които смъртта е причинила и продължава да причинява на ищците, страданието което те ще търпят от загубата на съпруга и бащата, с които са били в изключително топли и хармонични отношения, е определил, че този размер възлиза на сумата от 100 000 лв. за съпругата и на сумата от 70 000 лв. за дъщерята. Дължимото обезщетение по чл. 200, ал. 3 КТ, след отчитане на съпричиняването от 20%, следва да бъде намалено съответно от 100 000 лв. – обезщетение за причинени неимуществени вреди на В. Т. на 80 000 лв. и от 70 000 лв. - обезщетение за причинени неимуществени вреди на В. Т. на 56 000 лв., които обезщетения от своя страна следва да бъдат намалени на основание чл. 200, ал. 4 КТ с получените застрахователни обезщетения в размер на сумата от по 19 320 лв. за всяка една от ищците, поради което работодателят остава да дължи за обезщетяване на причинените неимуществени вреди на ищцата В. Т. сумата от 60 680 лв. и на ищцата В. Т. сумата от 36 680 лв., ведно със законните последници.

Тези основания за материална незаконосъобразност и необоснованост налагат касиране на въззивното решение в посочената част и произнасяне по съществото на спора.

Според изложеното по-горе, въззивното решение трябва да бъде отменено в частта, с които касаторът е осъден да заплати на В. Г. П. -Т. обезщетение за неимуществени вреди, причинени от смъртта на съпруга й Ю. Е. Т., настъпила в резултат на възникнала на 07.03.2018 г. трудова злополука, за разликата над 60 680 лв. до 80 680 лв. и искът по чл. 200, ал. 1 КТ за сумата от 20 000 лв., обезщетение за неимуществени вреди, следва да бъде отхвърлен; осъден да заплати на В. Ю. Т., обезщетение за неимуществени вреди, причинени от смъртта на баща й Ю. Е. Т., настъпила в резултат на възникнала на 07.03.2018 г. трудова злополука, за разликата над 36 680 лв. до 50 680 лв. и искът по чл. 200, ал. 1 КТ за сумата от 14 000 лв., обезщетение за неимуществени вреди, следва да бъде отхвърлен, както и в частта, с която е присъдена на Окръжен съд - Перник държавна такса в размер на 730 лв. /разликата между присъдените 1690 лв. и дължимите 960 лв. /. В останалата обжалвана част въззивното решение следва да бъде оставено в сила.

4 Съдът формира вътрешното си убеждение като прецени всички обстоятелства по делото при спазване на научните опитните и логическите правила.

Съдът не е длъжен да възприеме заключението на вещото лице независимо от това дали то е „оспорено“ от страните, или не е „оспорено“.

Чл. 281, т. 3 ГПК

Чл. 183 ЗЗД

Чл. 318 ТЗ

Чл. 98а, ал. 2, т. 6 ЗЕ (обн. ДВ., бр. 54/2012, в сила 17. 07. 2012) и при действието на чл. 48 – чл. 51 ПИКЕЕ (обн. ДВ, бр. 98/2013, в сила от 16. 11. 2013).

Решение № 75 от 13.04.2021 г. на ВКС по гр. д. № 2206/2020 г., IV г.о., докладчик председателят Борислав Белазелков

Допуснато е касационното обжалване на решение, с което е уважен предявеният иск по чл. 124, ал. 1 ГПК. Обжалването е допуснато поради значението на процесуалноправния въпрос за задължението на съда да формира вътрешното си убеждение като прецени всички обстоятелства по делото при спазване на научните опитните и логическите правила и на материалноправния въпрос за правото на доставчика на електроенергия едностранно да коригира сметките на потребителя само поради обективния факт на констатирано неточно отчитане или неотчитане на доставената електроенергия след изменението на ЗЕ (обн. ДВ., бр. 54/2012, в сила 17. 07. 2012) и при действието на чл. 48 – чл. 51 ПИКЕЕ (обн. ДВ, бр. 98/2013, в сила от 16. 11. 2013).

По поставения процесуалноправен въпрос Върховният касационен съд намира, че съгласно чл. 12 ГПК вътрешното убеждение на съда е обоснована увереност, че определени правно релевантни факти са се осъществили, а други – не са се осъществили в обективната действителност. Вътрешното убеждение не се формира произволно, то е подчинено на съдопроизводствени правила, чието нарушаване е винаги съществено. Когато законодателят урежда отделно последиците от нарушаването на задължението на съда при формиране вътрешното си убеждение да спазва логическите, опитните и научните правила, нарушаването на това задължение опорочава постановеното решение поради необоснованост. Когато това задължение не е уредено в закона отделно, необосноваността е съществено нарушение на съдопроизводствените правила (т. 12, ТР № 1/17. 07. 2001 по гр. д. № 1/2001, ОСГК ВКС).

Съдът формира вътрешното си убеждение по правно релевантните факти въз основа на събраните допустими доказателства, затова той е длъжен да ги обсъди всички поотделно и в тяхната съвкупност. Не е необходимо всеки факт да бъде установен пряко,

възможно е осъщественият факт да не е оставил следа (доказателство) или да не може да бъде намерен носител на тази следа (доказателствено средство), годен да бъде представен пред съд. Когато за отделен факт липсват преки свидетелства, съдът не може да направи извод, че този факт не се е осъществил. Обратното, съдът е длъжен да прецени установените факти и да приеме за установен и такъв факт, който обикновено, според опитните правила, т. нар. презумпции ад хоминем, съпътства друг – установен по делото факт.

По повдигнатия материалноправен въпрос има установена практика с решения на Върховния касационен съд по гр. д. № 4160/2018, III ГО, решение по гр. д. № 1174/ 2020, IV ГО и др. Според тази практика чл. 183 ЗЗД е приложим при липсата на специална подзаконова нормативна уредба за преизчисляване на сметки за електрическа енергия за минал период, поради неотчитане и незаплащане на част от действително потребената електрическа енергия, измерена в невизуализиран регистър на средство за търговско измерване, в резултат на установено софтуерно въздействие. Това разрешение произтича от договорния характер на правоотношенията между електроразпределителните дружества и крайните потребители на електрическа енергия, възникващи по силата на договори за продажба на електрическа енергия при публично известни общи условия, имащи своята специална регламентация в ЗЕ. Тази регламентация обаче не изключва за неуредените случаи приложението на общите норми на ЗЗД досежно задължението на купувача да плати цената на продадената енергия. Договорите за покупко-продажба на електрическа енергия се сключват по занятие от краен снабдител с краен клиент, като в зависимост от обстоятелството дали последният е физическо лице и използва доставената електрическа енергия за лично потребление, или е търговец, респ. юридическо лице – нетърговец, тези сделки пораждаат правните последици на договора за покупко-продажба (чл. 183 и сл. ЗЗД), респ. на договора за търговска продажба (чл. 318 и сл. ТЗ). И при двете правоотношения за крайния снабдител на електрическа енергия се пораждаат две основни задължения – да прехвърли правото на собственост върху описаното в сметките количество енергия и да предаде неговото владение на купувача (да извърши доставката на електрическа енергия до границата на собственост върху електрическите съоръжения на крайния клиент), а за купувача – да заплати уговорената продажна цена с ДДС и да получи вещите, предмет на договорите. При сключването на договора се пораждаат правните последици, към които са насочени насрещните волеизявления на страните и той ги обвързва, но предаването на вещите, предмет на договора и заплащането на уговорената цена не се включва в неговия фактически състав, а е в изпълнение на породените от него договорни задължения. За да възникне правното задължение на крайния клиент за заплащане на продажната цена, доставчикът следва да установи действително доставеното количество електрическа енергия за минал период, като това важи и в случаите когато върху средството за търговско измерване е извършено неправомерно въздействие, в резултат на което с него е измерена цялата доставена енергия, но последната не е отчетена правилно. Неправилното количествено отчитане на реално доставената електроенергия не поражда имуществена отговорност за крайния клиент за виновно причинени на крайния снабдител имуществени вреди, а парично притезание в патримониума на продавача, представляващо продажна цена за реално доставено количество електрическа енергия.

Върховният касационен съд, състав на Четвърто гражданско отделение, като разгледа жалбата и провери обжалваното решение с оглед изискванията на чл. 290, ал. 2 ГПК я намира основателна поради следните съображения:

За да постанови обжалваното решение въззивният съд е приел, че страните са в договорни отношения по повод доставка и продажба на електроенергия, като ищецът твърди, че не дължи сумата в размер на 5. 731, 90 лева, по фактура № 0280924409/13. 06. 2019 г., съставляваща стойност на начислено количество електроенергия за периода 19.

06. 2017 г. – 18. 06. 2018 г., тъй като не е потребявал начисленото му количество електроенергия за посочения период, както и липсва законно основание да му бъдат начислявани допълнителни количества електроенергия. Ответникът е възразил, че изпълнява добросъвестно и точно поетите задължения, осигурявайки непрекъснато необходимото количество електроенергия в процесния обект с аб. № 0101104164, като след извършена техническа проверка на 18. 06. 2018 г. на електромера, отчитащ доставяната до обекта на ищеца електроенергия, при която са снети показанията му и е констатирано натрупано в отчетен регистър 1. 8. 3., който не е активиран за търговски отчет на количество електроенергия от 31. 006 кВтч, което е било потребено, но не е фактурирано и заплатено от ищеца. Твърди, че електромерът е демонтиран и изпратен за метрологична експертиза в БИМ, която след софтуерно «прочитане» на паметта на електромера е установила осъществена нерегламентирана външна намеса в тарифната схема на електромера – наличие на преминала електроенергия от 31. 006 кВтч по тарифа 1. 8. 3, която не е визуализирана на дисплея и електромерът не отговаря на техническите изисквания. По делото е представен констативен протокол № 1900950/18. 06. 2018 г., видно от който на посочената дата служители на „Електроразпределение Север“ АД-Варна са извършили техническа проверка на електромер (СТИ) с фабр. № 1114 0214 6356 5062, монтиран на обекта на ищеца в гр. Варна, аб. № 0101104164, при която са отчетени показанията по следните тарифи: 1. 8. 1 – 1355 кВтч; 1. 8. 2 – 12165 кВтч; 1. 8. 3 – 31006 кВтч; 1. 8. 4 – 0000 кВтч и 1. 8. 0 – 44527 кВтч, като електромерът е демонтиран и подменен с нов. Демонтираният електромер е поставен в индивидуална опаковка, запечатана с пломба с № 507692 и изпратен за експертиза в БИМ. Проверката е извършена в отсъствието на ищеца, в присъствието на двама свидетели, с посочени три имена и точни адреси. Извършената от БИМ, РО Русе метрологична експертиза след софтуерно „четене“ на паметта на електромера е установила външна намеса в тарифната схема на електромера - наличие на преминала електроенергия на тарифа 15. 8. 3 – 31. 006 кВтч, която не е визуализирана на дисплея, като е посочено, че електромерът съответства на метрологичните характеристики и отговаря на изискванията за точност при измерването на електроенергията, но не съответства на технически характеристики, вследствие на което е дадено становище за начисляване на допълнителната електроенергия. Видно от констативен протокол № 11146214/25. 09. 2015 (л. 40 от първоинстанционното дело) е монтиран електромера с фабричен номер 1114 0214 6356 5062, но без да е отразено какви са били показанията на електромера при неговия монтаж по отчетни регистри 1. 8. 3, 1. 8. 4 и 1. 8. 0., а са отразени са само по регистри 1. 8. 1 и 1. 8. 2 (съответно за нощна тарифа и за дневна тарифа), които са били нулеви. Съгласно заключението на СТЕ, електромерът е от одобрен тип; преминал е метрологична проверка през 2014 г. и към датата на проверката на 18. 06. 2018 год. е в срок на метрологична годност; отчитането на консумираната от обекта на ищеца електроенергия е по две тарифи – нощна (1. 1. 1) и дневна (1. 8. 2), като в деня на проверката служителите на „Електроразпределение Север“ АД са „прочели“ информацията, записана в търговските регистри на СТИ, съхранена в енергонезависимата му памет, с компютър (лаптоп или таблет), включен към оптичния порт на електромера чрез специален четец и специализирана за това програма, при което са констатирани и показанията на електромера по отделните отчетни тарифи, отразени и в КП от 18. 06. 2018 г. ; натрупаното количество електроенергия в регистър 1. 8. 3 от 31. 006 кВтч не е визуализирано на дисплея, в резултат на което е налице нарушение на нормалната работа на измервателния уред; наличието на данни, записани в регистър 1. 8. 3 се дължи на вмешателство в програмата за параметризация на електромера и по-конкретно – в тарифната му схема (вмешателството представлява софтуерна манипулация на показанията на консумираната електроенергия, отчетена от електромера); количеството електроенергия „прочетено“ в регистър 1. 8. 3 се съдържа в сумарния регистър на електромера, като посоченото количество електроенергия от 31. 006 кВтч е технически

възможно да бъде доставено и потребено от обекта на ищеца за процесния период от 1 година, като е правилно (математически точно) остойностено, в съответствие с утвърдените от КЕВР цени на електроенергията за процесния период. Според вещото лице, след като при монтажа на електромера показанията му по отчетни тарифи 1. 8. 1 и 1. 8. 2 са били нулеви, той е монтиран нов (неупотребяван), следователно показанията и по другите регистри са били нулеви. Въззивният съд е приел, че служебното начисляване на допълнителни количества електроенергия по партидата на ищеца е извършено по реда и условията на обнародваните в ДВ бр. 98/12. 11. 2013 г. Правила за измерване на количеството електрическа енергия (ПИКЕЕ), в сила от 16. 11. 2013 г., изм. ДВ, бр. 15/14. 05. 2017 г. Нормите на чл. 1 – 47 и чл. 52 – 56 от ПИКЕЕ са отменени с Решение № 1500 от 6. 02. 2017 г. на ВАС по адм. д. № 2385/2016 г., 5-членен с-в, обн. ДВ, бр. 15/14. 02. 2017 год. и към момента на извършване на проверката на електромера на обекта на ищеца на дата 18. 06. 2018 год. не са част от действащото право, а нормите на чл. 48-51 от ПИКЕЕ са отменени с Решение № 2315 от 21. 02. 2018 г. на ВАС по адм. дело № 3879/2017 г. IV о., обн. ДВ, бр. 97 от 23. 11. 2018 г., т. е., към момента на извършване на проверката на електромера, измерващ доставяната до обекта на ищеца електроенергия, чл. 48-51 ПИКЕЕ (2013 г.) са били част от действащото право. Предвидените в ПИКЕЕ условия (чл. 48-50), при които доставчикът на електроенергия може да начисли допълнителни количества електроенергия по партидата на потребителя, респ. да извърши корекция в сметката на потребителя, са: установено от независим орган неточно измерване/неизмерване на СТИ; липса на СТИ или промяна в схемата на свързване; повреда или неточна работа на тарифния превключвател; установена разлика между отчетеното количество електроенергия и действително преминалите количества електроенергия, надлежно констатирани при извършената по реда на чл. 47 ПИКЕЕ проверка. Прието е, че в случая не е установено, че при монтажа на електромера на дата 25. 09. 2015 год. на обекта на ищеца отчетни регистри 1. 8. 3 и 1. 8. 0 (т. нар. „сумарен регистър“) са били с нулеви показания, поради което и не може да бъде обоснован категоричен извод, че констатираното при метрологичната проверка количество електроенергия в неактивиран за търговски отчет регистър (отчетен регистър 1. 8. 3) е действително доставена от доставчика и потребена от абоната, но неотчетена при регулярните месечни отчети електроенергия. Съдът не е кредитирал заключението на вещото лице по СТЕ, в частта му, в която същото посочва, че след като при монтажа на електромера с фабр. № 1114 0214 6356 5062 показанията му по отчетни тарифи 1. 8. 1 и 1. 8. 2 са били нулеви, то и показанията и по другите регистри са били нулеви, тъй като по същността си това е предположение, а не извод, който може да бъде изведен от доказателствата по делото. При липсата на безспорни доказателства, от които да се установи какви са били показанията на отчетен регистър 1. 8. 3 на регистър 1. 8. 0 при монтажа на електромера (което очевидно е възможно да бъде сторено при монтажа на електромера, с оглед възможността в последващ момент показанията на тези т. нар. „скрити“ или неактивирани за търговски отчет отчетни регистри да бъдат „прочетени“ и от служителите на „Електроразпределение Север“ АД-Варна и както е сторено при монтажа на дата 18. 06. 2018 год. на новия, подменен електромер видно от констативния протокол л. 25-26 от първоинстанционното дело), поради което и не може да бъде обоснован безспорен и категоричен извод, че констатираното при метрологичната проверка количество електроенергия в неактивирания за търговски отчет регистър (1. 8. 3) от 31. 006 кВтч е действително доставена от доставчика и потребена от абоната, но неотчетена при регулярните месечни отчети електроенергия. Предвид изложеното е прието, че сумата в размер на 5. 731, 90 лева, съставляваща стойност на служебно начислено количество електроенергия не се дължи от ищеца.

Правилно въззивният съд е приел, че предявеният иск е за оспорване на претендирано от ответника вземане, но в нарушение на закона е приел, че основание за

дължимостта на цената на действително потребената от ищеца електроенергия е: установено от независим орган неточно измерване/неизмерване на СТИ, липса на СТИ или промяна в схемата на свързване, повреда или неточна работа на тарифния превключвател, установена разлика между отчетеното количество електроенергия и действително преминалите количества електроенергия, надлежно констатирани от извършена проверка по реда и при действието на чл. 47 ПИКЕЕ.

Основание за дължимостта на цената по сключения между страните договор за покупко-продажба е получаването на съответното количество електроенергия, което може да бъде доказано пред съда чрез всички допустими по ГПК доказателствени средства.

Необосновано съдът е приел, че не е установено при монтажа на електромера на 25.09.2015 год. на обекта на ищеца отчетните регистри 1. 8. 3 и 1. 8. 0 (т. нар. „сумарен регистър“) да са били с нулеви показания и поради това не може да бъде обоснован категоричен извод, че констатираното при метрологичната проверка количество електроенергия в неактивиран за търговски отчет регистър (отчетен регистър 1. 8. 3) е действително доставена от доставчика и потребена от абоната, но неотчетена при регулярните месечни отчети електроенергия. Съгласно чл. 202 ГПК съдът не е длъжен да възприеме заключението на вещото лице. Той може да приеме, че установени в заключението факти и причинни връзки не са доказани или че неустановени в заключението факти и причинни връзки са доказани, но само след обсъждането по отделно и в съвкупност на всички обстоятелства по делото. По делото няма преки доказателства при монтажа на електромера нарочно да са проверени и изрично отразени в документ показанията на отчетен регистър 1. 8. 3, но от това не следва, че тези показания не са били нулеви. В заключението на вещото лице е установено, че монтираният електромер е бил нов, неизползван. Според натрупания човешки опит, производителят на измерителни уреди в серийно производство ги пуска на пазара неизползвани, т. е. на практика с нулеви показатели. Тази човешка презумпция, би била неприложима, ако напр. по делото имаше данни уредът да е използван за друг потребител, на когото да се е отчитала електроенергия по този регистър или при когото електромерът да е бил манипулиран; и преди последващия монтаж регистърът да не е бил проверен и изчистен.

Видно от изложеното обжалваното решение е постановено в нарушение на материалния закон и е необосновано, поради което следва да бъде отменено, като предявеният иск бъде отхвърлен от касационната инстанция.

15. Субективната предпоставка по чл. 135, ал. 1, изр. 2 ЗЗД – знание на третото лице, правоприменик на длъжника, за увреждането на кредитора, - е част от фактическия състав на правото на кредитора по чл. 135 ЗЗД, когато увреждащото действие е възмездно и вземането е възникнало преди длъжникът да го извърши.

Отношенията на свързани лица по смисъла на § 1 от ДР на ТЗ, както и по смисъла на всеки друг закон, използващ понятието, не са лишени от доказателствено значение. Когато по иска по чл. 135 ЗЗД на кредитора в общото исково производство подобни родствени, правни или фактически отношения бъдат установени, те могат да са част от системата на онези косвени доказателства, които обсъдени в тяхната взаимна връзка, са необходимите съдът да направи логичния и еднозначен извод, че третото лице е знаело за увреждането.

чл. 298, ал. 1 ГПК,
чл. 649, ал. 4 ТЗ,
чл. 135, ал. 1 ЗЗД

Решение № 64 от 7.05.2021 г. на ВКС по гр. д. № 2549/2020 г., IV г. о., ГК, докладчик съдията Геника Михайлова

Материалноправният въпрос, по който е допуснато касационното обжалване, се свежда до следните частни въпроси, които включва (материалноправен и процесуалноправен): 1. Какви обстоятелства осъществяват субективната предпоставка по чл. 135, ал. 1, изр. 2 ЗЗД на правото по чл. 135, ал. 1 ЗЗД – знание на третото лице, правоприемник на длъжника за увреждането на кредитора? и 2. По иска по чл. 135, ал. 1 ЗЗД какво е значението на обстоятелството, че страните по сделката, която уврежда кредитора, са свързани лица по смисъла на § 1 от ДР на Търговския закон?

По първия въпрос: Субективната предпоставка по чл. 135, ал. 1, изр. 2 ЗЗД – знание на третото лице, правоприемник на длъжника, за увреждането на кредитора, - е част от фактическия състав на правото на кредитора по чл. 135 ЗЗД, когато увреждащото действие е възмездно и вземането е възникнало преди длъжникът да го извърши – арг. от чл. 135, ал. 1, изр. 2 ЗЗД. Предпоставката не е условие за възникване на това право, когато увреждащото действие е безвъзмездно. Тогава само длъжникът трябва да знае, че има кредитор и действието го уврежда (чл. 135, ал. 1, изр. 1 ЗЗД). Когато вземането е възникнало след увреждащото действие, чл. 135, ал. 3 ЗЗД изисква различен субективен елемент за възникване на правото - длъжникът и неговият правоприемник да са имали намерение да увредят кредитора (чл. 135, ал. 3 ЗЗД). Кредиторът е увреден (обективна предпоставка от фактическия състав), когато извършеното осуетява или затруднява кредитора да се удовлетвори от имуществото на длъжника – длъжникът се е лишил от свое имущество, намалил е имуществото си или го е осребрил. И в третата хипотеза кредиторът е увреден, защото е лесно длъжникът да укрие получената цена, а това затруднява кредиторът да се удовлетвори от актива. За субективната предпоставка по чл. 135, ал. 1, изр. 2 ЗЗД – знание на третото лице за увреждащото действие - не е необходимо правоприемникът на длъжника да е узнал за всички белези, които индивидуализират вземането: кой е кредиторът и кой е длъжникът, всичките правопораждащи юридически факти и какво е съдържанието на притезанието. Достатъчно е третото лице да знае само някои от тези обстоятелства, според които да заключи, че е възникнало вземане.

По втория въпрос: Правото по чл. 135 ЗЗД кредиторът упражнява чрез конститутивен иск, а е съвместна процесуалната легитимация на длъжника и на третото лице, правоприемник на длъжника. Когато кредиторът е обосновал легитимацията си с твърдения, че вземането му е възникнало преди увреждащата възмездна сделка, чиято относителна недействителност претендира, субективната предпоставка по чл. 135, ал. 1, изр. 2 ЗЗД е част от фактическия състав на потестативното право. Съгласно чл. 135, ал. 2 ЗЗД, знанието се предполага, ако третото лице е съпруг, низходящ, брат или сестра на длъжника. Чл. 135, ал. 2 ЗЗД въвежда оборима презумпция. Разпоредбата е доказателствено правило, което задължава съдът да приеме, че щом длъжникът и третото лице са в отношенията, визирани в нея, презюмираният факт също е осъществен – третото лице знае за увреждането на кредитора. Кредиторът носи тежест да докаже отношенията по чл. 135, ал. 2 ЗЗД, а ответниците по иска провеждат обратно доказване. Защото е доказателствено правило, оборимата презумпцията по чл. 135, ал. 2 ЗЗД се прилага стриктно, а не по аналогия. Нейният предметен обхват (приложно поле) разширява чл. 649, ал. 4 ТЗ (сегашна редакция, след ЗИДТЗ с ДВ бр. 20/2013 г.). Съгласно чл. 649, ал. 4 ТЗ, в производството за обявяване на недействителност или сделка презумпцията по чл. 135, ал. 2 ЗЗД се прилага за всички свързани лица, т. е. за лицата по § 1 от ДР на ТЗ. Чл. 649, ал. 4 ТЗ обаче се прилага за иска по чл. 135 ЗЗД, "свързан с производството по несъстоятелност" (арг. от чл. 649, ал. 1 ТЗ), т. е. когато искът е предявен пред съда по несъстоятелността от синдика или кредитора за попълване масата по несъстоятелност. По иска по чл. 135, ал. 1 ЗЗД на кредитора в общото исково производство чл. 649, ал. 4 ТЗ не

се прилага. За този кредитор е недостатъчно да докаже, че длъжникът и третото лице са "свързани лица" по смисъла на § 1 от ДР на ТЗ. Отношенията на свързани лица по смисъла на § 1 от ДР на ТЗ, както и по смисъла на всеки друг закон, използващ понятието, не са лишени от доказателствено значение. Когато по иска по чл. 135 ЗЗД на кредитора в общото исково производство подобни родствени, правни или фактически отношения бъдат установени, те могат да са част от системата на онези косвени доказателства, които обсъдени в тяхната взаимна връзка, са необходимите съдът да направи логичния и еднозначен извод, че третото лице е знаело за увреждането. Следователно доказването на родствените отношения по чл. 135, ал. 2 ЗЗД задължават съдът по иска по чл. 135 ЗЗД да приеме, че третото лице, правопреемник на длъжника, е знаело за увреждането на кредитора, освен ако по делото е проведено успешно обратно доказване. Доказването на родствените, правни или фактически отношения, поради които длъжникът и третото лице са "свързани лица" по смисъла на § 1 от ДР на ТЗ, задължават съдът по несъстоятелността и само в производството по иск по чл. 135 ЗЗД, предявен от синдик или от кредитор за попълване масата по несъстоятелността, да приеме за осъществена субективната предпоставка по чл. 135, ал. 1, изр. 2 ЗЗД. По иск по чл. 135 ЗЗД на кредитор, предявен в общото исково производство, доказването на подобни отношения, поради които длъжникът и третото лице са свързани лица по смисъла на § 1 от ДР на ТЗ или на други закони, използващи понятието (напр. ДОПК, КСО, ЗКПО, ЗПФИ и т. нат.), са само част от системата на косвени доказателства, които обсъдени в тяхната взаимна връзка са необходими за логичния и еднозначен извод, че третото лице е знаело за увреждането към възмездното действие на длъжника.

Според дадените отговори на правния въпрос касационната жалба от П. С. Д., ответник по уважения иск по чл. 135 ЗЗД, е основателна. Съображенията са следните:

Правилно въззивният съд е приел, че вземанията, при които ищецът Ю. Ц. П. е извел легитимацията си по иска по чл. 135 ЗЗД, са установени със сила на пресъдено нещо – по приложеното влязло в сила решение ответникът "ЗЕТ СТРОЙ ИНЖЕНЕРИНГ" ЕООД (ЗЕТ ЕООД) е осъден да плати на ищеца сумите 15 948. 74 лв. – трудови възнаграждения за м. януари – м. март 2009 г. и 68. 18 лв. – обезщетение за неизползван платен годишен отпуск, ведно със законната лихва върху главниците от 11.03.2010 г. Правилен е и изводът, че е увреждаща за кредитора сделка №..., с която на 17.02.2009 г. на регулирания пазар на финансовите инструменти длъжникът ЗЕТ ЕООД (първият ответник) е продал на П. Д. (на втория ответник) 525 500 броя обикновени поименни безналични с право на глас акции от емисията на "ЗЕТ ПРОПЪРТИС ИНВЕСТМЪНТ ФОНД" АДСИИЦ (сега – "Емирейт Пропъртис" АДСИЦ (ЗЕТ АД). Кредиторът Ю. П. е увреден, тъй като с продадените акции, които обективират и материални права на акционера, неотделими от ценната книга (на дивидент и на ликвидационен дял при прекратяване на акционерното дружество) длъжникът ЗЕТ ООД е осребрил тези си активи, с което е затруднил кредиторът да се удовлетвори от това имущество. Правилно въззивният съд е приел, че едно от съдебно установените вземания – за трудово възнаграждение за м. януари 2009 г. – е възникнало преди 17.02.2009 г. – датата на увреждащата сделка, поради което е длъжен да изследва не само знанието на длъжника "ЗЕТ" ЕООД (този правопораждащ юридически факт на правото по чл. 135 ЗЗД не е оспорен), но и знанието на третото лице – на ответника П. Д., че сделката уврежда кредитора. Правилно въззивният съд е намерил за неоснователно възражението на ответника П. Д., че субективната предпоставка по чл. 135, ал. 1, изр. 2 ЗЗД изключва спецификата на сделката – акциите са продадени на регулирания пазар на финансовите инструменти с участието на инвестиционен посредник. Специалният търговско-правен режим на сделката, чиято правно уредба е в Закона за публичното предлагане на ценни книжа (редакция към 17.02.2009 г.) и в Закона за пазарите на финансови инструменти (отменен, но действал към същата дата) не изключва никоя от предпоставките на съдебно

упражненото потестативно право по чл. 135 ЗЗД. Удостоверението от "Централния депозитар" АД засвидетелства, че към релевантния момент (към 17.02.2009 г.) фактическият състав на сделката е завършен, включително отчетният елемент в задължителното по закон правоотношение с инвестиционния посредник.

Неправилно обаче въззивният съд е приел, че вторият ответник – купувач на акциите на длъжника ЗЕТ ЕООД към релевантния момент – 17.02.2009 г. - е знаел за увреждането. Въззивният съд е намерил за доказано, че първият и вторият ответници са страни по сделката, но и учредители и собственици на акции в ЗЕТ АД. От учредяването на първия ответник на 27.05.2008 г. М. Г. А. е едноличен собственик на капитала, а до 08.02.2010 г. – и управител на ЗЕТ ЕООД. Към 17.02.2009 г. М. А., вторият ответник П. Д. и С. Д., неговият баща, са членове на съвета на директорите на ЗЕТ АД. При тези факти въззивният съд е приел за осъществени две от хипотезите на сделка между "свързани лица" - по § 1, ал. 1, т. 4 и т. 7 от ДР на ТЗ. След като не е обсъдил, дали по делото са събрани и други доказателства, установяващи знанието на ответника П. Д. за увреждането на кредитора Ю. П., въззивният съд на практика е приел, че презумпцията по чл. 135, ал. 2 ЗЗД се прилага и когато увреждащата сделка е между "свързани лица" по смисъла на § 1 от ДР на ТЗ. Както бе обяснено, искът по чл. 135 ЗЗД на кредитора Ю. П. се разглежда по общите правила, а за него не се прилага разширеното приложно поле на презумпцията по чл. 135, ал. 2 ЗЗД, извършено с чл. 649, ал. 4 ТЗ.

Касационната инстанция е длъжна да отмени неправилното въззивно решение, което е постановено в нарушение на чл. 135, ал. 2 и на чл. 135, ал. 1, изр. 2 ЗЗД. Не се налага повтарянето или извършването на нови съдопроизводствени действия, а спорът следва да се разреши.

На първо място, касационният състав намира за необходимо да отбележи, че особеният търговско-правен режим на сделката от 17.02.2009 г., не изключва никоя от материално-правните предпоставки на предявения иск по чл. 135 ЗЗД. Съгласно чл. 138, ал. 1 ЗППЦК (в приложимата първоначалната редакция), придобиването на ценни книжа на регулирания пазар е действително, независимо дали прехвърлителят е техен притежател. Искът по чл. 135 ЗЗД е облигационен, а не вещен, като увреждащата сделка остава действителна за страните по нея (за длъжника и за третото лице). Тя се счита нестанала само по отношение на кредитора-ищец, но при успешното провеждане на Павловия иск кредиторът-ищец по парично притежание получава възможността да насочи изпълнението за удовлетворяване на вземането към прехвърленото от длъжника имущество, независимо че то е преминало към третото лице. Следователно за иска по чл. 135 ЗЗД чл. 138, ал. 1 ЗППЦК не се прилага.

Отношенията между управителя на ЗЕТ ЕООД – продавач на акциите на ЗЕТ АД и П. Д. – техният купувач, които въззивният съд е установил, действително разкриват степен на близост между страните по сделката, при които е вероятно към 17.02.2009 г. купувачът на акциите П. Д. да е бил осведомен за някои обстоятелства по вземането за трудово възнаграждение за м. януари 2009 г. на кредитора Ю. П. към ЗЕТ ЕООД, възникнало към сключената увреждаща сделка. Доказаните отношения обаче не попадат в хипотезата на презумпцията по чл. 135, ал. 2 ЗЗД. Следователно са необходими и други доказателства, при обсъждането на които касационният състав да достигне до логичния и еднозначен извод, че към 17.02.2009 г. П. Д. е знаел, че с продадените акции длъжникът ЗЕТ ЕООД уврежда кредитора Ю. П.. При липсата на други, макар и косвени доказателства, касационният състав е длъжен да приложи неблагоприятните последици на доказателствената тежест спрямо ищеца Ю. П. и да приеме за неосъществена субективната предпоставка по чл. 135, ал. 1, изр. 2 ЗЗД.

III. РЕШЕНИЯ НА ТЪРГОВСКАТА КОЛЕГИЯ

16. Установеното ограничение по чл. 28 в ал. 1 от ЗК не е абсолютно, за разлика от тези по чл. 20, ал. 2 от ЗК, а може да бъде преодоляно с изрично предварително съгласие на общото събрание.

Чл. 28 ЗК

Чл. 20 ЗК

Решение № 107 от 15.02.2021 г. на ВКС по т. д. № 1666/2019 г., I т. о., ТК, докладчик съдията Вероника Николова

Допуснато е касационно обжалване за произнасяне по материалноправния въпрос: относно приложението на чл. 28 в, ал. 1 и ал. 2 от Закона за кооперациите.

Върховният касационен съд, Търговска колегия, състав на Първо отделение, след преценка на данните по делото и заявените касационни основания, съобразно правомощията си по чл. 290, ал. 2 от ГПК приема следното:

За да потвърди първоинстанционното решение, въззивният съд е установил от събраните по делото доказателства, че на проведеното на 18.03.2018 г. общо събрание на член - кооператорите на ГПК "Острица" е взето решение, съгласно което член-кооператорът Севдалин С. К. не е допуснат до избор за председател на ГПК "Острица" поради противоречие с разпоредбата на чл. 30 а, ал. 1, т. 1, б"а" от Устава на кооперацията, с оглед на това, че последният е едноличен собственик и управител на "Севист" ЕООД с предмет на дейност в сферата на дърводобива и дървообработването. Приел е, че предвид систематичното тълкуване на чл. 28 в, ал. 1, т. 2 от ЗК, забраната за конкурентна дейност е установена при вече извършен избор, когато лицето вече е заемало длъжността. В същото време нормата на чл. 20 от ЗК регламентира пречките за избор на председател, т. е. визирани са различни изисквания за вече избран председател и за кандидатите за председател. Поради това е счел, че взетото от общото събрание решение да не се даде съгласие да бъде допусната издигнатата кандидатура на Севдалин К. за участие в избора за председател противоречи на чл. 9, ал. 1 от ЗК, възпроизведен и в чл. 11, ал. 1, т. 3 от Устава, както и на чл. 28 в от ЗК, възпроизведен в текста на чл. 30 а от Устава. Счел е за неоснователни доводите във въззивната жалба, че като не е допусната кандидатурата на Севдалин К. е "взето в аванс решение" да не се даде съгласие за осъществяване на дейностите по чл. 28 в от ЗК, тъй като решение по посочената норма може да бъде взето спрямо вече избран председател, не и спрямо член-кооператор, чиято кандидатура е издигната.

По въпроса, по който е допуснато касационно обжалване, съставът на ВКС приема следното:

Разпоредбата на чл. 28, ал. 1 от Закона за кооперациите /ЗК/ предвижда, че председателят или член на управителния съвет на кооперация не може да извършва търговски сделки от свое или от чуждо име в предмета на дейност на кооперацията /чл. 28 в, ал. 1, т. 1 от ЗК/, както и да участва или да заема длъжност в ръководни органи на търговско дружество, което не е кооперативно или междукооперативно предприятие по смисъла на този закон, когато дружеството извършва конкурентна дейност на кооперацията /чл. 28 в, ал. 1, т. 2 от ЗК/. Съгласно чл. 28 в, ал. 2 от ЗК ограниченията по ал. 1 не се прилагат, когато общото събрание на кооперацията е дало изрично предварително съгласие за това. Същевременно с чл. 20, ал. 2 от ЗК е установена забрана определени категории лица да бъдат избирани за председател на кооперацията и членове

на управителния съвет: лицата под 18 години и поставените под запрещение; лицата, лишени от правото да заемат ръководна, отчетническа или материалноотговорна длъжност; лицата, които се намират с член на управителния или контролния съвет в брак, в родство по права линия или са братя или сестри; лицата, които са били освободени от състава на управителния съвет поради системно неизпълнение на функциите си; лицата, които са в производство за обявяване в несъстоятелност или са невъзстановени в правата си обявени в несъстоятелност длъжници еднолични търговци или съдружници в събирателни дружества; лицата, които са осъждани за умишлени престъпления от общ характер и не са реабилитирани. Ограничението по чл. 28 в ал. 1 от ЗК не е сред изброените в чл. 20, ал. 2 от ЗК, тъй като намира приложение както по отношение на лица, които вече са избрани за председател или член на управителния съвет, така и за лицата, които ще участват в избора за ръководни органи на кооперацията. Установеното ограничение не е абсолютно, за разлика от тези по чл. 20, ал. 2 от ЗК, а може да бъде преодоляно с изрично предварително съгласие на общото събрание за осъществяване на дейностите по чл. 28 в, ал. 1, т. 1 и т. 2 от ЗК. След като по отношение на вече избраните лица може да се даде такова съгласие, няма основание на кандидатите за същите длъжности да се откаже възможността да получат това съгласие при евентуален избор, освен ако в устава на кооперацията не е предвидена изрична забрана за тези лица да бъдат избирани. Лице, което все още не е избрано за ръководната длъжност, може да получи съгласие в момента на избора си, като съответно това съгласие ще предхожда съвместяването на ръководната длъжност и конкурентната дейност. По този начин също ще бъде постигната целта на чл. 28 в, ал. 1, т. 1 и т. 2 от ЗК, а именно лицата, заемащи ръководни длъжности, да осъществяват конкурентна дейност само при дадено съгласие от кооперацията. Този извод се налага и от систематичното тълкуване на двете разпоредбите чл. 20, ал. 2 и чл. 28 в, ал. 1, т. 1 и т. 2 от ЗК, едната от които установява абсолютна забрана за участие в избора за председател и член на управителния съвет, а другата - забрана /ограничение/ за съвместяване на качеството председател, съответно член на управителния съвет, с определени дейности и длъжности.

По съществуващото на касационната жалба.

С оглед дадения отговор на правния въпрос, правилно въззивният съд е приел, че решението да не бъде допусната издигнатата кандидатура на Севдалин К. за участие в избора за председател противоречи на чл. 9, ал. 1 от ЗК, както и на чл. 28 в от ЗК. За да стигне до този извод, въззивният съд правилно е съобразил и разпоредбите на чл. 11, ал. 1, т. 3 и чл. 30 а от Устава, които възпроизвеждат нормите на чл. 9, ал. 1 от ЗК и чл. 28 в от ЗК, отчитайки специфичната дейност на конкретната кооперация /дърводобив и дървопреработване/, без да установяват допълнителни забрани при провеждането на избор на председател и членове на управителния съвет на кооперацията. Въпреки неправилната констатация на състава на Софийски окръжен съд, че забраната на чл. 28 в от ЗК има за адресати само лицата, вече избрани на съответната длъжност, а за кандидатите за ръководни длъжности се прилагат забраните, установени в чл. 20, ал. 2 от ЗК, следва да бъде споделен крайният извод за незаконосъобразност на обжалваното решение на годишното отчетно събрание на ГПК "Острица", проведено на 18.03.2018 г., по силата на което ищецът Севдалин С. К. не е допуснат като кандидатура при избор на председател.

Неоснователни са доводите в касационната жалба, че като не е допусната кандидатурата на Севдалин К., е "взето в аванс решение" да не се даде съгласие за осъществяване на дейностите по чл. 28 в от ЗК. Видно от протокола подложена на гласуване е не възможността Севдалин К. да продължи, ако бъде избран за председател, да бъде едноличен собственик и управител на "Севист" ЕООД, с предмет на дейност в сферата на дърводобива и дървообработването, а възможността да бъде допуснат до участие в избора за председател, съответно приетото решение не може да се определи като такова по реда на чл. 28 в, ал. 2 от ЗК.

Не може да се възприеме и даденото от касатора тълкуване на разпоредбата на чл. 28 в, ал. 2 от ЗК, в смисъл, че предварително съгласие е възможно само ако лицето не е започнало да осъществява конкурентната търговска дейност, предвидена в чл. 28 в, ал. 1, т. 1 и т. 2 от ЗК. Безспорно избраният председател или член на управителния съвет, може да започне да извършва търговски сделки от свое или от чуждо име в предмета на дейност на кооперацията, както и да участва или да заема длъжност в ръководни органи на търговско дружество, което осъществява конкурентна дейност на кооперацията, само ако получи предварително съгласие от общото събрание. Член - кооператор, който осъществява конкурентна дейност и участва като кандидат в избор за ръководна длъжност, може да получи съгласие от общото събрание едновременно с избора си. Това съгласие също ще бъде предварително по смисъла на чл. 28 в, ал. 2 от ЗК, тъй като ще предхожда съвместяването на ръководната длъжност и конкурентната дейност.

17. Уговорените в индивидуалния договор за оказване на болнична помощ договор между РЗОК и изпълнител на медицинска помощ клаузи, съгласно които не се разрешава на изпълнителя да отчита с финансово-отчетни документи дейности, лекарствени продукти или медицински изделия на стойности, надвишаващи стойностите за съответния месец в Приложение № 2, и се дава право на възложителя да не извършва плащане на изпълнителя, когато сумите по фактурите и спецификациите надвишават стойностите за съответния месец в Приложение № 2, са нищожни на основание чл. 26, ал. 1, предл. 1 ЗЗД като противоречащи на императивни правни норми.

Чл. 26 ЗЗД

Чл. 4 ЗЗО

Чл. 55 ЗЗО

Чл. 25 и 26 ЗЗО

Решение № 169 от 16.02.2021 г. на ВКС по т. д. № 1916/2019 г., II т. о., ТК, докладчик председателят Емилия Василева

Допуснато е касационно обжалване по следния правен въпрос: Нищожни ли са поради противоречие с императивни правни норми и на основните принципи на задължителното здравно осигуряване клаузите на сключен през 2015 г. на основание чл. 59, ал. 1 ЗЗО договор между НЗОК и лечебно заведение – изпълнител на болнична медицинска помощ, с които се ограничава заплащането от НЗОК на извършените и отчетени медицински дейности и вложени медицински изделия до посочените в приложение № 2 към договора стойности?

Върховният касационен съд, Търговска колегия, състав на Второ отделение, като обсъди изложените доводи във връзка с релевираните касационни основания и данните по делото и като извърши проверка на правилността на въззивното решение, на основание чл. 290, ал. 2 ГПК приема следното:

По допустимостта на въззивното решение:

Съдебното решение е недопустимо, когато не отговаря на изискванията, при които делото може да се реши по същество, т. е. когато решението е постановено въпреки липсата на право на иск или ненадлежащото му упражняване, когато съдът е бил десезиран, когато липсва положителна или е налице отрицателна процесуална предпоставка. В настоящия случай въззивното решение на Софийски апелативен съд е допустимо, тъй като е постановено по допустим иск, надлежно предявен от легитимирана страна при наличието на необходимите положителни процесуални предпоставки и при липсата на отрицателни процесуални предпоставки.

С разпоредбата на § 129 от ПЗР на Закона за изменение и допълнение на Административнопроцесуалния кодекс /ЗИДАПК, обн. в ДВ бр. 77/18.09.2018 г. / е изменена разпоредбата на чл. 45 а, ал. 1 ЗЗО и е предвидено съществуването на административен договор, като в новата редакция на чл. 45 а, ал. 4 ЗЗО е посочено, че договорите, сключени между НЗОК, съответно РЗОК по чл. 45 с физически или юридически лица, са административни договори, за които 19 б и чл. 19 в АПК не се прилагат. Съгласно чл. 19 ж АПК /ред. ДВ, бр. 77/18.09.2018 г., в сила от 01.01.2019 г. / споровете относно действителност, изпълнение, изменение или прекратяване на административните договори се решават от компетентния административен съд. В разпоредбата на § 149, ал. 4 от ПЗР на ЗИДАПК /ДВ бр. 77/18.09.2018 г. / е предвидено, че съдебните производства по спорове относно недействителност, изпълнение, изменение или прекратяване на административни договори, сключени преди влизането в сила на този закон, с изключение на тези по Закона за управление на средствата от Европейските структурни и инвестиционни фондове /ЗУСЕСИФ/, се извършват по реда на ГПК пред гражданските съдилища. В конкретния случай спорът между страните по настоящото дело е по повод валидността и изпълнението на договор № 162313/19.02.2015 г., който по смисъла на чл. 45 а ЗОЗ /в сега действащата редакция/ представлява административен договор, но поради това, че е сключен преди 01.01.2019 г., спорът подлежи на разглеждане по ГПК. Въз основа на изложените съображения настоящият съдебен състав счита, че въззивното решение е допустимо, тъй като е постановено по допустим иск, надлежно предявен и въззивна жалба, подадена от надлежна страна в предвидения в чл. 259, ал. 1 ГПК двуседмичен преклузивен срок.

По релевантния правен въпрос:

Отговорът на релевантния правен въпрос следва да бъде ограничен в рамките на действащото законодателство към момента на сключване на процесния индивидуален договор за оказване на болнична помощ по клинични пътеки с направените изменения и извършване на процесните медицински дейности и влагане на медицински изделия през м. април 2015 г.

В разпоредбата на чл. 52, ал. 1 от Конституцията на Република България /Конституцията/ са регламентирани правото на гражданите на здравно осигуряване, гарантиращо им достъпна медицинска помощ, и правото на безплатно ползване на медицинско обслужване при условия и по ред, определени със закон. Тези основни конституционни права са неотменими на основание чл. 57, ал. 1 от Конституцията. Съгласно чл. 52, ал. 2 от Конституцията здравеопазването на гражданите се финансира от държавния бюджет, от работодателите, от лични и колективни осигурителни вноски и от други източници при условия и по ред, определени със закон.

С разпоредбата на чл. 2 от Закона за здравето /ЗЗ/ опазването на здравето на гражданите като състояние на пълно физическо, психическо и социално благополучие е определено като национален приоритет, който се гарантира от държавата чрез прилагане на определени принципи, част от които са равнопоставеност при ползване на здравни услуги, осигуряване на достъпна и качествена здравна помощ, с приоритет за деца, бременни и майки на деца до една година, както и държавно участие при финансиране на дейности, насочени към опазване здравето на гражданите. С разпоредбата на чл. 81, ал. 1 ЗЗ също е прогласено правото на всеки български гражданин на достъпна медицинска помощ при условията и по реда на ЗЗ и ЗЗО, като съгласно чл. 81, ал. 3 ЗЗ условията и редът за осъществяване правото на достъп до медицинска помощ по ал. 1 се определят с наредба на Министерския съвет.

Законът за здравното осигуряване /ЗЗО/ урежда основното право на гражданите на здравно осигуряване, както и реда за неговото финансиране. Съгласно чл. 4, ал. 1 ЗЗО задължителното здравно осигуряване гарантира свободен достъп на осигурените лица до медицинска помощ чрез определен по вид, обхват и обем пакет от здравни дейности,

както и свободен избор на изпълнител, сключил договор с районна здравноосигурителна каса. Разпоредбата на чл. 4, ал. 2 ЗЗО определя обхвата на правото на избор в териториалните рамки на държавата и установява забрана то да бъде ограничавано по географски и/или административни критерии. В разпоредбата на чл. 4, ал. 3 ЗЗО е посочено, че условията и редът за упражняване правото на достъп и свободен избор на осигурените лица до медицинска помощ се уреждат в наредбата по чл. 81, ал. 3 ЗЗ и в националните рамкови договори.

В решение № 32/26.11.1998 г. по конст. дело № 29/1998 г. на Конституционния съд на Република България, задължително за всички държавни органи, юридически лица и граждани на основание чл. 14, ал. 6 от Закона за Конституционния съд, е прието, че понятието "достъпна медицинска помощ" по смисъла на чл. 52, ал. 1 от Конституцията означава възможност за медицинско лечение на всички граждани в случай на заболяване, равни условия и еднакви възможности за ползване на лечението.

В решение № 2/22.02.2007 г. по конст. дело № 12/2006 г. на Конституционния съд на Република България, също задължително за всички, е прието, че правото по чл. 52, ал. 1 от Конституцията на здравно осигуряване, гарантиращо на гражданите достъпна медицинска помощ, и на безплатно ползване на медицинско обслужване не е право от класически тип, а е от категорията на социалните права, които се характеризират с липсата на универсалност и пряка съдебна защита, което по необходимост налага държавна намеса.

Гаранция за достъпност на медицинската помощ са принципите по чл. 5 ЗЗО, въз основа на които се осъществява задължителното здравно осигуряване. В съответствие с принципите на задължително участие при набирането на вноските /т. 1/, солидарност на осигурените при ползването на набраните средства /т. 3/, равнопоставеност при ползването на медицинска помощ /т. 5/, основен пакет от здравни дейности, гарантиран от бюджета на НЗОК /т. 9, ред. ДВ, бр. 107 от 2002 г. / и свободен избор от осигурените на изпълнители на медицинска помощ /т. 10 в разпоредбата на чл. 35 ЗЗО са предвидени правата на задължително осигурените лица. Съгласно чл. 35, т. 1, 2 и 3 ЗЗО /редакция преди изменението с ДВ, бр. 48 от 27.06.2015 г. / задължително осигурените имат право да получават медицинска помощ в обхвата на основния пакет от здравни дейности, гарантиран от бюджета на НЗОК, да избират лекар от лечебно заведение за първична медицинска помощ, сключило договор с РЗОК, и на спешна помощ там, където попаднат.

Въз основа на законовата делегация на чл. 81, ал. 3 ЗЗ и чл. 4, ал. 3 ЗЗО с ПМС № 119/22.05.2006 г. е приета Наредба за осъществяване правото на достъп до медицинска помощ, в която също е предвидено правото на здравноосигурените лица в Република България да получават медицинска помощ в обхвата на основния пакет от здравни дейности, гарантирани от бюджета на НЗОК. В разпоредбата на чл. 22 от Наредбата за осъществяване правото на достъп до медицинска помощ /редакция ДВ, бр. 5/2011 г. / е предвидено, че при липса на капацитет за планова хоспитализация лечебното заведение изготвя листа на чакащите за всяка клиника и/или отделение.

В разпоредбата на чл. 45, ал. 1 ЗЗО /редакция ДВ, бр. 107 от 24.12.2014 г. / са посочени видовете медицинска помощ, които НЗОК заплаща, а в ал. 2 на чл. 45 ЗЗО /също в редакцията преди изменението с ДВ, бр. 48 от 27.06.2015 г. / е предвидено, че медицинската помощ по ал. 1, с изключение на т. 11, 12 и 15, се определя като основен пакет, гарантиран от бюджета на НЗОК, както и че основният пакет се определя с наредба на министъра на здравеопазването. Съгласно легалното определение в § 1, т. 2 от Допълнителните разпоредби /ДР/ на ЗЗО /редакция преди изменението с ДВ, бр. 48 от 2015 г. / "основен пакет от здравни дейности, гарантиран от бюджета на НЗОК" са определени по вид и обхват дейности, по отделни специалности, дейности за лечение на определени заболявания или на група заболявания, които са достъпни за всички здравноосигурени лица в обем, при условия и по ред, определени в Националния рамков

договор /НРД/. Съгласно приетата на основание чл. 45, ал. 2 ЗЗО Наредба № 40/24.11.2004 г. за определяне на основния пакет от здравни дейности, гарантиран от бюджета на НЗОК, основният пакет медицинска помощ съдържа дейности, определени по вид и обхват, съгласно приложения № 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 8 а, 9, 9 а, 10, 11, 12, 13 и 15. По смисъла на § 1, т. 11 от ДР на ЗЗО "обхват на медицинска помощ" са извършваните от изпълнителите конкретни видове профилактични, диагностични, лечебни, рехабилитационни дейности и услуги и видовете предоставяни здравни стоки, които се покриват напълно или частично от НЗОК или застрахователите по чл. 83, ал. 1 ЗЗО, а съгласно § 1, т. 10 от ДР на ЗЗО "обем на медицинска помощ" е количеството медицински дейности, услуги и стоки, до които осигурените лица имат достъп при определени условия, регламентирани в НРД и в договорите за доброволно здравно осигуряване. Препращането на чл. 24, т. 1 и чл. 51 към чл. 45 ЗЗО сочи, че разпоредбите са свързани с видовете медицинска помощ, които са договорени с НРД и договорите с изпълнителите, а не с договорените лимити.

Въз основа на граматичното тълкуване на чл. 4 ЗЗО и останалите горепосочени правни норми се налага изводът, че предоставяната медицинска помощ на българските граждани в обхвата на задължителното здравно осигуряване и обхватът на медицинските изделия, за които се заплаща от бюджета на НЗОК, не са неограничени. В посочения смисъл е и разбирането на Конституционния съд на Република България, изразено в решение № 2/22.02.2007 г. по конст. дело № 12/2006 г.

Правото на здравно осигуряване, гарантиращо достъпна медицинска помощ, и безплатно ползване на медицинско обслужване при условия и по ред, определени със закон, по смисъла на чл. 52, ал. 1 от Конституцията, е в основата на дейностите по осъществяване на държавната здравна политика и има приоритет пред икономическите съображения за ефективност на здравните грижи и минимизиране на разходите. При изпълнението на своето задължение по чл. 52, ал. 3 от Конституцията за осъществяване закрила на здравето на гражданите като публично благо и цел на националната здравна политика държавата разполага с публичен ресурс, който е ограничен.

Съгласно чл. 2, ал. 1 ЗЗО задължителното здравно осигуряване е дейност по управление и разходване на средствата от задължителни здравноосигурителни вноски за заплащане /закупуване след изменението с ДВ, бр. 48 от 27.06.2015 г. / на здравни дейности, което се осъществява от Националната здравноосигурителна каса /НЗОК/ и от нейните териториални поделения - районни здравноосигурителни каси /РЗОК/. Задължителното здравно осигуряване предоставя пакет от здравни дейности, гарантиран от бюджета на НЗОК. В разпоредбата на чл. 22, ал. 1 ЗЗО бюджетът на НЗОК е регламентиран като основен финансов план за набиране и разходване на паричните средства на задължителното здравно осигуряване и е отделен от държавния бюджет. Неразделна част от бюджета на НЗОК за съответната година е годишната стойност на разходите за видовете медицинска помощ, изплащана от НЗОК /чл. 22, ал. 2 ЗЗО/. В разпоредбата на чл. 23 ЗЗО е предвидено от къде се набират приходите на НЗОК, а в ал. 2 - възможност при недостиг на средства да се ползват краткосрочни безлихвени заеми от държавния бюджет. В разпоредбата на чл. 24 ЗЗО е посочено за какво следва да се разходват средствата от бюджета на НЗОК, а съгласно чл. 25 ЗЗО в бюджета на НЗОК задължително се предвижда резерв, включително и за непредвидени и неотложни разходи. Със средствата от резерва се плащат разходи в случай на значителни отклонения от равномерното разходване на средствата за здравноосигурителни плащания /чл. 26, ал. 2 ЗЗО/.

За осъществяване на дейностите, предвидени в ЗЗО, НЗОК и Българският лекарски съюз /БЛС/ сключват Национален рамков договор за медицинските дейности, а НЗОК и Българският зъболекарски съюз - Национален рамков договор за денталните дейности на основание чл. 53 ЗЗО, за срок от една година съгласно чл. 53, ал. 2 ЗОЗ, редакция преди изм. с ДВ, бр. 102 от 2018 г. Разпоредбата на чл. 55, ал. 2 ЗЗО /редакция преди изм. с ДВ,

бр. 48 от 27.06.2015 г. / регламентира съдържанието на Националните рамкови договори, включително отделните видове медицинска помощ по чл. 45 /т. 2/, условията и реда за оказване на помощта по т. 2 /т. 3/, а в разпоредбата на чл. 55, ал. 3 ЗЗО /редакция преди изм. с ДВ, бр. 48 от 27.06.2015 г. / е предвидена забрана за установяване в Националните рамкови договори на определени изисквания, включително условия, възпрепятстващи свободния избор от осигурения на изпълнители на медицинска помощ, сключили договор с РЗОК /т. 2/, изискване за максимален брой извършвани дейности и разпределение на квоти за изпълнителите на такива дейности в специализираната извънболнична и в болничната помощ /т. 5 и за ограничение в обема и разпределение на извършваните дейности между лечебните заведения /т. 6/.

За осъществяване на дейността по оказване на медицинска помощ в съответствие с гарантирания пакет по чл. 45 ЗОЗ се сключват договори между директора на РЗОК и изпълнителите на медицинска помощ съгласно чл. 59 във връзка с чл. 20, ал. 1, т. 4 ЗОЗ. Предвид императивната разпоредба на чл. 59, ал. 2 ЗОЗ договорите по ал. 1 не могат да бъдат сключени при условия, по-неизгодни от приетите с Националния рамков договор /НРД/.

В чл. 4, ал. 1 от Закона за бюджета на НЗОК за 2015 г. е предвидено, че в рамките на стойностите по чл. 1, ал. 2, ред 1.1.3. 6 /здравноосигурителни плащания за лекарствени продукти за лечение на злокачествени заболявания в условията на болничната медицинска помощ/, ред 1.1.3. 7 /здравноосигурителни плащания за медицински изделия, прилагани в болничната медицинска помощ/ и ред 1.1.3. 8 /здравноосигурителни плащания за болнична медицинска помощ/ НЗОК определя за всяка РЗОК годишна обща стойност на разходите, разпределена по месеци /чл. 4, ал. 1, т. 1/, а РЗОК определят стойността за дейностите по тази алинея към договорите с изпълнителите на болнична медицинска помощ, разпределени по месеци /чл. 4, ал. 1, т. 2/. Изпълнението на дейностите по ал. 1 се контролира по месеци и се коригира на тримесечие в рамките на утвърдените разходи по бюджета на НЗОК /чл. 4, ал. 3/. С разпоредбата на чл. 4, ал. 4 от ЗБ на НЗОК за 2015 г. е предвидена делегация за приемане от Надзорния съвет на НЗОК на правила за условията и реда за определяне и изменение на стойностите по чл. 4, ал. 1, т. 1 и 2 и за осъществяване на контрол и корекции по чл. 4, ал. 3, както и правила за използване на средства от резерва по чл. 1, ал. 2, ред 1. 4 за плащане на разходи в случай на значителни отклонения от равномерното разходване на утвърдените/коригирани средства по договорите с изпълнителите на болнична медицинска помощ. Въз основа на посочената законова делегация с Решение № РД-НС-04-9/27.01.2015 г. на Надзорния съвет на НЗОК са приети Правила за условията и реда за определяне и изменение на стойностите по чл. 4, ал. 1, т. 1 и т. 2 и за използване на средствата от резерва по чл. 1, ал. 2, ред 1. 4 от ЗБ на НЗОК за 2015 г.

Обемът и цените на медицинската помощ, предвидена в НРД, не са част от същия, а са предмет на самостоятелно ежегодно договаряне в съответствие с бюджета на НЗОК за съответната година съгласно чл. 55 д ЗЗО /ред. преди отмяната с ДВ, бр. 48 от 27.06.2015 г. /. На основание посочената разпоредба между НЗОК и БЛС е сключен Договор № РД-НС-01-2 от 29.12.2014 г. за приемане на обеми и цени на медицинската помощ по чл. 55, ал. 2, т. 2 ЗЗО, оказвана през 2015 г. при условията и по реда на НРД за медицинските дейности за 2015 г. Обемът и цените на медицинската помощ по чл. 55, ал. 2, т. 2 ЗЗО за 2015 г. са договорени в съответствие с бюджета на НЗОК за 2015 г. В клаузата на чл. 4 от този договор е постигнато съгласие цените по договора да се заплащат в съответствие с методиките за остойностяване и за заплащане на медицинската помощ по чл. 55 е ЗЗО.

Съгласно чл. 55 е ЗЗО /ред. преди отмяната с ДВ, бр. 48 от 27.06.2015 г. / методиките за остойностяване и заплащане на медицинската помощ по чл. 55, ал. 2, т. 2 ЗЗО не са предмет на договаряне между НЗОК и съответните съсловни организации, а се разработват от НЗОК. Определените в методиката ред, условия и срокове за заплащане на

извършените и отчетените медицински дейности са част от съдържанието на индивидуалните договори с изпълнителите на медицинска помощ съгласно чл. 24 от НРД за 2015 г. През 2015 г. са действали две Методики за остойносттаване на дейностите в болничната медицинска помощ и две Методики за заплащане на дейностите в болничната медицинска помощ, съответно приети с ПМС № 94/24.04.2014 г. и ПМС № 57/16.03.2015 г. за приемане на методики за остойносттаване и за заплащане на медицинската помощ по чл. 55, ал. 2, т. 2 ЗЗО – приложение № 2 А и приложение № 2 Б. В Методиката за заплащане на дейностите в болничната медицинска помощ, приета с ПМС № 94/24.04.2014 г. /първата методика/ е предвидено изрично в чл. 17, ал. 13, т. 6 на Приложение № 2 Б отхвърляне на плащането, ако дейността надвишава стойността по чл. 22, т. е. размера на определените стойности по реда на чл. 4 ЗБНЗОК за 2014 г., определени в Приложение № 2 към индивидуалния договор на изпълнителя на БМП с НЗОК. И в този случай обаче е предвидено заплащането на тези дейности с решение на НС на НЗОК на основание чл. 22, ал. 4 от Приложение 2 Б. В действащата след 20.03.2015 г. Методика, приета с ПМС № 57/16.03.2015 г. /втората методика/ е отпаднало основанието за отхвърляне на дейността поради превишаване на стойностите по приложение № 2 към индивидуалните договори, доколкото такова не фигурира в посочените в чл. 17, ал. 12 от Приложение № 2 Б основания за отхвърляне. В чл. 21, ал. 1 от Приложение № 2 Б на втората методика е предвидено, че стойностите на дейностите в БМП по договорите с изпълнителите се определят съгласно чл. 4 ЗБНЗОК за 2015 г. и приетите Правила от НС на НЗОК и са неразделна част от индивидуалните договори /Приложение № 2/. С оглед спазване от страна на изпълнителите на стойностните лимити в чл. 21, ал. 4 от Приложение № 2 Б на втората методика е предвидено, че при достигане на съответните месечни стойности, водещи до липса на капацитет за хоспитализации, с изключение на случаите на спешна диагностика и лечение, изпълнителят формира листа на чакащите съгласно чл. 22 от Наредбата за осъществяване на достъпа до медицинска помощ, т. нар. листа на планов прием.

Финансовата рамка на НРД за 2015 г. съответства на годишните разходи за здравноосигурителни плащания съгласно чл. 1, ал. 2 ЗБНЗОК за 2015 г. и е в определен размер. На основание чл. 59 във връзка с чл. 20, ал. 1, т. 4 ЗЗО между директора на РЗОК и изпълнителите на медицинска помощ се сключват договори за оказване на медицинска помощ. Сключените през 2015 г. договори за оказване на болнична помощ по клинични пътеки в съответствие с НРД за 2015 г. са типови договори с изпълнителите на медицинска помощ по смисъла на чл. 24 от НРД за 2015 г. и част от тяхното съдържание са редът, условията и сроковете за заплащане на извършените и отчетените медицински дейности, установени по реда на чл. 55 е ЗЗО, и цените на медицинските дейности, установени по реда на чл. 55 д ЗЗО. Съгласно чл. 24, ал. 4 от НРД за 2015 г. неразделна част към договорите с изпълнителите на медицинска помощ представляват протоколите за брой на назначаваните специализирани медицински дейности и стойност на назначаваните медико-диагностични дейности – за изпълнителите на ПИМП и СИМП, определени по реда на ЗБНЗОК за 2015 г. от Надзорния съвет /НС/ на НЗОК /т. 1 и приложенията за стойност на медицинските дейности за болнична медицинска помощ, за медицински изделия, прилагани в болничната медицинска помощ, и/или за лекарствена терапия при злокачествени заболявания /т. 2/.

Настоящият съдебен състав приема, че предвидените в типовия договор за оказване на болнична помощ по клинични пътеки клаузи, с които се ограничава заплащането от НЗОК/РЗОК на извършените и отчетени медицински дейности и вложени медицински изделия до посочените в приложението към договора стойности, представляват стойностна рамка за определен времеви период, предвид лимитирания финансов ресурс за здравеопазването. Дейността по управление и разходване на средствата от задължителните здравноосигурителни вноски за заплащане /закупуване/ на здравни

дейности, осъществявана от НЗОК, е бюджетно обезпечена, поради което е необходимо планиране и контрол за ефикасно и ефективно използване на средствата, които не са неограничени. Лимитираният финансов ресурс за здравеопазването налага оптимизиране на разпределението, разходването и контрола на наличните средства за провеждането на здравната политика. Поради това законодателно регламентираното държавно финансиране на здравеопазването, бюджетът на НЗОК, правилата за изпълнение на неговата разходна част, разпределените на РЗОК за съответния период разходи и уреждането в индивидуалните договори, сключени между РЗОК и изпълнителите на болнична медицинска помощ, на заплащане на извършената и отчетена медицинска помощ в рамките на стойностите на приложение № 2 в определен срок дават възможност за прогнозиране и регулярно заплащане на медицинската помощ и вложените медицински изделия в рамките на бюджетната година. Изпълнителите на медицинска помощ са длъжни да предоставят медицинска помощ по вид и обем, съответстваща на договорената /чл. 31, т. 2 НРД за 2015 г. / и имат право да получат в срок и в пълен размер заплащане за извършените дейности при условията и по реда на сключения между страните договор /чл. 29, ал. 1 НРД за 2015 г. /. Въз основа на изложените съображения настоящият съдебен състав приема, че уговорената в сключения между РЗОК и изпълнител на медицинска помощ индивидуален договор за оказване на болнична помощ клауза, съгласно която на изпълнителя се заплаща извършената и отчетена дейност по клинични пътеки, която е в рамките на стойностите на Приложение № 2, не е нищожна на основание чл. 26, ал. 1, предл. 1 ЗЗД. Тази клауза не противоречи на императивни разпоредби на ЗЗО и съответства на чл. 4, ал. 1, т. 2 ЗБНЗОК за 2015 г. и чл. 29, ал. 1 НРД за 2015 г. Посочената договорна клауза обаче няма за последица отхвърляне за плащане на медицинската дейност и вложените медицински изделия, когато са в обхвата на гарантирания от бюджета на НЗОК основен пакет здравни дейности.

От една страна, бюджетът на НЗОК е законово регламентиран като задължителен финансов способ и принцип на финансиране на дейността в областта на болничната медицинска помощ, заплащана чрез системата на задължителното здравно осигуряване. От друга страна, здравноосигурените лица не са страна по НРД за медицинските дейности, нито по договора за приемане на обеми и цени на медицинската помощ по чл. 55, ал. 2, т. 2 ЗЗО. Те имат право на свободен достъп до медицинска помощ чрез определен по вид, обхват и обем пакет от здравни дейности, както и свободен избор на изпълнител, сключил договор с РЗОК /чл. 4, ал. 1 и чл. 35, т. 1 ЗЗО/, а НЗОК е длъжна да заплаща всички здравни дейности в обхвата на този пакет /чл. 45, ал. 1 ЗЗО/ на съответния изпълнител, предоставил медицинската помощ на здравноосигуреното лице. В случай, че общата стойност на извършените от всички изпълнители дейности не надхвърля бюджета на НЗОК за съответната година, включително резерва, предвиден в него, липсва основание да се откаже плащане на надлимитната дейност за съответния месец на конкретния изпълнител.

Включването на пациент – здравноосигурено лице в листа на чакащите за съответната клиника или отделение на лечебното заведение поради ограничение в броя на извършваните хоспитализации води до нарушаване на правата на пациента за своевременно и качествено лечение /чл. 81, ал. 2, т. 1 ЗЗ или до отказ от страна на пациента от направения избор на изпълнител на медицинска помощ, с което се нарушава гарантираната на здравноосигуреното лице свобода на избор на изпълнител на медицинска помощ /чл. 4, ал. 1 ЗЗО/. Поради това невключването на пациентите – здравноосигурени лица в листата на чакащите, т. е. в нарушение на чл. 21, т. 4 от Методиката и съответната клауза от договора между РЗОК и изпълнителя на медицинска помощ, не може да обоснове отказ от плащане на предоставените медицински дейности и вложени медицински изделия в рамките на гарантирания от бюджета на НЗОК основен пакет здравни дейности.

Здравноосигурените лица не могат да бъдат лишени от предоставяне на медицинска помощ в рамките на гарантирания от закона пакет болнична медицинска дейност и свободен избор на изпълнител на медицинска помощ поради изчерпване на средствата от разпределените на изпълнителите лимитирани бюджети. Предвидените в договорите между РЗОК и изпълнителите стойности на медицинските дейности са прогнозни и не изключват заплащането на престирания от лечебното заведение медицински дейности по чл. 45 ЗЗО при превишаване на месечния лимит. Здравноосигурените лица, на които е престирана медицинска помощ над стойностите по Приложение № 2 за съответния месец, биха я получили през същия месец при избор на друг изпълнител на медицинска помощ, ненадхвърлил лимита на хоспитализация, или в по-късен момент през същата година при включването им в листата на чакащите по чл. 21, т. 4 от Методиката. Във всеки от посочените случаи се дължи плащане от бюджета на НЗОК за предоставената медицинска помощ, доколкото извършените дейности са в обхвата на гарантирания пакет здравни дейности, като НС на НЗОК има възможност да приеме решение за изменение и корекция на определените прогнозни бюджетни средства на съответните РЗОК и изпълнителите на медицинска помощ на основание чл. 26, ал. 2 ЗЗО, § 9 ПЗР на ЗБНЗОК за 2015 г. и Правилата, приети с Решение № РД-НС-04-9/27.01.2015 г. на основание чл. 4, ал. 4 ЗБНЗОК за 2015 г. Предоставянето на своевременна и качествена медицинска помощ от страна на избрания от здравноосигуреното лице изпълнител на медицинска помощ в превишение на установената месечна или тримесечна бюджетна рамка за съответната година не представлява неизпълнение на задълженията на изпълнителя на медицинска помощ по сключения между него и РЗОК индивидуален договор с последица отхвърляне от заплащане на извършената дейност.

Основание за извода, че предоставената на здравноосигуреното лице медицинска помощ и вложените медицински изделия в обхвата на основния пакет от здравни дейности, гарантиран от бюджета на НЗОК, подлежат на заплащане от НЗОК, съответно РЗОК, независимо, че са в превишение на предвидените в индивидуалния договор месечни лимити /стойности/, са и следните разпоредби: разпоредбите на чл. 25 и чл. 26, ал. 2 ЗЗО, уреждащи задължителен резерв в бюджета на НЗОК, включително и за непредвидени и неотложни разходи, възможността със средствата от резерва да се заплащат разходи в случай на значителни отклонения от равномерното разходване на средствата за здравноосигурителни плащания; разпоредбата на § 1 ПЗР на ЗБНЗОК за 2015 г., предоставяща възможност на НЗОК да ползва преизпълнението в приходната част на бюджета /на приходите от здравноосигурителни вноски и неданъчни приходи над сумата на трансфера по чл. 1, ал. 1, ред 2 като източник на допълнителни здравноосигурителни плащания над утвърдените разходи и предоставени трансфери по бюджета на НЗОК; разпоредбата на § 9 ПЗР на ЗБНЗОК за 2015 г., предоставяща възможност на НС на НЗОК да взема решения за авансово разходване на средствата по чл. 1, ал. 2, ред 1. 4 "Резерв, включително за непредвидени и неотложни разходи" за здравноосигурителни плащания за болнична медицинска помощ до 170 000 хил. лв.; възможност за заплащане на медицинската дейност и медицинските изделия извън размера на определените стойности в приложение № 2 е предвидена също в разпоредбата на чл. 22, ал. 4 от Методиката, приета с ПМС № 94/24.04.2014 г. и чл. 21, ал. 6 от Методиката, приета с ПМС № 57/16.03.2015 г.

Въз основа на изложените съображения настоящият съдебен състав приема, че уговорените в индивидуалния договор за оказване на болнична помощ договор между РЗОК и изпълнител на медицинска помощ клаузи, съгласно които не се разрешава на изпълнителя да отчита с финансово-отчетни документи дейности, лекарствени продукти или медицински изделия на стойности, надвишаващи стойностите за съответния месец в Приложение № 2, и се дава право на възложителя да не извършва плащане на

изпълнителя, когато сумите по фактурите и спецификациите надвишават стойностите за съответния месец в Приложение № 2, са нищожни на основание чл. 26, ал. 1, предл. 1 ЗЗД като противоречащи на императивни правни норми – чл. 4, ал. 1, чл. 55, ал. 3, т. 2, 5 и 6 ЗЗО /редакция преди изм. с ДВ, бр. 48 от 27.06.2015 г. / и чл. 35, т. 1 /редакция преди изм. с ДВ, бр. 48 от 27.06.2015 г. / във връзка с чл. 26, ал. 2 и чл. 25 ЗЗО.

По правилността на въззивното решение:

При така дадения отговор на релевантния правен въпрос настоящият съдебен състав приема, че изводът на въззивния съд за основателност на предявения иск за заплащане от НЗОК на ищеца като изпълнител на медицинска помощ на стойността на медицинските дейности по клинични пътеки, извършени и отчетени от него над определените за съответния период лимитни стойности /за сумата 128 808 лв. по дебитно известие № 1657/09.07.2015 г. към фактура № 1645/13.05.2015 г. за извършена болнична помощ по клинични пътеки за месец април 2015 г., и за сумата 3 680 лв. по дебитно известие № 1658/09.07.2015 г. към фактура № 1647/13.05.2015 г. за вложени медицински изделия през м. април 2015 г. / е правилен.

Въззивната инстанция въз основа на събраните доказателства обосновано е приела за установено, че ищецът "МБАЛ – Медицински комплекс Свети И. Рилски" ЕООД е надлежно регистрирано лечебно заведение за болнична помощ; като изпълнител на медицинска помощ е сключил индивидуален договор № 162313/19.02.2015 г. за оказване на болнична помощ по клинични пътеки със срок на действие срока на НРД за медицинските дейности за 2015 г.; към договора са сключени допълнителни споразумения за неговото изменение; в чл. 3, ал. 1, т. 3 и чл. 35 от договора страните са уговорили задължение на НЗОК да заплаща извършената и отчетена болнична медицинска помощ на болницата в срок до 30-то число на месеца, следващ отчетния.

Правилно с оглед липсата на спор между страните съдебният състав е посочил, че ищецът е извършил дейности и е вложил медицински изделия по клинични пътеки, включени в основния пакет от здравни дейности, гарантиран от бюджета на НЗОК, като общата им стойност за м. април 2015 г. превишава стойността на дейностите, представляващи болнична медицинска помощ, определена в Приложение № 2 към договора, т. нар. лимити, както и че НЗОК не е заплатила стойностите на извършени над лимитите дейности. Обосновано въз основа на представените два констативни протокола от 15.05.2015 г. и 04.06.2015 г. на РЗОК – Пловдив, издадени на основание две медицински извънпланови тематични проверки, е установил, че извършването на медицинската помощ е без нарушения.

Въззивният съд правилно е анализирал приложимата законодателна уредба към момента на сключване на процесния договор и извършване през м. април 2015 г. на съответната болнична медицинска помощ по клинични пътеки и вложени медицински изделия и законосъобразно е приел, че с нея е търсен баланс между конституционното и законово закрепено право на здравноосигурените лица на свободен достъп до медицински услуги и избор на изпълнител, от една страна, и необходимостта от финансово обезпечаване на това право, от друга страна. Изложените във въззивното решение съображения, че при достигане на определените лимити за гарантирани от НЗОК медицински дейности и невъзможността за изпълнителя да ги отчете, респективно да му бъдат заплатени, ще се стигне до невъзможност на здравноосигурените лица да изберат този конкретен изпълнител, т. е. ще са изправени пред невъзможност да упражнят свободен избор, са обосновани.

Неправилен е изводът на въззивната инстанция, че изменената с допълнително споразумение № 3/06.04.2015 г. клауза на чл. 20, ал. 1, т. 6 от договора е нищожна като противоречаща на императивните разпоредби на чл. 55, ал. 3, т. 5 и т. 6 ЗЗО /редакция, приета с ДВ, бр. 101/2009 г., в сила от 01.01.2010 г. до отмяната с ДВ, бр. 48/27.06.2015 г. /. Съгласно клаузата на чл. 20, ал. 1, т. 6 от договора възложителят заплаща на

изпълнителя за всеки отделен случай по КП при условие, че "извършената и отчетена дейност по КП е в рамките на стойностите, посочени в Приложение № 2 "Стойности на дейностите в БМП, медицинските изделия в БМП и лекарствени продукти за лечение на злокачествени заболявания в условията на БМП"". Посочената договорна клауза урежда задължението на НЗОК да заплати на болницата стойността на извършената и отчетена дейност по КП съгласно предвидените в Приложение № 2 месечни стойности, с оглед предварително приетия и разпределен бюджет, но няма за последица отхвърляне за плащане на медицинската дейност и вложените медицински изделия поради изчерпване на конкретния месечен лимит, когато същите са в обхвата на гарантирания от бюджета на НЗОК основен пакет здравни дейности. В договора липсва предвидена по общо съгласие възможност при изчерпване на предварително определените лимитирани месечни стойности болничното лечебно заведение да откаже или преустанови изцяло, респективно за процесния период предоставянето на болнична медицинска помощ на правоимащите здравноосигурени лица в рамките на здравните дейности – предмет на договора.

Напълно законосъобразни са изводът на въззивната инстанция, че правната рамка не абсолютизира равномерното и предварително предвидено разходване на бюджета, и изложените в тази насока аргументи - разпоредбата на чл. 26, ал. 2 ЗЗО, предвидените от законодателя механизми за коригиране на предварително заложените разходи, съществуването и разходването на резерв, предвидената възможност за корекции на стойностите и в индивидуалните договори, вкл. чл. 41 и чл. 40, ал. 4 от процесния договор.

Правилен и законосъобразен е изводът за нищожност на изменените с допълнително споразумение № 3/06.04.2015 г. клаузи на чл. 40, ал. 6 и чл. 53, ал. 1, т. 3 от договора като противоречащи на императивните разпоредби на чл. 55, ал. 3, т. 5 и т. 6 ЗЗО /редакция, приета с ДВ, бр. 101/2009 г., в сила от 01.01.2010 г. до отмяната с ДВ, бр. 48/27.06.2015 г. /. Забраната на изпълнителя да отчети с финансово-отчетни документи дейности, лекарствени продукти или медицински изделия на стойности, надвишаващи стойностите на съответния месец в Приложение № 2, и основанийето за неплащане, когато сумите по фактурите и спецификациите не отговарят на тези изисквания, т. е. когато са отчетени въпреки изчерпване на лимита, са в противоречие на чл. 4, ал. 1, чл. 55, ал. 3 ЗЗО /редакция преди изм. с ДВ, бр. 48 от 27.06.2015 г. /, чл. 35, т. 1 /редакция преди изм. с ДВ, бр. 48 от 27.06.2015 г. / във връзка с чл. 26, ал. 2 и чл. 25 ЗЗО. Поради това е законосъобразен и обоснован и изводът на въззивния съд за липса на основание възложителят НЗОК да не заплати на изпълнителя дейностите по клинични пътеки, извършени и отчетени над определените за съответния период лимитни стойности.

Въз основа на изложените съображения настоящият съдебен състав счита, че решението на Апелативен съд Пловдив е правилно, поради което следва да бъде оставено в сила.

18. Когато митническият представител установи предварително, че предоставената му от представлявания информация за целите на митническото деклариране е непълна, грешна или некомпетентна, изпълнението на задължението му за правилно митническо деклариране и тарифиране на стоки не се ограничава само до възпроизвеждане на предоставената информация в декларацията, а по необходимост изисква тя да бъде приведена в съответствие с приложимите правила на митническото законодателство.

Чл. 281 ЗЗД

Чл. 302 ТЗ

Чл. 18 ЗМ

Чл. 5 от Регламент (ЕИО) № 2913/92 на Съвета от 12 октомври 1992 г. относно създаване на Митнически кодекс на Общността (отм., в сила от 01.06.2016 г.)

Решение № 175 от 23.02.2021 г. на ВКС по т. д. № 1896/2019 г., II т. о., ТК, докладчик съдията Бонка Йонкова

Допуснато е касационно обжалване по следния правен въпрос, преценен като обуславящ за изхода на спора във въззивното производство: "При учредяване на пряко митническо представителство по смисъла на Закона за митниците и чл. 5 Регламент (ЕИО) № 2913/92 (отм.); възникват ли за прекия митнически представител, осъществяващ тази дейност по занятие, задължения за правомерност и компетентност на извършените действия, извън посочените в документа за учредяване на представителна власт, и задължението за правилно митническо тарифиране и деклариране на стоки от прекия митнически представител може ли да се ограничи само до деклариране на предоставена от представлявания информация, когато митническият представител предварително установява, че тя е непълна, грешна или некомпетентна".

Приложимата към спорното правоотношение правна уредба на института на митническото представителство се съдържа в Регламент (ЕИО) № 2913/92 на Съвета от 12 октомври 1992 г. относно създаване на Митнически кодекс на Общността (консолидирана версия, в сила от 01.01.2014 г. до 31.05.2016 г., отм., в сила от 01.06.2016 г.) и в съответните разпоредби на националното законодателство - чл. 18 от Закона за митниците (ЗМ) и чл. 1 от Правилника за прилагане на Закона за митниците, приет с ПМС № 270/19.12.1998 г., отм. ДВ бр. 70/09.09.2016 г. Съгласно чл. 5, ал. 1 и ал. 2 от Раздел I на цитирания регламент (по-долу "Регламента"), според предвидените за това условия всяко лице може да бъде представлявано пред митническите органи за извършване на действията и формалностите, предвидени в митническото законодателство; Представителството може да бъде пряко - когато представителят действа от името и за сметка на друго лице, или косвено - когато представителят действа от свое име, но за сметка на друго лице. Всяка стока, предназначена да бъде поставена под митнически режим, подлежи на деклариране за съответния режим, като митническото деклариране може да се извърши и от митнически представител при спазване на чл. 5 - чл. 59, ал. 1 и чл. 64, ал. 1 от Регламента. Според определенията, дадени в т. 17 и т. 18 на чл. 4 от общите разпоредби на Регламента, "митническо деклариране" е действието, чрез което едно лице изразява по установени форми и начин желанието си за прилагане на определен митнически режим за дадена стока; "декларатор" е лицето, което извършва митническото деклариране от свое име или лицето, от чието име се извършва митническото деклариране. В чл. 18 ЗМ (ред. ДВ бр. 15/2013 г.) е предвидено, че в съответствие с Регламента всяко лице може да определи свой митнически представител, но за случаите, когато митническото представителство се осъществява като дейност по занятие срещу възнаграждение, представител може да бъде само лице, регистрирано по Търговския закон. За целите на прилагане на чл. 18 ЗМ в разпоредбата чл. 1, ал. 1 ППЗМ (отм.); е въведено изискване прякото митническо представителство да се осъществява на базата на нотариално заверено пълномощно, в което задължително се посочват обема на представителната власт и митническото учреждение, пред което важи пълномощното.

В приложимата правна уредба не съдържа изрична регламентация на правата и задълженията на прекия митнически представител. Предвид правилото, че прякото митническо представителство се учредява с пълномощно, съдържанието и обема на правата и задълженията на представителя за всеки конкретен случай следва да се извеждат от текста на пълномощното и от спецификата на вътрешното правоотношение между упълномощителя и пълномощника, за целите на които е учредено прякото митническо представителство. Пълномощното е определящо за легитимацията на митническия представител пред митническите органи и за обема на представителната му власт, в

рамките на която е овластен да извършва предвидени в митническото законодателство действия и формалности от името на упълномощилото го лице. За вътрешните отношения между упълномощителя и митническият представител определящи са постигнатите договорености относно насрещните права и задължения, които възникват за всеки от тях по повод възлагането и осъществяването на митническото представителство, както и правилата, на които е подчинена дейността на митническият представител. Митническото представителство се учредява за извършване на правни действия, поради което вътрешното правоотношение между упълномощителя и неговия представител носи белезите на договор за поръчка по смисъла на чл. 280 ЗЗД. В закона не е въведено изискване за форма на договора и за неговото сключване е достатъчно постигането на съгласие между страните относно съществените елементи на правоотношението, като в търговската практика е наложено разбирането, че договорът се счита за сключен с учредяване на представителството в полза на митническият представител посредством пълномощното. По силата на договора митническият представител е длъжен да изпълни поръчката на доверителя точно и добросъвестно, с грижата на добър стопанин - чл. 63 и чл. 281 ЗЗД, като може да се отклони от нея, ако това е необходимо за запазване интересите на доверителя и не е възможно да се вземе неговото съгласие - чл. 282 ЗЗД.

В случаите, когато осъществява дейността си по занятие срещу възнаграждение, митническият представител трябва да е регистриран по Търговския закон, съгласно чл. 18, ал. 2 ЗМ. По аргумент от чл. 302 ТЗ и чл. 33, ал. 1 ТЗ търговското качество задължава митническият представител да полага грижата на добрия търговец и да се съобразява в дейността си с интересите на лицето, което го е овластило да действа като негов представител. Осъществяването на митническо представителство по занятие предполага, че митническият представител познава добре митническото законодателство и че спазва неговите правила, когато извършва действия и формалности от името на своя доверител. Професионалната подготовка на митническият представител е причината той да бъде избран и упълномощен да действа като пряк митнически представител, поради което дължимата грижа на добрия търговец изисква от него в процеса на реализиране на учредената му представителна власт да проявява необходимата компетентност и да прилага на практика своите професионални знания и умения, за да обезпечи правомерността на предприетите от името на доверителя действия и формалности. Правомерността на извършените действия и формалности е обусловена от спазване на правилата на митническото законодателство и митническият представител е задължен в интерес на своя доверител да процедира в съответствие с тях, дори поведението му да не кореспондира с волята на доверителя, изразена в пълномощното и/или в договора за възлагане на пряко митническо представителство. При осъществяване на дейността си митническият представител не е ограничен от указанията на доверителя си и е свободен да се отклони от тях, когато в рамките на собствената си професионална подготовка и компетентност прецени, че те са неправилни/неточни и че изпълнението им ще доведе до неблагоприятен за доверителя резултат, включително до налагане на имуществени санкции в негова тежест за допуснато митническо нарушение.

Дадените принципни разрешения са относими и към хипотезата на митническо деклариране на стоки, в която прекия митнически представител изразява от името и с правни последици за доверителя си желанието за прилагане на определен митнически режим по отношение на определена стока - чл. 4, т. 17 от общите разпоредби на Регламент (ЕИО) № 2913/92 г. В тази хипотеза за митническите органи декларатор по смисъла на чл. 4, т. 17 от Регламента е доверителят, който носи отговорността за правилното деклариране на стоката, но въпреки това митническият представител е задължен при избора на митнически режим и при изпълнение на свързаните с него действия и формалности да се ръководи от правилата на митническото законодателство, валидни за съответния митнически режим, и да съобразява поведението си с тях. Макар да е обвързан от волята и

указанията на доверителя, изразени в пълномощното или по друг начин, след като осъществява дейността си по занятие и е професионалист в своята област, митническият представител е задължен да следи за правилното и коректно деклариране на стоките, за да не допусне санкциониране на декларатора - в лицето на доверителя си, за извършено митническо нарушение. В случай, че доверителят е предоставил предварително на митническия представител информация относно обстоятелствата, които подлежат на вписване в митническата декларация, добросъвестното изпълнение на задълженията на представителя не се изчерпва с формалното възпроизвеждане на тази информация в декларацията. Дължимата грижа на добрия търговец по необходимост изисква от представителя да извърши професионална преценка дали предоставената му информация е пълна, точна и достоверна от гледна точка на законовите и подзаконовите разпоредби, уреждащи съответния митнически режим, и едва тогава да я възпроизведе в декларацията. Ако установи, че получената информация е непълна, неточна или грешна, митническият представител следва да уведоми доверителя с цел отстраняване на констатираната неточност/грешка или да попълни декларацията правилно съобразно професионалните си знания и подготовка, за охрана интересите на доверителя си и да избегне евентуалното му санкциониране за нарушение на митническото законодателство. Посочените задължения произтичат от правната същност на митническото представителство и от правилата на чл. 281 ЗЗД и чл. 302 ТЗ относно дължимата от търговеца грижа при изпълнение на договор за поръчка, какъвто характер има договорът за митническо представителство.

В съответствие с изложеното съставът на ВКС дава следния отговор на правния въпрос, по повод на който е допуснато касационното обжалване: При учредяване на пряко митническо представителство по смисъла на Закона за митниците и чл. 5 от Регламент (ЕИО) № 2913/92 на Съвета от 12 октомври 1992 г. относно създаване на Митнически кодекс на Общността (отм., в сила от 01.06.2016 г.) за прекия митнически представител, осъществяващ дейността си по занятие, възникват задължения за правомерност и компетентност на извършените действия, дори същите да не са посочени в документа за учредяване на представителна власт; Когато митническият представител установи предварително, че предоставената му от представлявания информация за целите на митническото деклариране е непълна, грешна или некомпетентна, изпълнението на задължението му за правилно митническо деклариране и тарифиране на стоки не се ограничава само до възпроизвеждане на предоставената информация в декларацията, а по необходимост изисква тя да бъде приведена в съответствие с приложимите правила на митническото законодателство.

Предвид отговора на релевантния правен въпрос въззивното решение е неправилно, а подадената срещу него касационна жалба е основателна.

Ищецът - сега касатор, "Глобал Галакс" ЕООД и ответникът "Трайдънт Фрейт" ООД са обвързани от неформален договор за поръчка, с който ответникът е приел в кръга на извършваната от него търговска дейност да осъществява чрез свои служители пряко митническо представителство на ищеца пред митническите органи на територията на Република България. За целите на договора и в съответствие с чл. 1, ал. 1 ППЗМ (отм.); ищецът е предоставил на ответника пълномощно от 22.10.2014 г. с нотариална заверка на подписа, с което го е овластил да действа като негов пряк митнически представител по смисъла на чл. 5 МКО (отм.); , ЗМ и ППЗМ и други нормативни актове по прилагането им с генерален обем на представителната власт за извършване на действия и процедури за получаване на поисканото митническо направление на стоки. В текста на пълномощното са изброени действията и формалностите, които митническият представител - чрез изрично упоменати негови служители, е оправомощен да извършва от името на упълномощителя, като е указано, че пълномощното следва да се тълкува разширително в полза на упълномощените лица.

От фактическа страна по делото е установено, че в изпълнение на договора и на възлагателно писмо от 10.08.2015 г. ответникът, в качеството му на пряк митнически представител на ищеца, е извършил действия и формалности по повод на осъществен от ищеца внос на стоки, включващи и попълване и подаване на ЕАД за внесените стоки; За стоката "Ацесулфам К" ответникът е вписал в ЕАД тарифен код 29349990, който е различен от указания във възлагателното писмо тарифен код и за който при последваща проверка от митническите органи е установено, че не съответства на действителния тарифен код, с който според приложимите митнически правила е следвало да бъде декларирана стокага; Вписването на грешен тарифен код в ЕАД е довело до санкциониране на ищеца за митническо нарушение със сумата 36 353. 10 лв., която е заплатена в полза на митниците.

Неправилен е изводът на въззивния съд, че с оглед конкретните уговорки между страните и съдържанието на възлагателното писмо преценката какъв тарифен код да се впише в изготвената ЕАД е изключена от задълженията на ответника в качеството му на пряк митнически представител. Ответникът е осъществявал дейността на пряк митнически представител по занятие, поради което е бил длъжен да се информира предварително за действителния тарифен код на всяка от стоките, подлежащи на поставяне под митнически режим "внос", и да впише този код в подадената от името на ищеца ЕАД. Задължението за вярно и компетентно деклариране на внесените стоки произтича от естеството на митническото представителство и от грижата на добрия търговец, с която по силата на чл. 302 ТЗ и чл. 281 ЗЗД ответникът е трябвало да изпълнява възложените му от ищеца правни действия. Обстоятелството, че във възлагателното писмо ищецът е посочил непълен и несъществуващ тарифен код за стоката "Ацесулфам К", не освобождава ответника от отговорност за коректно попълване на подадената ЕАД. Действайки като пряк митнически представител по занятие, ответникът - в лицето на служителя, попълнил ЕАД, е бил длъжен да извърши преценка доколко предоставената от ищеца информация е пълна, точна и достоверна и съобразно професионалната си подготовка да констатира наличието на грешка в посочения тарифен код за продукта "Ацесулфам К", след което да предприеме необходимото с цел вписване в декларацията на действителния тарифен код за този продукт.

Основателно е оплакването в касационната жалба за неправилна преценка от страна на въззивния съд на свидетелските показания по делото. Настоящият състав на ВКС не споделя извода на въззивния съд, че според показанията на разпитаните по делото свидетели ответникът не е имал право при осъществяване на функциите си на пряк митнически представител да се отклонява от посочените във възлагателните писма на ищеца данни, сред които и тарифните кодове на предназначенията за поставяне под митнически режим стоки. Свидетелите са обяснили, че според установената в отношенията между страните търговска практика служителите на ищеца са посочвали тарифните кодове на стоките във възлагателните писма и при евентуално констатиране на грешки в кодовете служителите на ответника са изпращали обратна информация с цел изясняване и отстраняване на грешките. Нито един свидетел обаче не е депозирал показания, че страните са възприели търговска практика, при която митническият представител е бил лишен от правото да преценява достоверността и коректността на предоставената с възлагателните писма информация, в т. ч. и значимата за правилното митническо деклариране информация, и да я коригира съобразно собствените си професионални знания и компетентност. Изключването на правото на преценка от обхвата на дейност на прекия митнически представител е несъвместимо с правната същност на митническото представителство по смисъла на чл. 5 МКО и чл. 18 ЗМ и с фигурата на митническият представител, който осъществява дейността си по занятие - с нужната професионална подготовка и компетентност, и е длъжен да изпълнява поръчките на своя доверител с грижата на добрия търговец. Попълването и подаването от името на доверителя на ЕАД,

съдържаща достоверни и съобразени с митническото законодателство данни, е израз на тази грижа и ответникът не може да бъде освободен от задължението да я полага при изпълнение на договора за извършване на пряко митническо представителство.

Освобождаването на ответника от отговорност за договорно неизпълнение не би могло да се обоснове с изтъкнатите от въззивния съд съображения, че при предходен внос на същата стока ответникът е попълнил в ЕАД тарифен код, идентичен с посочения от ищеца във възлагателното писмо от 10.08.2015 г., който е приет за правилен от митническите органи. Задълженията на ответника като пряк митнически представител в процедурата за митническото деклариране на стоки не се изчерпват с формално попълване в ЕАД на информацията, предоставена от ищеца с възлагателното писмо, а включват и компетентна преценка за съответствие на попълнените в декларацията данни с разпоредбите на митническото законодателство. След като е констатирал, че посоченият във възлагателното писмо от 10.08.2015 г. тарифен код за стоката "Ацесулфам К" е непълен и несъществуващ, ответникът е бил длъжен в кръга на професионалната си компетентност да извърши необходимите действия за определяне на действителния тарифен код, който следва да бъде вписан в декларацията. Използването на тарифен код, вписан в ЕАД за предходен внос на същата стока, без предварително консултиране с ищеца и без извършване на справка дали според митническите правила този код е действителен и актуален към момента на попълване на новата ЕАД, е непрофесионален ход от страна на митническия представител и не може да служи като аргумент за освобождаване на ответника от договорна отговорност. Фактът, че ищецът не е санкциониран за вписването на неправилен тарифен код в ЕАД за по-ранния внос, е ирелевантен за преценката дали в конкретния случай ответникът е изпълнил точно и добросъвестно задълженията си на пряк митнически представител.

Необоснован е изводът на въззивния съд, че поведението на ответника не е обуславящ фактор за настъпване на имуществената вреда, за която се търси обезщетение с иска по чл. 79 вр. чл. 281 ЗЗД, тъй като дори поръчката да е била изпълнена по указания във възлагателното писмо начин, ищецът отново е щял да бъде санкциониран за извършено митническо нарушение по причина, че в писмото са зададени несъществуващ тарифен код и мито, несъответстващо на определеното за конкретния вид стока. При констатирана непълнота и неточност на зададения от доверителя тарифен код ответникът не е имал право да попълни ЕАД с вписване на несъществуващия код, а е следвало да положи дължимата грижа на добрия търговец с цел да установи правилния тарифен код и да го впише в декларацията, за да предотврати евентуалното санкциониране на ищеца в качеството му на декларатор по смисъла на чл. 4, т. 18 от общите разпоредби на МКО. Като не е положил дължимата грижа и не е охранил интересите на доверителя си, ответникът е нарушил изискването за добросъвестност при изпълнение на договора за митническо представителство и в резултат на неговото поведение са настъпили неблагоприятни последици за ищеца.

Санкционирането на ищеца - касатор за извършено митническо нарушение по повод декларирането на стоката "Ацесулфам К" е пряка последица от поведението на ответника като пряк митнически представител. Поради това и на основание чл. 79, ал. 1 вр. чл. 281 ЗЗД ответникът дължи на ищеца обезщетение за претърпяната вследствие на това поведение имуществена вреда, съизмеряваща се със заплатената по повод на нарушението сума в размер на 36 353. 10 лв. Предявеният иск за осъждане на ответника да заплати на ищеца обезщетение в размер на посочената сума е основателен и неправилно е отхвърлен от въззивния съд.

По изложените съображения обжалваното решение следва да бъде отменено като неправилно и тъй като по делото не се налага повтаряне или извършване на нови съдопроизводствени действия, спорът следва да бъде разрешен по същество от касационната инстанция с осъждане на "Трайдънт Фрейт" ООД да заплати на "Глобал

Галакс" ЕООД сумата 36 353. 10 лв. на основание чл. 79, ал. 1 вр. чл. 281 ЗЗД, ведно със законната лихва от предявяване на иска до окончателното плащане.

19. Невъзможността вещите да се върнат в масата на несъстоятелността поради тяхното загубване, погиване или придобиването им от трето добросъвестно лице обуславя възникването на вземане на несъстоятелното дружество срещу съконтрахента по обявената за недействителна сделка за тяхната парична равностойност, но няма значение за възникването на реституционното право по чл. 648 ТЗ.

Чл. 646 и чл. 647 ТЗ

Чл. 648 ТЗ

Чл. 34 от ЗЗД

Решение № 4 от 25.02.2021 г. на ВКС по т. д. № 2910/2019 г., I т. о., ТК, докладчик съдията Анжелина Христова

Ддопуснато е касационно обжалване за произнасяне по материалноправния въпрос "възниква ли на основание чл. 648 ТЗ в партимониума на третото лице вземане за връщане на заплатената от него цена по обявената за относително недействителна прехвърлителна сделка, ако върху прехвърлените недвижими имоти са заявени противопоставими права на собственост от последващ приобретател".

Върховният касационен съд, Търговска колегия, състав на Първо отделение, след преценка на данните по делото и заявените касационни основания, съобразно правомощията си по чл. 290, ал. 2 ГПК приема следното:

За да отмени първоинстанционното решение и да уважи иска на кредитора "Инвестбанк" АД с правно основание чл. 694, ал. 3, т. 1 ТЗ за установяване, че не съществува приетото от синдика вземане на "Паяков" ЕООД спрямо несъстоятелния длъжник "Камбитов и син" ЕООД в размер на 799 934. 47 лева- платената продажна цена, подлежаща на връщане по обявения за недействителен по реда на чл. 647, ал. 1, т. 3 ТЗ договор за покупко-продажба, въззивният съд приема, че не е налице хипотезата на чл. 648 ТЗ. Решаващият съдебен състав приема за безспорно установено по делото, че по иск с правно основание чл. 647, ал. 1, т. 3 ТЗ договорът за покупко – продажба, с който несъстоятелният длъжник се е разпоредил с процесните недвижими имоти в полза на ответника "Паяков" ЕООД е обявен за недействителен и ответникът е осъден да върне имотите в масата на несъстоятелността; че тези имоти са били ипотекирани от "Паяков" ЕООД и продадени на публична продан, проведена по изпълнително дело, образувано по молба на "Инвестбанк" АД /кредитор на "Паяков" ЕООД по договор за банков кредит/, като са възложени на самия вискател с постановление за възлагане, което е влязло в законна сила и е вписано в имотния регистър преди вписването на 18.05.2016 г. на исковата молба по чл. 647 ТЗ. Съдът намира, че на основание постановлението за възлагане "Инвестбанк" АД е придобила правото на собственост върху процесните имоти на 11.12.2015 г., а след извършеното на 14.12.2015 г. вписване на ПВ в Имотния регистър това право е противопоставимо на всички лица. Приема, че с оглед разпоредбата на чл. 647, ал. 3 ТЗ прогласената недействителност на разпоредителната сделка с имотите на длъжника по чл. 647 ТЗ не е засегнала правото на собственост на банката, която е трето добросъвестно лице. Въззивният съд стига до извод, че предвид валидното придобиване на правото на собственост от "Инвестбанк" АД ответникът "Паяков" ЕООД е в невъзможност да върне имотите в масата на несъстоятелността /въпреки постановеното решение по т. д. № 566/2016 г. /, а връщането е предпоставка за възникване на неговото

парично вземане от масата на несъстоятелността, изразяващо се в заплатена цена за придобиване на имотите в размер на 799 934. 47 лева. Предвид изложеното намира, че "Паяков" ЕООД няма валидно възникнало вземане за връщане на цената по обявения за недействителен договор за продажба. Съдът приема, че допълнителен довод за отричане правото на вземане на ответника е и фактът, че с получената от публичната продажна цена "Паяков" ЕООД е погасил свои и на останалите съдължници задължения по договора за банков кредит и няма основание дружеството да получи още веднъж стойността на същите имоти чрез включването в списъка на приетите вземания на вземане, равняващо се на стойността им. Обратното би представлявало неоснователно обогатяване за сметка кредиторите на "Камбитов и син" ЕООД.

По въпроса, по който е допуснато касационно обжалване, съставът на ВКС приема следното:

Исковете по чл. 646 и чл. 647 ТЗ за прогласяване недействителността на посочените сделки и разпореждания по отношение на кредиторите на несъстоятелния длъжник имат за цел попълване масата на несъстоятелността и обезпечаване на възможността за осребряване на имуществото на длъжника за удовлетворяване на приетите вземания в производството по несъстоятелност. Спецификите на универсалното принудително изпълнение предполагат имуществените права- предмет на сделките, обявени за недействителни, да се върнат в масата на несъстоятелността, вкл. чрез предявяване на обусловените иски по реда на чл. 649, ал. 2 ТЗ, за да бъдат осребрени по предвидения в закона ред. Законодателят е приравнил правните последици по отношение на разменените престации по прогласените за недействителни сделки по чл. 646 и чл. 647 ТЗ на правните последици при нищожните или унищожените сделки /чл. 34 ЗЗД/. С обявяването за недействителна по отношение на кредиторите на несъстоятелността на сделката по чл. 646 или чл. 647 ТЗ, имаща за предмет право на собственост или друго вещно право върху вещь, отчужденото имущество подлежи на реституция- третото лице дължи връщане на полученото в масата на несъстоятелността, респ. в неговия патримониум на основание чл. 648 ТЗ възниква правото на вземане срещу несъстоятелното дружество за връщане на даденото. Съгласно изричната разпоредба на чл. 648 ТЗ, когато даденото не се намира в масата на несъстоятелността или се дължат пари, третото лице става кредитор, т. е. следва да предяви своето вземане в производството по несъстоятелност. Ирелевантни за възникването на реституционното право на третото лице са претенциите на други лица по отношение на вещите- предмет на недействителната сделка, подлежащи на връщане в масата на несъстоятелността, вкл. в хипотезата на придобити имуществени права от трети добросъвестни лица преди вписването на исковата молба /чл. 646, ал. 7 и чл. 647, ал. 3 ТЗ/. Конкуренцията на права между кредиторите на несъстоятелността, по отношение на които има действие влязлото в сила съдебно решение по чл. 646 и чл. 647 ТЗ, и третите лица, претендиращи собствени права върху имуществото, подлежащо на връщане в масата на несъстоятелността, следва да се разреши в производството по обусловения иск по чл. 108 ЗС. Невъзможността вещите да се върнат в масата на несъстоятелността поради тяхното загубване, погиване или придобиването им от трето добросъвестно лице обуславя възникването на вземане на несъстоятелното дружество срещу съконтрахента по обявената за недействителна сделка за тяхната парична равностойност, но няма значение за възникването на реституционното право по чл. 648 ТЗ.

По съществуването на касационната жалба:

Производството е образувано по иск, предявен от кредитора "Инвестбанк" АД с правно основание чл. 694, ал. 3, т. 1 ТЗ за установяване, че не съществува приетото от синдика вземане на "Паяков" ЕООД спрямо несъстоятелния длъжник "Камбитов и син" ЕООД в размер на 799 934. 47 лева- платената продажна цена, подлежаща на връщане по обявения за недействителен по реда на чл. 647, ал. 1, т. 3 ТЗ договор за покупко-продажба.

Правилно въззивният съд е приел за безспорно установено, че договорът за покупко – продажба, с който несъстоятелният длъжник се е разпоредил с процесните недвижими имоти в полза на ответника "Паяков" ЕООД, е обявен за недействителен на основание чл. 647, ал. 1, т. 3 ТЗ, като ответникът е осъден да върне имотите в масата на несъстоятелността; че тези имоти са били ипотекирани от "Паяков" ЕООД и продадени на публична продажба, проведена по изпълнително дело, образувано по молба на "Инвестбанк" АД /кредитор на "Паяков" ЕООД по договор за банков кредит/, като са възложени на самия взыскател с постановление за възлагане, което е влязло в законна сила и е вписано в имотния регистър преди вписването на 18.05.2016 г. на исковата молба по чл. 647 ТЗ.

С оглед отговора на поставения правен въпрос, настоящият съдебен състав на ВКС намира за неправилни изводите на въззивния съд, че предвид валидното придобиване на правото на собственост от "Инвестбанк" АД ответникът "Паяков" ЕООД е в невъзможност да върне имотите в масата на несъстоятелността /въпреки постановеното решение по т. д. № 566/2016 г. /, а връщането е предпоставка за възникване на неговото парично вземане от масата на несъстоятелността- заплатена цена за придобиване на имотите в размер на 799 934. 47 лева. Конкуренцията на права между кредиторите на масата на несъстоятелността, по отношение на които договорът за покупко – продажба, с който несъстоятелният длъжник се е разпоредил с процесните недвижими имоти в полза на ответника "Паяков" ЕООД, е обявен за недействителен и "Инвестбанк" АД, на когото са възложени тези имоти с влязло в сила постановление за възлагане на ЧСИ, не подлежи на разглеждане и разрешаване в настоящото производство по чл. 694 ТЗ. Установяването на противопоставими права на "Инвестбанк" АД по отношение на недвижимите имоти, подлежащи на връщане в масата на несъстоятелността, би обусловило евентуална претенция по реда на чл. 649, ал. 2 ТЗ срещу "Паяков" ЕООД за паричната равностойност на тези имоти, но не обуславя реституционната претенция на "Паяков" ЕООД срещу несъстоятелния длъжник по чл. 648 ТЗ. С влизане в сила на решението за обявяване за недействителен на основание чл. 647, ал. 1, т. 3 ТЗ на процесния договор за покупко-продажба в патримониума на купувача "Паяков" ЕООД възниква правото на вземане срещу продавача "Камбитов и син" ЕООД /н/ за даденото по договора, т. е. за платената продажна цена в размер на 799 934. 47 лева.

Като е приел обратното и е уважил изцяло предявения отрицателен установителен иск на основание чл. 694, ал. 3, т. 1 ТЗ въззивният съд е постановил неправилно решение.

Воден от горното, ВКС счита, че въззивното решение следва да се отмени и да се отхвърли предявеният от "Инвестбанк" АД срещу "Камбитов и син" ЕООД /н/ и "Паяков" ЕООД, при участието на синдика на "Камбитов и син" ЕООД /н/ иск с правно основание чл. 694, ал. 3, т. 1 ТЗ за установяване, че в полза на ответника "Паяков" ЕООД не съществува вземане спрямо несъстоятелния длъжник "Камбитов и син" ЕООД в размер на 799 934. 47 лева, представляващо платената продажна цена, подлежаща на връщане по обявения за недействителен договор за покупко-продажба, обективиран в н. а. № 139, том I, н. д. № 96/2014 г., дв. вх. рег. № 222/03.02.2014 г., включено в допълнителен списък № 4 на приети вземания, одобрен с определение № 302/26.01.2018 г. по т. д. № 602/2014 г. по описа на ОС- Варна.

20. За да бъде изискуемо изцяло задължението на банката спрямо всеки от един от солидарните длъжници, предсрочната изискуемост поради неизпълнение на задължението следва да бъде обявена надлежно на всеки един от тях.

Чл. 121 ЗЗД

чл. 430 ТЗ

чл. 432 ТЗ

**Решение № 171 от 16.03.2021 г. на ВКС по т. д. № 1273/2019 г., II т. о., ТК,
докладчик съдията Анна Баева**

Допуснато е касационно обжалване по следния материалноправен въпрос: "Въз основа на какви предпоставки може да се приеме, че кредиторът по договор за банков кредит е упражнил правото си да обяви кредита за предсрочно изискуем в хипотезата на съдлъжници, отговарящи солидарно за поетия с договора дълг?".

Върховният касационен съд, състав на Търговска колегия, Второ отделение, като прецени данните по делото с оглед заявените касационни основания и съобразно правомощията си по чл. 290, ал. 2 ГПК, приема следното:

Въззивният съд, за да потвърди първоинстанционното решение, с което са уважени предявените искове по чл. 422 ГПК, е приел за безспорно, че между "ОББ" АД и И. С. В. валидно е възникнало правоотношение по договор за банков кредит, по силата на който е уговорено предоставяне на кредитополучателя В. на сумата от 189 900 лв. срещу задължението му да я върне в срок до 28.10.2031 г., както и че договорът е подписан от ответницата в качеството ѝ на съпруга на кредитополучателя, с когото към момента на сключване на договора за кредит са били в брак, сключен на 13.08.1995 г. и прекратен с решение от 22.05.2013 г. по гр. д. № 284/2013 г. на СРС. Приел е за безспорно и обстоятелството, че сумата по кредита е била усвоена. Посочил е, че с допълнително споразумение № 1 от 25.01.2008 г., сключено между банката и кредитополучателя, размерът на възнаградителната лихва е намален от 12, 25% на 8, 2% годишно, а с допълнително споразумение № 2 от 27.03.2012 г., сключено между банката и кредитополучателя, кредитът е реструктуриран: за период от 12 месеца, считано от 28.04.2012 г. е уговорен размер на месечната вноска от 1233, 06 лв., а за следващите 223 месеца, считано от 28.04.2013 г. – от 1725, 15 лв., включващ главница, лихви и съответната част от такса годишно управление (т. 2), като страните са постигнали съгласие, че ако кредитополучателят не допусне частично/пълно просрочие на повече от 1 от първите 12 вноски, банката ще му предостави възможност за промяна на размера на оставащите 223 вноски, изразяваща се в намаляването им на 1641, 79 лв. месечно, считано от 28.04.2013 г. (т. 3 и 4), а при неизпълнение на това условие, уговореният погасителен план в т. 2 ще запази своето действие (т. 5).

Въззивният съд е приел за безспорно, че кредитополучателят е спрял плащанията по договора на 28.02.2013 г. и че поради просрочие кредитът е бил обявен за предсрочно изискуем, видно от представената нотариална покана, връчена на 18.02.2015 г. на кредитополучателя И. В.. Въз основа на заключението по съдебно-счетоводната експертиза е приел за установено, че неплатените задължения по договора възлизат на: 172 438, 87 лв. главница; 31 337, 06 лв. възнаградителна лихва за периода 28.03.2013 г. – 19.02.2015 г.; 7 680, 12 лв. наказателна лихва за периода 28.03.2013 г. – 19.02.2015 г. и 36 лв. нотариални такси, заплатени от банката във връзка с обявяване на предсрочната изискуемост на кредита.

Въз основа на събраните доказателства въззивният съд е приел за установено, че ответницата-съпруга на кредитополучателя, е подписала договора за кредит и е ипотекарен длъжник, тъй като кредитът е обезпечен с ипотека върху имоти, които са СИО, като по силата на законната презумпция същата отговаря солидарно за задължението. С оглед на това е достигнал до извод, че ответницата има качество и на солидарен длъжник. Посочил е, че изрично в договора е отразено, че същият се сключва за ремонт/реконструкция на недвижими имоти, които са СИО, тъй като са били закупени от И. В. по време на брака му с ответницата, което се установява от НА № 67, том IV, рег. № 3087, дело № 610 от 10.06.2005 г. и НА № 189, том II, рег. № 7650. При изрично посочване в договора, че целта му е за ремонт/реконструкция на недвижими имоти, които са в режим на СИО, въззивният съд е приел, че кредитът е за задоволяване на семейна нужда.

Въззивният съд е обсъдил основното възражение на въззивницата, свързано с оборване на презумпцията по чл. 32, ал. 2 СК, а именно, че съпрузите отговарят солидарно за нужди на семейството. Изложил е съображения, че е налице солидарност на съпрузите за поето задължение по време на техния брак, имащо за цел задоволяване нужди на семейството, както и че средствата, получени по договор за заем, не съставляват лични средства, дори и да са получени от единия от съпрузите, тъй като задължението им за връщане е солидарно за двамата съпрузи по силата на закона, именно поради наличието на цитираната презумпция. Приел е, че по аргумент за противното, в случаите, в които задължението на единия съпруг е лично, т. е. то не е било поето за посрещане на нуждите на семейството, се допуска разделност на имуществената общност. Позовал се е на решение № 211/23.07.2012г по гр. д. № 177/2011г по описа на ВКС, според което установената презумпция за равна задълженост във вътрешните отношения между солидарните длъжници е оборима. В отношенията им с кредитора всеки от тях дължи всичко и може да се освободи от отговорност само ако общото задължение е изпълнено изцяло, докато във вътрешните им отношения само се предполага, че те дължат по равно. Посочено е, че това важи за съпрузите съгласно чл. 32, ал. 2 СК и чл. 36, ал. 2 СК, когато единият от тях поеме задължение за задоволяване на нуждите на семейството, като при оборването на презумпцията за равна задълженост важно доказателствено значение имат изявленията на страните, които очертават предмета на доказване и съставляват признания за факти, подлежащи на преценка от съда с оглед на всички обстоятелства по делото. Когато солидарните длъжници са съпрузи, дори само един от тях да е получил заема, той трябва да заяви за какво е разходвана сумата, като в тежест на оспорващия съпруг е да докаже, че твърдените разходи не са извършени или че удовлетворената нужда не е семейна. Позовал се е и на решение № 24/23.04.2013г по гр. д. № 308/2012, IV Г. О., ВКС, в което по сходен на настоящето дело казус са разгледани възможностите на ипотечарният длъжник-съпруг да може да се освободи от задължението си да удовлетвори кредитора чрез имота си, в който случай той отговаря до размер на продажната му цена, или да запази собствеността върху имота, като плати чуждия обезпечен дълг, в който случай отговаря до размера на същия. Обсъдил е представената от въззивника съдебна практика и е приел, че тя не е в противоположен смисъл. Въззивният съд е приел за недоказани възраженията на въззивницата, че сумата по договора за кредит не е била използвана за нужди на семейството, а е използвана за лични нужди от кредитополучателя В., съпруг на ответницата, с които се цели да се обори законовата презумпция. Приел е, че с оглед представените договор за заем от 22.02.2011г, сключен между И. В. и "Д." ЕООД, изменен с анекс № 1/25.10.2011г и анекс № 2/20.12.2015 г., удостоверение от 1.11.2015г от И. В. пред ТД на НАП, извлечение от банкова сметка на В., счетоводен баланс на посоченото дружество, както и заключението по съдебно-счетоводната експертиза, е установено предоставянето на кредит на посоченото дружество, но е посочил, че сумата по кредита в размер на 189 900 лв. не съответства на посочената заемна сума в договора за заем от 22.02.2011 г. в размер на 215 141. 30 лв., а и заемът е предоставен пет години след сключване на договора за кредит.

Въззивният съд е приел за безспорно по делото и че въззивницата не е заплащала дължимите месечни вноски по договора за кредит. Приел е още, че изпратената нотариална покана от банката до И. В. и до ответницата е връчена на 18.02.2015г на И. В. и при отчитане, че е адресирана и до двамата, същият е получил и за съпругата си. Въз основа на това е достигнал до извод, че въззивницата следва да се счита за уведомена за настъпилата предсрочна изискуемост на задълженията по договора за кредит, поради което възражението ѝ се явява неоснователно.

По поставения материалноправен въпрос е формирана постоянна съдебна практика, обективирана в решение № 6 от 12.06.2017 г. по гр. д. № 50203/2016 г. на ВКС, II г. о., решение № 41 от 29.05.2017 г. по т. д. № 60106/2016 г. на ВКС, II г. о. и др., която

настоящият състав споделя. Според така създадената практика, за да бъде изискуемо изцяло задължението на банката спрямо всеки от един от солидарните длъжници, предсрочната изискуемост поради неизпълнение на задължението следва да бъде обявена надлежно на всеки един от тях, тъй като уговорената солидарност на задължението между двама или повече длъжници не предполага действие на обявената от банката предсрочна изискуемост по отношение на един от съдлъжниците и спрямо другия солидарно отговорен длъжник, ако по отношение на него няма редовна процедура по обявяване на предсрочната изискуемост.

По основателността на касационната жалба:

С оглед събраните по делото доказателства е обоснован изводът на въззивния съд за възникване на правоотношение между "ОББ" АД, от една страна, и И. С. В., от друга страна, по договор за банков кредит, по силата на който е уговорено предоставяне на кредитополучателя В. на сумата от 189 900 лв. срещу задължението му да я върне в срок до 28.10.2031 г., като договорът е подписан от касаторката М. М. в качеството ѝ на съпруга на кредитополучателя, с когото към момента на сключване на договора за кредит са били в брак, сключен на 13.08.1995 г. По делото е установено още, че сумата по кредита е била усвоена.

С допълнително споразумение № 1 от 25.01.2008 г., сключено между банката и кредитополучателя, размерът на възнаградителната лихва е намален от 12, 25% на 8, 2% годишно. С допълнително споразумение № 2 от 27.03.2012 г., сключено между банката и кредитополучателя по негова молба поради невъзможност да обслужва задълженията си по кредита, е уговорено, че за период от 12 месеца, считано от 28.04.2012 г., месечната вноска е в размер на 1233, 06 лв., а за следващите 223 месеца, считано от 28.04.2013 г. – в размер на 1725, 15 лв., включващ главница, лихви и съответната част от такса годишно управление (т. 2), като страните са постигнали съгласие, че ако кредитополучателят не допусне частично/пълно просрочие на повече от 1 от първите 12 вноски, банката ще му предостави възможност за промяна на размера на оставащите 223 вноски, изразяваща се в намаляването им на 1641, 79 лв. месечно, считано от 28.04.2013 г. (т. 3 и 4), а при неизпълнение на това условие, уговореният погасителен план в т. 2 ще запази своето действие (т. 5).

Установено е, че бракът между И. В. и касаторката М. М. е прекратен с решение от 22.05.2013 г. по гр. д. № 284/2013 г. на СРС.

С оглед обстоятелството, че според т. 2 от договора кредитът се отпуска за ремонт/реконструкция на недвижими имоти, описани в договора, които са закупени от кредитополучателя по време на брака му с ответницата и поради това са придобити в режим на СИО, следва да се приеме, че кредитът е отпуснат за задоволяване на нужди на семейството. Поради това и съгласно чл. 32, ал. 2 СК касаторката отговаря солидарно за поетото с договора задължение. Обстоятелството дали отпуснатият кредит е бил използван по предназначение е без значение за отговорността на касаторката, тъй като не може да бъде противопоставено на кредитора, а рефлектира единствено върху вътрешните отношения между бившите съпрузи и регресните им права в случай на удовлетворяване на кредитора само от единия съпруг. В този смисъл е и формирана съдебна практика, в това число решение № 211 от 23.07.2012 г. по гр. д. № 177/2011 на ВКС, ГК, IV г. о., на което се позовава касаторката, постановено в производство по иск с правно основание чл. 127, ал. 2 ЗЗД. В решение от 31.01.2011 г. по т. д. № 398/2005 г. на ВКС, ТК, II т. о., сочено от касаторката, не се възприема друго разрешение, но изходът на делото е обусловен от различните факти по него – солидарната отговорност на съпрузите е поддържана само въз основа на факта на сключване на договор за заем от единия от съпрузите по време на брака, без да са налице доказателства, че задължението е поето за задоволяване на нужди на семейството.

В касационната си жалба касаторката прави оплакване, че въззивният съд не се е произнесъл по наличието на неравноправни клаузи в договора за кредит, предвиждащи право на банката съгласно чл. 5, ал. 3 едностранно да променя размера на възнаградителната лихва и съгласно чл. 7, ал. 3 едностранно да промени размера на годишната такса за управление на кредита. Въззивният съд действително не е изпълнил задължението си служебно да прецени дали са налице неравноправни клаузи в сключения договор, но допуснатото от него нарушение на съдопроизводствените правила не се е отразило на изхода на делото, тъй като от заключението на ССЕ се установява, че размерът на възнаградителната лихва не е променен от банката, а е начислен в договорения между страните конкретен размер.

Без значение за отговорността на касаторката е и обстоятелството, че двете допълнителни споразумения към договора не са подписани от нея. От една страна, солидарната ѝ отговорност наред с кредитополучателя произтича от разпоредбата на чл. 32, ал. 2 СК с оглед целта, за която е отпуснат кредитът. От друга страна, с двете допълнителни споразумения не е променен размерът на кредита, нито срокът за издължаването му, като с първото споразумение е намален размерът на възнаградителната лихва, а с второто е уговорен по-нисък размер на анюитетните вноски за период от 12 месеца.

От заключението на ССЕ се установява, че кредитополучателят е спрял плащанията по договора на 28.02.2013 г. и че неплатените задължения по договора възлизат на: 172 438, 87 лв. - главница; 31 337, 06 лв. - възнаградителна лихва за периода 28.03.2013 г. – 19.02.2015 г.; 7 680, 12 лв. - наказателна лихва за периода 28.03.2013 г. – 19.02.2015 г. и 36 лв. - нотариални такси, заплатени от банката във връзка с обявяване на предсрочната изискуемост на кредита. Поради това в полза на кредитора е възникнало правото съгласно чл. 16, ал. 2 от договора да направи кредита предсрочно изискуем. В настоящия случай изявлението на банката за обявяване на предсрочна изискуемост на кредита е връчено надлежно на кредитополучателя, но не и на касаторката като солидарен длъжник. Нотариалната покана, съдържаща изявлението на банката, е изпратена до кредитополучателя и е получена от него, но към момента на връчването - 18.02.2015. бракът му с касаторката е бил прекратен, поради което така осъщественото връчване не е редовно по смисъла на чл. 46, ал. 2 ГПК.

Независимо от изложеното, следва да се приеме, че предсрочната изискуемост на кредита е обявена в хода на настоящото производство, който факт съгласно чл. 235, ал. 3 ГПК следва да бъде съобразен. В постановеното по реда на чл. 290 ГПК решение № 10 от 25.02.2020 г. по т. д. № 16/2019 г. на ВКС, ТК, II т. о. е прието, че когато изявлението на банката за обявяване на кредита за предсрочно изискуем е инкорпорирано в исковата молба или в отделен документ, представен като приложение към исковата молба, изявлението поражда правни последици с връчването на препис от исковата молба с приложенията към нея на ответника – кредитополучател, ако са налице предвидените в договора за кредит обективни предпоставки, и обявяването на кредита за предсрочно изискуем следва да бъде съобразено от съда на основание чл. 235, ал. 3 ГПК в рамките на претендираните суми. Поради това по отношение на неиздължената част от кредита е настъпила изискуемост в хода на исковото производство, който правнорелевантен факт следва да бъде взет предвид на основание чл. 235, ал. 3 ГПК – вноските, дължими за периода от 20.02.2015 г. /датата на подаване на заявлението по чл. 417 ГПК/ до 04.10.2016 г. /датата на връчване на препис от исковата молба с приложеното към нея копие на нотариалната покана/, са с настъпили падежи по време на исковото производство, а по отношение на останалата част от сумата /разликата над падежираните в исковото производство вноски до 172 438, 87 лева - главница/ е настъпила предсрочна изискуемост на кредита в хода на исковото производство – на 04.10.2016 г. с връчване на препис от

исквата молба и приложената към нея нотариална покана. Касаторката не е ангажирала доказателства, че тази сума е платена на ищеца.

21. Уреденото в чл. 41, ал. 2 ТЗ право на съответно обезщетение за периода на ограничение – забрана за извършване на конкурентна дейност е за пропуснатите ползи на търговския представител, които би могъл да претърпи, изпълнявайки поетото задължение да не извършва конкурентна дейност в определен срок след прекратяване на договора за търговско представителство. За определяне размера на това обезщетение е от значение основанието за прекратяване на договора за търговско представителство.

Чл. 41 ТЗ

Решение № 2 от 17.03.2021 г. на ВКС по т. д. № 2364/2019 г., II т. о., ТК, докладчик съдията Галина Иванова

Допуснато е касационно обжалване на въззивното значение по правния въпрос: Има ли значение основанието за прекратяване на договора за търговско представителство при определяне дължимостта на обезщетение по чл. 41 от ТЗ?, на основание чл. 280, ал. 1, т. 2 от ГПК поради противоречие с решения на Съда на Европейския съюз.

С договора за търговско представителство, търговският представител, може да поеме задължение да извършва сътрудничество на един търговец. Между страните може да е уговорена писмено клауза, за ограничаване на дейността, след прекратяване на договора, за определен срок, район или клиентела, стока или услуга. Законодателят с нормата на чл. 41 от ТЗ, е въвел право на търговския представител, да получи обезщетение за наличието на ограничителна клауза – забрана да се извършва конкурентна търговска дейност като дейността по договора за търговско представителство за определен срок. Забраната за конкурентна дейност, следва да е в писмена форма, както и да се отнася до географска област или група потребители или район, поверен на търговския представител, както и видовете стоки, за които се осъществява представителство. Срокът на забрана за извършване на конкурентна дейност не може да бъде по-дълъг от 2 години. Изискването на чл. 41, ал. 2 от ТЗ относно максималния срок е императивно.

В областта на търговското представителство е приета Директива 86/653/ЕИО, с която е въведена закрила на търговския представител като по-слаба страна в правоотношението с търговец. Предвид наличието на този акт от правото на Европейския съюз, на основание чл. 288, пар. 3 от ДФЕС, ще следва да се прецени действието на директивата в правоотношението между частните лица. Директивата няма директен ефект в правоотношението между частните лица. Но е налице задължението на националния съдия, произтичащо от задължението за лоялно сътрудничество на държавите-членки, предвидено в чл. 4, пар. 3 от ДЕС, да тълкува нормите на вътрешното законодателство съответно на тълкуването на актовете на Европейския съюз, включително така както е извършено в решенията на Съда на Европейския съюз и с оглед целите, които са предвидени за постигане от посочената директива. Това задължение е разяснено в решението по делото *Von Colson*, посочващо, че всички директиви създават "задължение за националния съдия да даде на закона, приет в изпълнение на директивата тълкувание и приложение, съобразно изискванията на Общностното право", както и по делото *Marleasing*, съгласно което "националните юрисдикции са длъжни при тълкуване на разпоредбите на националното си право – предварително или/и последващо да го

тълкуват, доколкото е възможно, в светлината на буквата и духа на директивата, с оглед постигането на определените в нея цели и в изпълнение на чл. 289 от ДЕИО".

С оглед хармонизацията на правната уредба по отношение на търговското представителство в държавите членки, целта, посочена в цитираната директива, е да се обезщети търговския представител за дейността му, извършена преди прекратяване на договора, но рефлектираща и след това в патримониума на търговеца. С решение по дело C-338/14, Съдът е приел, че посочената директива съобразно съображение 2 и 3 от нея, цели да защити търговските представители в отношенията им с техните принципиали и да улесни търговията със стоки, като обближи правните системи в областта на търговското представителство. За целта въвежда членове 13-20 от нея, като създава правила за сключване и прекратяване по договорите за търговско представителство. С чл. 20 от директивата е въведена правната възможност да се сключва клауза за забрана за конкурентна дейност и се отнася до географската област или група от потребители и географската област, поверена на търговския представител, както и видовете стоки, обхванати от представителството му по силата на договор. Видно е от приетото от СЕС в решение по дело C-338/14 г., че Директивата не дава точни указания за условията, при които търговски представител може да претендира вреди, като държавите-членки имат задачата при упражняване на своята свободна преценка да определят посочените условия и процесуален ред. Държавите-членки могат да въведат по-голяма степен на закрила. Така в т. 39 от решение C-184/12 е разяснено, че равнището на закрила на търговския представител е определено в чл. 17 и 18 от посочената директива. В т. 38, 39 и 40 от Решение по дело C-203/2009 г., Съдът на ЕС е разяснил, че с нормата на чл. 17 от Директива 86/653/ЕИО относно координирането на правото на държавите-членки, свързано с дейността на самостоятелно заетите търговски представители е предоставена възможност на държавите-членки да приемат национални правни норми, които да предвиждат заплащане на обезщетение по смисъла на чл. 17 пар. 2 от директивата или чл. (7 пар. 3 обезщетение за вреди. Предвидено е в чл. 18, б. а от Директивата, посоченото в този член обезщетение, така както е специфицирано в чл. 17, пар. 2 или чл. 17, пар. 3, не се дължи, ако принципалът е прекратил договора с търговския представител поради виновно неизпълнение от страна на търговския представител, което би оправдало незабавното прекратяване на договора по силата на националното право. В чл. 17, пар. 2, б. а, тире 2 от директивата е посочено, че обстоятелства относно определяне на обезщетение след прекратяване на договора, могат да бъдат и забраната за извършване на конкурентна дейност по смисъла на чл. 20 от директивата. Следователно, от значение за определяне на обезщетението е видът на прекратяване на договора за търговско представителство. В този смисъл Съдът на Европейския съюз е постановил, че правото на обезщетение за клиента и/или обезщетение за вреди, предвидени в чл. 17 от посочената директива, предоставено на търговския представител, търпи ограничение по изключение, когато е налице неизпълнение на задълженията, специфицирано в чл. 18 от директивата. В директивата, извън посоченото обезщетение по чл. 17, няма уредено отделно обезщетение за забрана за конкурентна дейност след прекратяване на договора. Предвидено е, че обезщетението за клиента следва да се съобрази с наличието на забрана за конкурентна дейност – чл. 17, пар. 2, б. а, второ тире.

Макар и посоченото тълкуване в решенията на СЕС, да се отнася за предвиденото в чл. 17 от посочената Директива обезщетение за клиента и/или обезщетение за вреди, след прекратяване на договора за търговско представителство, следва да се приеме, че Съдът на Европейския съюз е посочил, че предвидено в посочената директива право на обезщетение на търговския представител може да бъде ограничено с оглед вида на прекратяване на договора за представителство, като ограничението е изключение и следва да се тълкува стриктно.

Така посочените решения на СЕС, обосновават извод, че държавата-членка може да приеме реда и условията за заплащане на обезщетение за търговския представител след прекратяване на договора за търговско представителство при наличие на забранителна клауза да се извършва търговско представителство за определен срок, по отношение на определен район, определени стоки или услуги. Но тези обезщетения не са неограничени и дължими само по силата на прекратяване на договора. При така направените изводи в решенията на СЕС, нормата на чл. 41 от ТЗ следва да се тълкува като норма, създадена от националния законодател в съответствие със защитените права на търговския представител, определяща вид и условия на обезщетението след прекратяване на договор за търговско представителство при наличието на приета между търговеца-принципал и търговския представител писмена клауза за забрана за извършване на конкурентна дейност. Предвидено е в чл. 41, ал. 2 от ТЗ право на обезщетение за периода на ограничение – забрана за извършване на конкурентна дейност. По отношение на това обезщетение, следва да се приеме, че с оглед използвания термин "съответно" обезщетение, въпросът е фактически за определяне на размера му. В правната теория е застъпено становището, че обезщетението е за бездействие, основано е на пропуснатите ползи на търговския представител, които би могъл да претърпи, изпълнявайки поетото задължение да не извършва конкурентна дейност в определен срок след прекратяване на договора за търговско представителство. Освен това се приема, че по отношение на определяне на това обезщетение, ще е от значение основанието за прекратяване на договора за търговско представителство.

В съдебната практика, изразена в решение № 30 от 25.03.2010 г. по т. д. 561/09 г., 1 ТО на ВКС, е застъпвано становището, че основният принцип на правото, че никой не може да черпи права от собственото си виновно поведение, е приложим и при определяне правата на виновната страна да получи обезщетение на основание неизпълнения точно от нейна страна договор. При приложението на това общо правило, следва да се приеме, че от значение при определяне на обезщетението, на основание чл. 41 от ТЗ, е основанието за прекратяване на договора и налице ли е вина на търговския представител като основание за прекратяването му. Обезщетението по чл. 41 от ТЗ, с оглед посочения по-горе принцип, може да бъде ограничено, ако прекратяването на договора за търговско представителство е на основание виновно неизпълнение на задължения от страна на търговския представител, за което той отговаря, и е породено право за търговеца-принципал да прекрати договора. В този случай, ще следва да се извърши преценка налице ли е посоченият вид неизпълнение на задълженията на търговския представител и за правото на търговеца да прекрати договора. Съответно, след разглеждане на основанието за прекратяване, при преценка вината на търговския представител, да се направи извод дължи ли се съответно обезщетение на основание чл. 41, ал. 2, изр. 3 от ТЗ.

Предвид посоченото тълкуване на чл. 41 от ТЗ, следва да се приеме, че въззивният съд в обжалваното съдебно решение е допуснал нарушение на материалния закон, като на основание чл. 281, т. 3, пр. 1 от ГПК решението подлежи на отмяна. Въззивният съд не е извършил тълкуване на нормата на чл. 41 от ТЗ в посочения по-горе смисъл. Приел е, че отговорността на търговеца е обективна, възниква при проявление на уговорената писмено клауза за забрана за конкурентна дейност и прекратяване на договора, независимо от основанието за прекратяване, като е налице винаги право на обезщетение на търговския представител, а търговецът има право на обезщетение за неизпълнение по общите правила. Тези изводи са постановени в нарушение на действителното съдържание на чл. 41 от ТЗ, така както е разяснено в настоящето решение.

Изрично в отговора на исковата молба, ответникът-касатор в настоящето производство, е посочил, че възприема предявения иск съобразно неговото основание, а именно обезщетение за ограничаване на дейността на търговския представител, на основание чл. 41, ал. 2 от ТЗ. Направил е възражение, че е налице виновно неизпълнение

на задълженията на търговския представител. Като е изложил съображения за вина на търговския представител, както и основание за ангажиране на отговорността му и е посочил, че е налице отговорност на търговския представител за прекратяване на договора поради извършването на противоправни действия, както и действия в неизпълнение на договорните задължения на търговския представител. По отношение на основанието за прекратяване на договора за търговско представителство, въззивният съд не е извършил обсъждане на доводите и възраженията на страните, както и обсъждане на доказателствата. Това налага, на основание чл. 293, ал. 3 от ГПК, връщане на делото за ново разглеждане от друг състав за извършване на посочените съдопроизводствени действия.